MAGGIE
O'FARRE

Exist, exist, exist

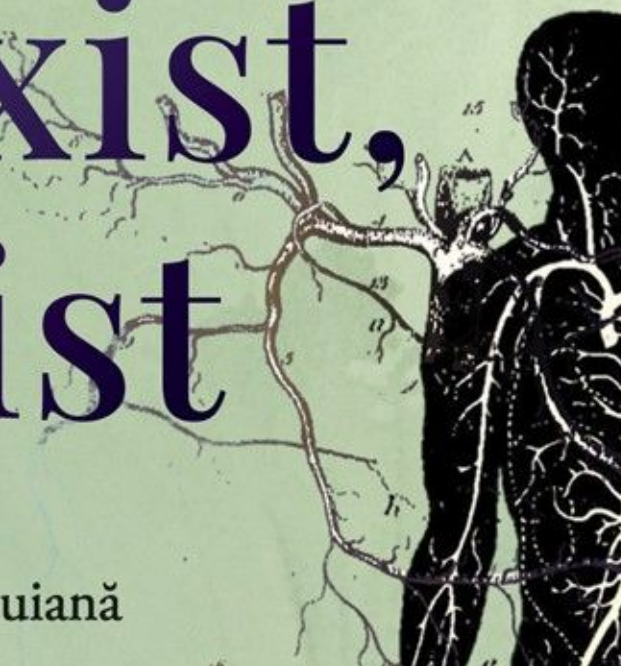

Traducere de
Mihaela Buruiană

MAGGIE O'FARRELL

Exist, exist, exist

Şaptesprezece atingeri ale morţii

Memorii

Traducere din limba engleză şi note de

Mihaela Buruiană

EDITURA PANDORA

2023

COLECȚIE COORDONATĂ DE **BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU**

Anansi
EGO

Autor: Maggie O’Farrell

Titlul original: *I Am, I Am, I Am*

Copyright © 2017

All rights reserved.

Copyright © Pandora M, 2023
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-610-9
ISBN (EPUB): 978-606-978-653-6

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

EDITORI:
Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir

FONDATOR:
Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Alexandra Turcu

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mihaela Gavriloiu

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosință al lucrării nu este transferabil.
Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

Copiilor mei

În unele cazuri, numele, trăsăturile fizice şi locurile au fost schimbate pentru a proteja identitatea celor care poate nu ar fi vrut să apară într-o carte.

Anumite secțiuni ale acestui volum au apărut inițial, sub alte forme, în următoarele publicații:

— părți din „Fiică”, în *Guardian Weekend*, în mai, 2016;

— părți din „Bebeluş şi flux sanguin”, în *Good Housekeeping,* în februarie, 2007;

— părți din „Abdomen”, în *Guardian,* în mai, 2004.

„Am tras adânc aer în piept şi mi-am ascultat inima fălindu-se ca de obicei:
— Exist, exist, exist.”

Sylvia Plath, *Clopotul de sticlă*[1]

GÂT

1990

Pe potecă, în față, de după o stâncă, apare un bărbat.

Suntem, eu şi el, pe latura îndepărtată a unui iezer întunecat, ascuns în vârful curbat ca o cupă a acestui munte. Cerul e de un albastru lăptos deasupra noastră; nu creşte niciun fel de vegetație atât de sus, aşa că suntem doar eu şi el, pietrele şi apa neagră neclintită. Îşi depărtează

[1] Traducere de Alexandra Coliban, Polirom, Iaşi, 2003, p. 286.

picioarele încălțate cu bocanci pe cărarea îngustă şi zâmbeşte.

Îmi dau seama de mai multe lucruri. Că am trecut mai devreme pe lângă el, mai jos, pe vâlcea. Ne-am salutat, în felul acela amiabil, dar scurt al oamenilor care se întâlnesc în drumeție. Că, pe bucata aceasta îndepărtată de potecă, nu se află nimeni suficient de aproape ca să mă audă strigând. Că m-a aşteptat: a plănuit toată treaba cu grijă, cu meticulozitate, iar eu i-am căzut în capcană.

Înțeleg toate astea într-o clipă.

***

Ziua aceasta – o zi în care aproape mor – a început devreme pentru mine, imediat după ivirea zorilor, când ceasul deşteptător a sărit într-un dans zgomotos lângă pat. A trebuit să-mi iau uniforma pe mine, să ies din rulotă şi să cobor tiptil câteva trepte de piatră într-o bucătărie pustie, unde am pus în funcțiune cuptoarele, cafetierele, prăjitoarele de pâine, unde am tăiat în felii cinci pâini mari, am pus apa la fiert şi am împăturit patruzeci de şervețele de hârtie sub formă de orhidee deschisă.

Abia am împlinit optsprezece ani şi am reuşit să evadez. De toate: casă, şcoală, părinți, examene, aşteptarea rezultatelor. Mi-am găsit un job departe de toți cei pe care îi cunosc, într-un loc prezentat drept un „refugiu holistic, alternativ”, la poalele unui munte.

Servesc micul-dejun, debarasez şi şterg mesele, le amintesc oaspeților să-şi lase cheile la recepție. Intru în camere, fac paturile, schimb cearşafurile, fac curat. Iau haine, şi prosoape, şi cărți, şi pantofi, şi uleiuri esențiale, şi saltele de meditație de pe podea. Aflu, din poveştile pe care le spun fără să vrea obiectele lăsate răsfirate prin dormitoare, că oamenii nu sunt întotdeauna ceea ce par. Bărbatul mai degrabă sentențios, pretențios, care insistă să

primească o anumită masă, un anumit săpun, lapte complet degresat, are o predilecție pentru șosete de caşmir moi ca norii şi lenjerie intimă de mătase, cu modele exuberante. Femeia care stă aşezată la cină cu bluza încheiată precis la nasturi, cu pleoapele aplecate şi cu un permanent înfoiat are un avatar nocturn care se îmbracă în ținute sado-maso cu înclinații ecvestre: hamuri pentru oameni, şei mici din piele, un bici argintiu subțire, dar malițios. Cuplul din Londra, care pare surprinzător, invidiabil de perfect – cei doi se țin de mâinile îngrijite în timpul cinei, se plimbă râzând pe înserat, îmi arată fotografii de la nunta lor –, are o cameră adâncită în tristețe, în speranță, în durere. Rafturile din baie sunt pline de teste pentru ovulație. Pe noptiere sunt îngrămădite pastile de fertilitate. De astea nu mă ating, ca pentru a le transmite mesajul: nu am văzut, nu am aflat, nu ştiu nimic.

Toată dimineața cern, organizez şi uşurez viețile altora. Curăț urmele oamenilor, şterg orice dovadă că au mâncat, au dormit, au făcut dragoste, s-au certat, s-au spălat, s-au îmbrăcat, au citit ziare, au lăsat în urmă păr, şi piele, şi țepi, şi sânge, şi unghii de la picioare. Şterg praful, merg pe holuri, trăgând aspiratorul după mine de o lesă lungă. Pe urmă, în jurul prânzului, dacă am noroc, îmi rămân patru ore înainte de tura de seară, pe care să mi le petrec cum vreau eu.

Aşa că am plecat într-o plimbare până la lac, aşa cum fac adesea în timpul meu liber, iar astăzi, din cine ştie ce motiv, am hotărât să o iau pe cărarea din dreapta ca să ajung pe partea cealaltă. De ce? Nu mai ştiu. Poate că mi-am terminat treaba mai repede, poate că oaspeții au fost mai puțin dezordonați decât de obicei şi am ieşit din pensiune mai devreme. Poate că vremea senină, însorită m-a ademenit departe de drumul meu obişnuit.

În plus, până în momentul acesta din viața mea, nu am avut motive să nu mă încred în zonele rurale. Am luat lecții de autoapărare, organizate la centrul comunitar din orășelul scoțian de pe litoral, în care mi-am petrecut adolescența. Instructorul, un bărbat în formă de butoi îmbrăcat în costum de judo, ne prezenta scenarii cu o plăcere gotică surprinzătoare. E noaptea târziu, ieșiți dintr-un pub, ne zicea, privindu-ne una câte una pe sub sprâncenele excesiv de stufoase, și o matahală sare de pe o alee și vă înșfacă. Sau: sunteți pe un coridor îngust într-un club și un bețiv vă împinge la perete. Sau: e întuneric, așteptați la semafor și cineva trage de cureaua poșetei și vă împinge la pământ. Aceste povești despre pericole se încheiau întotdeauna cu aceeași întrebare, pe care ne-o adresa cu o retorică ușor malițioasă: deci, ce faceți?

Ne-am antrenat să ne întoarcem coatele în gâturile atacatorilor noștri imaginari, în timp ce ne dădeam ochii peste cap, pentru că, până la urmă, eram adolescente. Pe rând, am exersat să strigăm cât de tare putem. Am repetat, cu conștiinciozitate și plictiseală, punctele slabe din corpul bărbătesc: ochi, nas, gât, bazin, genunchi. Eram convinse că ne descurcăm, că putem să ne apărăm de străinul care stătea la pândă, de bețivul care ne ataca, de tâlharul care ne smucea poșeta. Eram sigure că am putea să le desfacem strânsoarea, să ne ridicăm genunchiul, să le zgâriem ochii cu unghiile; credeam că am putea găsi o ieșire din aceste situații alarmante și totuși ciudat de palpitante. Am fost învățate să facem gălăgie, să atragem atenția, să strigăm POLIȚIA. În plus, am asimilat – cred – un mesaj clar. Aleile, clubul, cârciuma, stația de autobuz, semaforul: pericolul era urban. La țară sau în orășelele de provincie ca al nostru – unde nu erau cluburi, nu erau alei și nici măcar semafoare – astfel de lucruri nu se întâmplau. Eram libere să facem ce avem chef.

Cu toate astea, iată acum un bărbat, sus pe munte, blocându-mi calea, aşteptându-mă.

***

Pare important să nu-mi arăt frica, să intru în joc. Aşa că îmi continui drumul, continui să pun un picior în faţa celuilalt. Dacă mă întorc şi fug, ar putea să mă ajungă din urmă în câteva secunde, iar fuga ar da totul în vileag, ar fi atât de definitivă. Ne-ar dezvălui amândurora în ce situaţie ne aflăm; ar duce lucrurile la limită. Singura opţiune pare să fie să-mi văd mai departe de drum, să mă prefac că e ceva absolut normal.

— Bună din nou! îmi zice el, iar privirea îi alunecă pe faţa mea, pe corpul meu, pe picioarele mele dezgolite, murdare de noroi.

E o privire mai degrabă evaluatoare decât lascivă, mai degrabă calculată decât senzuală; e privirea unui bărbat care pune ceva la cale, planifică logistica unei fapte.

Nu pot să-l privesc în ochi, nu pot să mă uit direct la el, nu prea, dar îi simt ochii apropiaţi, înălţimea considerabilă, incisivii de culoarea fildeşului, pumnii strânşi în jurul bretelelor rucsacului.

Trebuie să-mi dreg glasul ca să-i răspund la salut. Cred că dau din cap. Mă răsucesc într-o parte ca să trec pe lângă el: un amestec stringent de transpiraţie proaspătă, de piele de la rucsacul lui şi un fel de loţiune după ras plină de chimicale, care mi se pare vag familiară.

Am trecut de el, mă îndepărtez, cărarea mi se deschide liberă în faţă. Observ că a ales pentru ambuscadă vârful traseului: am urcat şi urcat, iar din punctul acesta încep să cobor muntele spre pensiune, spre tura mea de seară, spre muncă, spre viaţă. De aici, n-o pot lua decât la vale.

Am grijă să fac paşi încrezători, hotărâţi, dar nu speriaţi. Nu sunt speriată: îmi zic asta acoperind urletul oceanic al

pulsului. Poate, mă gândesc eu, sunt liberă, poate am interpretat greşit situaţia. Poate este absolut normal să aştepţi fetele pe cărări îndepărtate şi pe urmă să le laşi să plece.

Am optsprezece ani. Abia împliniţi. Nu ştiu aproape nimic.

Ştiu totuşi că el este chiar în spatele meu. Aud zgomotul bocancilor lui, foşnetul materialului din care îi sunt făcuţi pantalonii – ceva pentru toate anotimpurile, care lasă pielea să respire.

Şi iată-l din nou, potrivindu-şi pasul cu al meu. Merge aproape, intim, cu braţul lângă umărul meu, aşa cum ar face poate un prieten, aşa cum mergeam acasă de la şcoală cu colegii.

— Ce zi frumoasă! zice el privindu-mi faţa.

Eu îmi ţin capul plecat.

— Da, zic, aşa e.

— Foarte cald. Poate mă duc să înot.

Dicţia lui are ceva aparte, îmi dau seama în timp ce păşim împreună pe cărare, cu paşi repezi, sincronizaţi. Cuvintele lui se opresc la mijloc de silabă; r-urile lui sunt moi, t-urile, prea pronunţate, tonul plat, aproape fără expresivitate. Poate e uşor „dus”, cum se zice, ca bărbatul care locuia pe aceeaşi stradă cu noi. Nu aruncase nimic de pe vremea războiului şi grădina lui din faţă era năpădită, precum castelul Frumoasei din pădurea adormită, de iederă. Obişnuiam să încercăm să ghicim ce pot fi unele dintre obiectele îmbrăcate în frunze: o maşină, un gard, o motocicletă? Purta căciuli împletite, maiouri cu model şi costume prea mici, pe vremuri elegante, acoperite cu păr de pisică. Dacă ploua, îşi arunca un sac de gunoi peste umeri. Uneori venea la uşa noastră cu o geantă de voiaj plină de pisoi, să ne jucăm cu ei; alteori era beat, livid, cu priviri sălbatice, strigând ceva despre cărţi poştale pierdute, iar

mama trebuia să-l ia de braţ şi să-l ducă acasă. „Staţi aici, mă întorc într-o clipă”, ne spunea ea, apoi se îndepărta pe trotuar cu el.

Poate, mă gândesc copleşită de uşurare, la fel e şi acum. Bărbatul ăsta ar putea să fie excentric, diferit, ca fostul nostru vecin, acum mort de mult, cu casa curăţată şi dezinfectată, cu iedera tăiată şi arsă. Poate ar trebui să fiu bună, aşa cum era mama. Ar trebui să am compasiune.

Aşa că mă întorc spre el, în timp ce mergem împreună, cu paşi repezi, pe marginea lacului. Chiar zâmbesc.

— La înot, zic eu. Sună bine.

El răspunde punându-şi cureaua binoclului în jurul gâtului meu.

***

A doua zi, cred, intru în secţia de poliţie din oraşul apropiat. Aştept la coadă cu oameni care reclamă portofele pierdute, câini vagabonzi, maşini zgâriate.

Poliţistul de la birou ascultă cu capul înclinat într-o parte.

— Ţi-a făcut ceva? e prima lui întrebare. Bărbatul ăsta te-a atins, te-a lovit, ţi-a făcut vreo propunere? A zis sau a făcut ceva necuvenit?

— Nu, zic eu, nu chiar, dar...

— Dar ce?

— Asta urma să se întâmple, zic eu. Asta avea de gând.

Bărbatul mă măsoară din cap până în picioare. Port pantaloni scurţi tăiaţi, cu petice, numeroase inele de argint prinse în cartilagiul urechilor, tenişi zdrenţăroşi, un tricou cu poza unui dodo şi cuvintele „Ai văzut pasărea asta?” pe el. Am o coamă – nu prea o pot descrie cu alt cuvânt – de păr neîmblânzit în care o turistă, o olandeză cu chip senin, care călătorise la pensiune cu harpa şi un set de împâslire, împletise mărgele şi pene. Arăt a ceea ce şi sunt: o

adolescentă care locuieşte singură pentru prima dată, într-o rulotă, în pădure, la dracu-n praznic.

— Deci, zice poliţistul, aplecându-se greu peste hârţogărie, te-ai dus să te plimbi, ai dat peste un bărbat, ai mers cu el, a fost cam ciudat, pe urmă ai ajuns acasă în regulă. Asta îmi spui?

— Mi-a pus cureaua binoclului pe după gât, zic eu.

— Şi pe urmă?

— A...

Mă opresc. Îl urăsc pe bărbatul ăsta cu sprâncenele groase, cu burduhanul umflat de bere, cu degetele butucănoase, nerăbdătoare. Îl urăsc poate mai mult decât pe bărbatul de lângă lac.

— Mi-a arătat nişte raţe pe lac.

Poliţistul nici măcar nu încearcă să-şi ascundă zâmbetul.

— Aha, zice el şi închide registrul cu zgomot. Sună groaznic.

***

Cum ar fi trebuit să-i explic poliţistului că simţisem violenţa emanând dinspre bărbatul acela precum căldura radiind dintr-un bolovan? Am tot revenit asupra momentului de la biroul din secţia de poliţie, întrebându-mă dacă aş fi putut face ceva diferit, dacă aş fi putut spune ceva care să fi schimbat ce s-a întâmplat pe urmă.

Aş fi putut să spun: vreau să discut cu superiorul dumneavoastră, vreau să discut cu şeful secţiei. Aş face asta acum, la patruzeci şi trei de ani, dar atunci? Nici nu mi-a trecut prin cap că ar fi posibil.

Aş fi putut să spun: ascultaţi-mă, omul ăla nu mi-a făcut rău, dar o să facă rău altcuiva. Vă rog, găsiţi-l înainte să se întâmple asta.

Aş fi putut să spun că pot să intuiesc când stă să izbucnească violenţa. Că, multă vreme, a părut că o

stârnesc la alții din motive pe care nu le-am înțeles prea bine niciodată. Dacă eşti lovit în copilărie, nu vei uita niciodată senzația propriei neputințe şi vulnerabilități, cum o situație poate să se transforme din benignă în brutală într-o clipită, în răstimpul unei răsuflări. Sensibilitatea aceea îți va curge prin vene ca un anticorp. Înveți foarte repede să recunoşti apropierea acestor acte neaşteptate îndreptate împotriva ta: energia sau vibrația aceea specială din atmosferă. Dezvolți antene pentru violență şi, în schimb, inventezi un repertoriu de mijloace pentru a o deturna.

Şcoala la care am învățat eu părea scufundată în ea. Amenințarea, ca un fum, umplea coridoarele, amfiteatrele, sălile de clasă, culoarele dintre bănci. Capetele erau smucite, urechile erau trase, bureții erau aruncați cu o precizie usturătoare; un profesor avea obiceiul să ridice copiii care nu-i plăceau de betelia pantalonilor şi să-i arunce în pereți. Încă îmi amintesc sunetul craniului de copil lovind faianța victoriană.

Pentru cele mai grave abateri, băieții erau trimişi la directoare, unde erau loviți cu bățul. Fetele aveau parte de papuc. Obişnuiam să-mi privesc papucii – pantofii aceia de pânză neagră, cu o bucată de elastic peste partea din față, pe care eram obligate să-i purtăm când ne cățăram pe capra de sărituri – şi, în special, la tălpile lor cenuşii, încrețite, şi îmi închipuiam impactul: cauciuc peste pielea expusă.

Directoarea era o sursă de frică impunătoare. Gâtul ei viguros şi mâinile ca nişte gheare de pasăre. Eşarfele prinse de pulovere cu o broşă de argint. Biroul ei cu pereții întunecați şi covorul de culoarea vinului. Dacă eram chemată acolo să-mi demonstrez competențele cu privire la cărțile de citire codate, țintuiam covorul acela şi îmi imaginam că trebuie să stau în picioare acolo, cu fusta ridicată, aşteptându-mi soarta, pregătindu-mă pentru lovitură.

Se transmitea şi în rândul elevilor, bineînțeles. Deosebit de populare erau „furnicile chinezeşti”, sau „acele”, obținute prin răsucirea pielii de pe braț ca pe o cârpă udă. Trasul de păr, călcarea degetului mare de la picior, datul cap în cap, răsucirea degetelor: agresorii aveau la îndemână o gamă largă, în continuă expansiune. Eu aveam nenorocul de a nu vorbi cu accent local, de a şti să citesc dinainte să ajung acolo, de a arăta – aşa cum am fost informată – anormal, jignitor, într-un fel inacceptabil, de a purta fuste care fuseseră scurtate şi lungite de prea multe ori, de a fi bolnăvicioasă şi de a lipsi perioade lungi de la şcoală, de a mă bâlbâi ori de câte ori eram pusă să vorbesc, de a avea pantofi care nu erau din piele de lac şi aşa mai departe. Îmi aduc aminte că un băiat din clasa mea m-a prins în spatele adăpostului din cărămidă şi, pe muteşte, m-a tras în sus de bretelele rochiei de vară până când mi-au lăsat semne la subraț. Nu am mai vorbit niciodată despre acest incident. Îmi aduc aminte de o fată mai mare, cu un breton lucios, închis la culoare, care s-a materializat din mulțimea de elevi ieşiți în pauză la joacă să-mi frece fața de scoarța unui copac. În primul meu trimestru la şcoala gimnazială, în toiul unei ore de chimie, am încasat un pumn în față de la un băiat de doisprezece ani, ras în cap. Dacă îmi ating buza de sus cu vârful limbii, încă simt cicatricea.

Aşa că, atunci când bărbatul şi-a trecut cureaua binoclului pe după gâtul meu, chiar dacă a zis că vrea să-mi arate un stol de rațe sălbatice, eu am ştiut ce urmează. I-am simțit mirosul, aproape am văzut-o, îngroşându-se şi strălucind în aerul dintre noi. Bărbatul ăsta era doar unul din lungul şir de agresori pe care îi deranjaseră accentul meu sau pantofii mei sau mai ştiu eu ce – de mult nu îmi mai păsa de asta – şi avea de gând să-mi facă rău. Voia să mă rănească, să se năpustească asupra mea, iar eu nu aveam ce face în privința asta.

Am hotărât că trebuie să intru în jocul cu observarea păsărilor. Ştiam că asta e singura mea şansă. Nu poți să înfrunți un agresor; nu poți să-l dai în vileag; nu poți să-i arăți că ştii, că îl vezi aşa cum este.

M-am uitat prin binoclu cât a durat o bătaie a inimii. Oh, am spus, rațe sălbatice, Doamne!, şi m-am lăsat în jos, îndepărtându-mă, scăpând din cercul curelei. El a venit după mine, bineînțeles, cu cureaua aceea de piele neagră, cu intenția de a mă prinde din nou ca într-un lasou, dar de data asta stăteam cu fața spre el, îi zâmbeam, îi dădeam întruna din gură despre rațele sălbatice şi cât de interesante sunt, oare plăpumile de puf din puful lor se făceau înainte, oare de acolo le vine numele, erau umplute cu pene de rațe sălbatice? Da? Ce fascinant. Mai spune-mi, spune-mi tot ce ştii despre rațe, despre păsări, despre privitul păsărilor, Doamne, ce multe lucruri ştii, probabil te duci des să observi păsările. Da? Mai zi-mi, povesteşte-mi despre cea mai neobişnuită pasăre pe care ai văzut-o, povesteşte-mi în timp ce mergem, pentru că, oh, uite cât s-a făcut ceasul, trebuie să plec acum, s-o iau la vale, pentru că îmi începe tura, da, lucrez chiar acolo, vezi coşurile alea? Acolo e. E foarte aproape, nu-i aşa? Sunt oameni acolo care mă aşteaptă. Uneori, dacă întârzii, vin să mă caute, da, şeful meu mă aşteaptă. Şi el se plimbă pe aici tot timpul, toți angajații fac asta, ştie că sunt aici, sigur că da, ştie exact unde sunt, i-am zis eu, trebuie să apară din clipă în clipă să mă caute, probabil e chiar după colț. Sigur, putem s-o luăm pe aici şi, în timpul ăsta, ce-ar fi să-mi spui mai multe despre observatul păsărilor, da, te rog, mi-ar plăcea, dar acum chiar trebuie să mă grăbesc, fiindcă sunt aşteptată.

***

Peste două săptămâni, o maşină de poliție intră pe aleea şerpuită spre pensiune şi din ea coboară două persoane. Le

văd de la o fereastră de sus, unde mă chinui să îmbrac pernele în fețe de pernă. Îmi dau seama imediat ce caută aici, de ce au venit, aşa că, înainte chiar să aud pe cineva strigându-mi numele, cobor treptele spre ei.

Cei doi nu seamănă deloc cu polițistul de la secție. Sunt îmbrăcați la costum şi au o atitudine serioasă, concentrată. Îi arată insigne şi documente şefului meu, Vincent, cu chipuri neclintite, ce arată o neutralitate exersată, stăpânită.

Vor să stea de vorbă cu mine în privat, aşa că Vincent îi conduce într-o cameră liberă. Vine şi el cu noi pentru că e un om de treabă, iar eu sunt cu doar câțiva ani mai în vârstă decât copiii lui, ale căror țipete şi strigăte se aud dinspre peluza din spate.

Mă aşez pe patul pe care eu l-am făcut de dimineață, iar bărbatul polițist se aşază la o masă de răchită ornamentală, unde unora dintre oaspeți le place să-şi bea ceaiul la micul-dejun; femeia se aşază lângă mine, pe pat.

Vincent zăboveşte în fundal, bombănind suspicios, prefăcându-se că potriveşte un cristal agățat la fereastră, că şterge praful inexistent de pe poliță, că scutură vătraiul în vatră. E un fost hipiot, un supraviețuitor al mişcării Haight-Ashbury, şi are o părere proastă despre ceea ce el numeşte „copoi”.

Polițiştii îl ignoră, într-un mod politicos, dar preocupat. Îi interesează, îmi zice femeia, un bărbat pe care l-am întâlnit recent într-o drumeție. Aş putea să le povestesc exact ce s-a întâmplat?

Aşa că asta fac. Încep cu începutul, descriindu-le cum am trecut pe lângă el la puțin timp după ce mi-am început plimbarea, cum el s-a dus în direcția opusă, pe urmă a apărut cumva în fața mea. „Nu ştiu cum a făcut asta”, zic eu, „pentru că nu există scurtătură sau nu ştiu eu să fie vreuna”. Ei încuviințează din cap, ascultând cu atenție

măsurată, încurajându-mă să zic mai departe. Privirea lor rămâne ațintită pe fața mea: îmi acordă toată atenția. Când ajung la partea cu cureaua binoclului, nu mai dau din cap. Se holbează la mine amândoi, fără să clipească. E un moment ciudat, tensionat. Nu cred că vreunul dintre noi respiră.

— O curea de binoclu? întreabă bărbatul.

— Da, zic eu.

— Și ți-a pus-o pe după gât?

Încuviințez. Ei își mută privirea, se uită în jos; femeia își notează ceva în carnețel.

Aș fi dispusă, mă întreabă ea în timp ce îmi întinde un dosar, să mă uit la niște fotografii și să le spun dacă îl văd acolo?

În momentul acela, șeful meu îl întrerupe. Nu poate să se abțină.

— Nu ești obligată să spui nimic, să știi. Nu e obligată să spună nimic.

Femeia ridică o mână ca să-l oprească, exact în timp ce eu îmi pun arătătorul pe o fotografie.

— Ăsta e, zic eu.

Detectivii se uită. Femeia își notează iar ceva în carnețel. Bărbatul îmi mulțumește; ia dosarul.

— A omorât pe cineva, nu-i așa? îi întreb eu.

Cei doi schimbă o privire greu de descifrat, dar nu răspund.

— A strangulat pe cineva. Cu cureaua de la binoclu.

Mă uit de la unul la celălalt și știm, cu toții știm.

— Nu-i așa?

Din partea opusă a camerei, Vincent înjură încet. Pe urmă vine la mine și îmi dă batista lui.

***

Fata care a murit avea douăzeci şi doi de ani. Era din Noua Zeelandă şi călătorea cu rucsacul în spate prin Europa împreună cu iubitul ei. El nu se simțea bine în ziua aceea, aşa că a rămas la hostel, în timp ce ea s-a dus singură într-o drumeție. A fost violată, strangulată, apoi ascunsă într-o groapă săpată la repezeală. Cadavrul i-a fost descoperit peste trei zile, nu departe de cărarea pe care mă plimbasem eu.

Ştiu toate astea doar pentru că le-am citit în ziarul local de săptămâna următoare: poliția nu a vrut să-mi spună. Am văzut un titlu în vitrina unui chioşc de ziare, am intrat să cumpăr un ziar şi am văzut chipul fetei privindu-mă de pe prima pagină. Avea părul deschis la culoare, ținut pe spate cu o bentiță, fața pistruiată, un zâmbet larg, sincer.

Nu ar fi o exagerare să spun că mă gândesc la ea, dacă nu în fiecare zi, atunci în majoritatea zilelor. Îmi dau seama că viața ei a fost retezată, scurtată, curmată, în timp ce a mea, din cine ştie ce motiv, a fost lăsată să continue.

N-am aflat niciodată dacă l-au prins, dacă a fost găsit vinovat, condamnat, închis. Am avut senzația clară, în timpul audierii, că detectivii aceia îi dăduseră de urmă, că îl prinseseră, că doar aveau nevoie de coroborarea mea. Poate că mostrele de ADN au fost convingătoare. Poate că a mărturisit el. Poate au mai fost alți martori, alte victime, alte persoane care scăpaseră, care au depus mărturie în instanță: pe mine nu m-au chemat niciodată şi eram prea tânără sau, bănuiesc, prea şocată să urmăresc chestiunea, să sun la poliție şi să întreb ce s-a întâmplat, l-ați prins, a fost băgat la închisoare? Am plecat din zonă la scurt timp după aceea, aşa că nu pot să fiu sigură. Toate astea s-au întâmplat cu mult timp înainte de vremea ştirilor atotprezente şi disponibile instantaneu. Nu pot să găsesc niciun semn, nicio urmă a acestei crime pe internet, în ciuda numeroaselor căutări.

Nu ştiu de ce m-a cruțat pe mine, dar nu pe ea. Oare a intrat în panică? A încercat să fugă? A țipat? A făcut greşeala de a-i atrage atenția ce monstru e?

L-am visat mult timp pe bărbatul de pe potecă. Apărea într-o varietate de deghizări, dar întotdeauna cu rucsacul şi binoclul. Uneori, în obscuritatea şi confuzia unui vis, îl recunoşteam numai după aceste obiecte şi mă gândeam: oh, iar tu? Te-ai întors?

Este o poveste greu de pus în cuvinte. De fapt, nu o spun niciodată sau n-am spus-o până acum. Nu am povestit nimănui atunci, nici prietenilor, nici familiei: nu părea să existe niciun mod de a traduce ceea ce se întâmplase în gramatică şi sintaxă. Acum, că mă gândesc la asta, i-am mai vorbit despre ea unei singure persoane, bărbatului cu care aveam să mă căsătoresc până la urmă, şi a ieşit la suprafață abia la câțiva ani după ce ne-am cunoscut. I-am povestit într-o seară, în Chile, când stăteam împreună în sala de mese a unui hostel. Expresia de pe fața lui a fost de un şoc atât de profund, de visceral, încât mi-am dat seama că probabil nu o s-o mai spun cât oi trăi.

Ce s-a întâmplat cu fata aceea şi ce aproape s-a întâmplat cu mine nu este ceva ce poate fi articulat uşor, modelat într-o anecdotă, transformat într-o banalitate familiară care să fie repetată la cină sau la telefon, trecută de la un povestitor la altul. În schimb, e o poveste de groază, despre ceva malefic, despre cele mai rele închipuiri ale noastre. E o poveste care trebuie alungată cât mai adânc, într-un loc întunecos, nevizitat, nerostit. Moartea a trecut la mustață pe lângă mine pe poteca aceea, atât de aproape încât i-am simțit atingerea, dar a prins-o pe cealaltă față şi pe ea a lovit-o în plin.

Nici acum nu suport să mă atingă cineva pe gât: nici soțul meu, nici copiii, nici un doctor blând care a vrut odată să mă controleze la amigdale. Mă feresc tresărind înainte

chiar să înțeleg de ce. Nu pot să port nimic în jurul gâtului. Eşarfe, pulovere cu guler înalt, coliere strâmte, vreun tricou sau vreo bluză care să mă apese acolo: nimic din toate astea nu va fi vreodată pentru mine.

***

Fiica mea a arătat recent spre vârful unui deal, pe care l-a văzut pe drumul nostru spre şcoală.

— Putem să urcăm acolo?

— Sigur, am zis eu uitându-mă la vârful înverzit.

— Doar noi două?

Am rămas tăcută o clipă.

— Putem să mergem cu toții, am zis. Toată familia.

Atentă ca de obicei la dispoziția altora, a înțeles imediat că ascund ceva.

— De ce nu doar noi două?

— Pentru că... şi ceilalți ar vrea să vină.

— Dar de ce nu tu şi cu mine?

Pentru că, mă gândeam eu, pentru că nici măcar nu pot să mă gândesc la asta. Nu pot să articulez ce pericole te aşteaptă după colț, după poteci şerpuite, după bolovani, în adâncurile pădurii. Pentru că ai şase ani. Pentru că există oameni pe lume care vor să-ți facă rău şi nu o să ştii niciodată de ce. Pentru că încă nu am găsit o cale de a-ți explica toate lucrurile astea. Dar o să găsesc.

PLĂMÂNI

1988

E târziu, aproape de miezul nopții, şi afară, la capătul cheiului, e un grup de adolescenți. Oraşul se întinde de partea cealaltă a golfului, un colier de lumini înşirat de-a lungul nisipului. Portul e locul lor de întâlnire: întotdeauna sunt şanse să găsească alții ca ei aici, fără să se fi înțeles

dinainte. Ceva din caracterul său liminal, spațiul său dintre pământ şi mare, pare să-i atragă, mai ales seara.

Stau acolo până târziu. Sunt plictisiți, în felul acela care le amorțeşte mintea, tipic pentru etapa aceasta a vieții. Au şaisprezece ani sau cam pe acolo. Abia şi-au dat primele examene şi aşteaptă rezultatele, aşteaptă sfârşitul verii, începutul noului an şcolar, aşteaptă să li se contureze viitorul, aşteaptă să li se încheie tura, aşteaptă să plece turiştii, aşteaptă, aşteaptă. Unii aşteaptă să le crească părul ca să scape de tunsorile nereuşite, să le dea voie părinții să conducă ori să le dea mai mulți bani ori să le observe nefericirea, să fie băgați în seamă de fata sau de băiatul care le place, să ajungă caseta pe care au comandat-o la magazinul de muzică, să li se uzeze pantofii ca să-şi poată cumpăra alții noi, aşteaptă pentru că asta fac adolescenții care cresc în orăşelele aflate pe malul mării. Aşteaptă. Să se termine ceva, să înceapă ceva.

Doi dintre ei au fost împreună, s-au despărțit, s-au împăcat. Unii ştiu să conducă, alții nici nu au început încă să învețe. Unul fumează, dar cei mai mulți, nu. Nu sunt dintre cei care se droghează sau beau în exces sau îşi fac de cap cu oricine.

Toți au joburi de vară de diferite feluri, lucrând pentru turiştii care stingheresc oraşul în lunile acestea, precum nisipul dintr-un pantof. Doi dintre băieți adună gunoaiele de pe terenul de golf; o fată vinde înghețată din rulotă pe plajă.

Unul dintre adolescenții aceştia sunt eu. Serile sunt chelneriță într-un hotel pentru jucătorii de golf. Cum stau acolo, pe piatra vulcanică rece a zidului din port, cu picioarele atârnate deasupra țărmului stâncos, simt mirosul hotelului în păr: țigări, mâncare reîncălzită, ulei de cartofi prăjiți, bere vărsată pe mânecă. Mirosul de catering, de baruri şi de vacanțele altor oameni.

Când una dintre fete sugerează să sărim de pe zidul portului în apa de dedesubt, asta nu-mi creează cine ştie ce disconfort. Au mai fost momente, cu alții, când dinamica grupului s-a schimbat şi s-a înclinat într-un unghi periculos. Dacă cineva vine cu o provocare sau se ia de altă persoană sau sugerează ceva riscant, ilegal sau şi una, şi alta, seara poate să sară de pe traiectorie. Fata care ne-a provocat să sărim într-un tren de marfă în mişcare. Băiatul care s-a cățărat în vârful unui carusel scos din uz, a alunecat şi şi-a petrecut restul trimestrului în ghips. Fata care a aruncat chibrituri aprinse în toate coşurile de gunoi municipale de-a lungul falezei. Cei doi care au dezumflat cauciucurile şi au scos ştergătoarele de la maşina directorului şcolii.

Le povestesc acum copiilor lucrurile astea şi ei se uită la mine cu ochii mari. Ai făcut tu asta? întreabă. Nu eu, le răspund, cineva cu care eram. La un moment dat, le zic, veți fi şi voi adolescenți şi veți ieşi în oraş şi cineva va sugera ceva ce ştiți că e o idee proastă şi veți avea ocazia să alegeți dacă să participați sau să plecați. Să vă duceți cu grupul sau să vă împotriviți. Să vă spuneți părerea, fără teamă, să spuneți nu, nu cred că ar trebui să facem asta. Nu, nu vreau asta. Nu, eu mă duc acasă.

Mie nu mi s-a părut niciodată dificil să plec dintr-un grup, să mă opun femelei sau masculului alfa. Nu prea m-au interesat găştile, triburile sociale, senzația de apartenență. Ştiu de foarte tânără că gaşca populară nu e şi gaşca mea; oamenii aceia nu sunt oamenii mei. Deci nu asta mă impulsionează să mă întind acolo, pe zidul portului, să mă răsucesc cât sunt de lungă în briza ce bate uşor dinspre mare şi să zic: „Eu mă bag”.

E mai degrabă o dorință de a face ceva – orice – care să mă scoată din banalitatea repetitivă a vieții unei fete de şaisprezece ani. De a diferența ziua aceasta de toate

celelalte din lanțul nesfârşit de zile prin care trec. O dorință de a mă cufunda în apă, celălalt element, forma aceea întunecată şi unduitoare de la baza zidului din port: îi simt adâncimea, masa, puterea rece care aşteaptă, chiar dacă nu o văd. E speranța că astfel aş putea să scap de contaminarea hotelului, a restaurantului, a soților care mă măsoară din ochi când îi întreb ce doresc să comande la desert şi spun, în fața soțiilor cu zâmbete afectate, „Cred că pe tine". E un job din care ieşi murdărită, îngrețoşată, duhnind a ulei încins. E un job unde rişti să fii pipăită de câțiva membri ai grupului de jucători de golf în timp ce îi serveşti cu legume pe platouri de argint şi ai nevoie de toată stăpânirea de sine ca să nu răsuceşti furculița pe care o ții în mână şi să nu le-o înfigi în încheieturile grase. E un job unde rişti ca un bucătar să-şi dea jos uniforma şi să-şi unduiască şoldurile în fața ta, cu scula derutant de roz şi de cheală în cuibul ei de păr negru, iar tu trebuie să țipi şi să râzi. Celelalte chelnerițe – cele care lucrează cu normă întreagă, nu doar pe durata verii – au dreptul să ridice un şervet şi să-l lovească peste sculă cu el, zicând bagă chestia aia la loc şi lasă fata în pace. E un job în care ajutorului de la bucătărie i-ar putea veni ideea să ia o coadă de bou jupuită şi, pentru că a aflat că eşti vegetariană, să vină în spatele tău când eşti aplecată în congelatorul de înghețată din anexa neluminată şi să-ți lege încheieturile cu fâşia aceea rece, gelatinoasă.

Toate lucrurile acestea şi nu numai mă motivează să mă ridic în picioare. La şaisprezece ani, poți să fii atât de neliniştită, de frustrată, de dezgustată de orice te înconjoară, încât eşti dispusă să sari de pe un mal stâncos de probabil cincisprezece metri, pe întuneric, la schimbarea mareei.

Apa mării este calmă în seara asta. Se tulbură cu mişcări line, uleioase, sub noi. Mă descalț. Nu privesc în jos.

Căderea este mai rapidă decât ai crede. Simt un torent de aer, ca o rafală de vânt ce năvăleşte printr-o uşă deschisă brusc, pe urmă sunt învăluită într-o altă lume, înghiţită de mare.

Urechile îmi urlă, sinusurile mi se umplu, gura şi ochii mă înţeapă din cauza sării, cămaşa pluteşte în jurul meu ca nişte aripi. Probabil am lovit apa căzând în lateral, pentru că îmi zvâcneşte o parte a corpului. Apa este neagră: e o beznă absolută, un întuneric primordial, afotic, fără vreo licărire de lumină. Deschid şi închid ochii, dar nu e nicio diferenţă, nicio modificare.

Încă mă scufund, tot mai adânc, tot mai lent, şi cred că în curând o să ating fundul, că picioarele mele vor intra în contact cu nisipul nămolos şi atunci o să pot să mă împing în sus, înapoi, să revin la suprafaţă, la prietenii mei, la viaţă.

Nu simt niciun nisip. Dau din picioare, îmi întind degetele mari ca o balerină, dar degeaba. Încă mă scufund sau, cel puţin, aşa cred. Cu siguranţă nu are cum să fie atât de adâncă marea.

Învăluită în apă, înţeleg ceva. Coordonarea şi simţul meu de orientare în spaţiu nu sunt aşa cum ar trebui. O boală din copilărie mi-a provocat leziuni semnificative, aşa cum au spus neurologii, în zonele creierului responsabile de mişcare şi echilibru. Cei de sus, din port, nu ştiu asta: cum ne-am mutat aici în urmă cu câţiva ani, au fost scutiţi de imaginea mea într-un scaun cu rotile, un caz de persoană cu dizabilităţi, cu nevoi speciale. Câteva funcţii neurologice îmi sunt afectate, printre care şi capacitatea de a simţi unde sunt lucrurile sau unde sunt eu printre ele. Mi-am pierdut funcţia aceasta inconştientă şi, în schimb, trebuie să mă bazez pe semnele vizuale: propriocepţie se numeşte capacitatea care îmi lipseşte. Aşa că nu pot să întind mâna după un stilou în timp ce vorbesc cu altcineva. Trebuie să

mă opresc, să mă uit, să îmi îndrept mâna spre el şi apoi să conectez palma cu stiloul. Dacă semnele vizuale lipsesc, din cine ştie ce motiv, sunt perplexă, neajutorată, pe scurt, nu mai ştiu pe ce lume trăiesc.

Tot acesta este şi motivul pentru care, dacă se întâmplă să cad în apă neagră, fără vreo licărire de lumină, noaptea târziu, nu am habar care direcție e în sus, nu am cum să mă orientez înspre aer.

De atunci m-am tot întrebat ce se întâmpla sus, pe zidul portului. Cât timp le-a luat să-şi dea seama că nu ies la suprafață. Dacă, după strigătele şi râsetele inițiale, şi-au reluat conversația, dacă au tăcut după cine ştie câte secunde, dacă au stat cu ochii pe suprafața apei, aşteptând să reapar. Nu am vorbit despre asta pe urmă: era prea mult pentru noi atunci, pericolul prea mare, prea apropiat.

Dau din brațe şi din picioare acolo jos, sub ei. Mă chinui să mă duc într-o parte, gândindu-mă că acolo ar trebui să fie suprafața, apoi în cealaltă. Deja plămânii încep să-mi ardă, pulsul s-o ia la goană, inima să capete un ritm de alegretto, ca să-mi atragă atenția asupra situației, de parcă eu n-am observat că sunt pe cale să mor. Simt nevoia urgentă să tuşesc, dar ştiu că nu trebuie, nu se poate. Gândurile sunt monosilabice: e OK, e OK, e OK. Şi pe urmă: nu e OK, nu e OK, nu e OK.

***

Să fii la un pas de moarte nu are nimic unic sau special. Nu e ceva rar; aş îndrăzni să spun că toată lumea trece prin astfel de experiențe, mai devreme sau mai târziu, poate chiar fără să-şi dea seama. Trecerea unei camionete prea aproape de bicicleta ta, medicul obosit care îşi dă seama că ar trebui să verifice o ultimă dată dozajul, şoferul care a băut prea mult şi este cu greu convins să lase cheile maşinii, trenul pierdut după ce ai dormit prea mult, pentru

că nu ai auzit alarma, avionul pe care nu l-ai mai prins, virusul pe care nu l-ai inhalat, atacatorul pe care nu l-ai întâlnit, calea pe care nu ai apucat-o. Cu toții rătăcim în ignoranță, împrumutându-ne timpul, trăindu-ne clipa, fugind de destinele noastre, strecurându-ne prin fisuri, fără să știm când va cădea toporul. Așa cum scrie Thomas Hardy despre Tess Durbeyfield: „îi venise brusc în minte o altă dată (...), aceea a morții sale (...); o zi care se furișase neștiută de nimeni printre restul zilelor din an, care nu îi dădea încă niciun semn când roata anului trecea peste ea, ceea ce nu însemna că nu se afla acolo. Care să fi fost aceea?”[2].

Dacă ești conștient de momentele acestea, te vor schimba. Poți încerca să le uiți, să le întorci spatele, să le ignori, dar ele s-au infiltrat deja în tine, fie că-ți place, fie că nu. Se vor instala în tine și vor deveni parte din cine ești, ca un stent la inimă sau ca o tijă metalică ce imobilizează un os fracturat.

***

Mă uitam recent prin niște cutii și acte vechi, căutând niște faxuri pe care le primisem în anii ’90. Am dat peste o multitudine de alte lucruri: fotografii ale unor oameni pe care îi uitasem cu totul, felicitări de ziua mea, felicitări de Sfântul Valentin, cotoare de bilete de cinema, bilete de tren, ghiduri muzeale, hărți ale unor orașe pe care le-am vizitat cândva. Am găsit și o scrisoare pe care mi-o scrisese unul dintre băieții care se aflau în port în seara aceea.

Mi-a fost trimisă la adresa de la universitate. În momentul acela, eram deja studenți în colțuri opuse ale țării, iar perioada liceului părea foarte îndepărtată. Mi-a

---

[2] *Tess d’Urberville*, traducere de Cristina Jinga, Corint, București, 2014, p. 127.

scris, trasând bucle negre cu pixul, că îl făcusem nefericit în liceu: nu voiam niciodată să îmi iau un angajament față de el, nu eram niciodată de acord să fiu a lui, mereu scăpându-i printre degete. Ne înțelegeam bine întotdeauna, mi-a scris, şi atunci de ce? De ce nu ai vrut să fii iubita mea?

Îmi aduc aminte când am primit scrisoarea; îmi aduc aminte că am citit-o pe drum spre un seminar, cu cărțile şi notițele în coşul de la bicicletă. I-am răspuns peste câteva săptămâni că îmi pare rău, extrem de rău, că l-am făcut nefericit. Habar n-am avut, i-am scris, că aşa simțeai.

Bineînțeles, nu era adevărat. Probabil am ştiut şi înainte să primesc scrisoarea, şi în timp ce îi răspundeam la ea, aşezată la biroul meu de la universitate, cu carnetul peste notițele de la cursuri, cărțile de la bibliotecă, eseurile neterminate.

***

Băiatul acesta e cel care vine după mine. Sunt încă sub apă şi muşchii îmi obosesc, mintea începe să-mi rătăcească. Băiatul e pasionat de schi nautic, caiac şi şalupe: îşi petrece cea mai mare parte a timpului liber în mare sau la suprafața ei. Baia din casa lui este mereu plină de costume de scafandru pline de nisip, din care picură apă, agățate deasupra duşului ca nişte spânzurați. A fost campion la înot, unul dintre adolescenții aceia care se trezesc înainte de răsăritul soarelui ca să facă nenumărate ture în albastrul cu clor al unei piscine. Se duce la chestii numite gale în weekenduri şi câştigă trofee.

El se uită la maree, ghiceşte unde am fost târâtă, plonjează, iese la suprafață, se scufundă din nou şi din nou iese, se scufundă a treia oară, mă găseşte, mă prinde de subraț, de bărbie. El dă din picioare iar şi iar până când scoatem capetele de sub apă. El mă face tâmpita dracului când, în sfârşit, ieşim la suprafață şi mă ține atât de strâns,

încât mi-e greu să trag aerul brusc în piept şi, în timp ce mă ceartă, faţa lui este furioasă, speriată şi încă cumva.

În timp ce scriu asta, mă gândesc la apa neagră, la textura ei de smoală înecăcioasă, la forţa ei secretă, invizibilă. Mă gândesc la strânsoarea frenetică a mâinilor lui. Nu există nicio îndoială despre ce l-a împins în apa aceea rece ca gheaţa, în adâncimile mării, ca să mă scoată. Există un motiv pentru care a sărit el şi nu vreunul dintre ceilalţi copii. Am ştiut asta atunci, la şaisprezece ani. Sigur că am ştiut. Am ştiut din felul în care m-a condus acasă pe urmă, mergând cu câţiva paşi în urma mea, amândoi uzi şi desculţi, tremurând şi certându-ne. Am simţit din furia lui, din felul în care mi-a spus ce mi s-ar fi putut întâmpla, cum funcţionează mareea, care trage apa de dedesubt, cum aş fi putut fi împinsă în largul mării, cum nu trebuie să mai fac niciodată ceva atât de prostesc. Am simţit din felul în care m-a privit mergând pe aleea din grădina casei, când m-am îndepărtat de el fără vreun cuvânt şi am dispărut dincolo de uşa de la intrare.

Ar fi trebuit să spun: ai dreptate, a fost o prostie din partea mea. Ar fi trebuit să spun: chestia e că am dorinţa asta nestăpânită de libertate, de starea de eliberare. Este o chemare atât de puternică, atât de atotcuprinzătoare, încât copleşeşte orice altceva. Nu suport viaţa asta. Nu suport să fiu aici, în oraşul ăsta, la şcoala asta. Trebuie să plec. Trebuie să lucrez iar şi iar ca să pot să plec şi abia atunci o să fiu capabilă să-mi creez o viaţă pe care s-o pot trăi. Poate îţi par frivolă şi capricioasă, fiindcă azi vorbesc cu tine, mâine mă retrag, dar, vezi tu, trebuie să-mi dedic toată energia eliberării şi nimic nu-mi poate sta în cale. Nu accept ca ceva sau cineva să mă încetinească, să-mi distragă atenţia, să-mi pună piedici. Ar mai fi trebuit să spun şi mulţumesc.

Mulţumesc, mulţumesc.

COLOANĂ, PICIOARE, PELVIS, ABDOMEN, CAP

1977

În copilărie, eram o artistă a evadărilor, o fugară. Dispăream, o luam la picior, la sănătoasa, spălam putina ori de câte ori aveam ocazia. Nu suportam să fiu ținută de mână, să fiu reținută, legată, să mi se ceară să merg frumos. Mă zbăteam şi mă răsuceam până mă eliberam. Nu voiam nimic mai mult decât să fiu în mişcare, cu aerul trecând în grabă pe lângă mine, să fiu pe fugă, cu strada, grădina, parcul sau câmpul rămânând în urmă. Voiam să ştiu, să văd ce se află după următorul colț, după cotitură. Şi acum sunt la fel.

Cred că aveam vreo patru sau cinci ani când m-am rătăcit prima dată, aşa cum avertizase mereu mama că se va întâmpla, concluzia logică a eforturilor mele de a mă elibera, a evadărilor mele. Ne duseserăm la slujbă într-o capelă de pe o insulă nelocuită, la distanță de o călătorie cu vaporul de pe coasta Comitatului Mayo, iar eu rămăsesem în urmă, alergând în zigzag, până când mi-am dat seama că sunt singură. Înfricoşător, inexplicabil, entuziasmant de singură: un copil pe o cărare în mijlocul unei insule îndepărtate.

Am rătăcit, uimită de această răsturnare bruscă de situație, convinsă că familia mea luase feribotul înapoi spre casă fără mine, iar eu fusesem lăsată să mă descurc singură pe bucata aceea de pământ bătută de vânturi. Lumea a încremenit brusc; nu mi se cerea nimic; puteam să rămân în linişstea propriei pieli.

Scârțâitul sandalelor mele pe pietriş, ţipetele ascuţite ale pescăruşilor, huruitul vântului în porumbarii de pe marginea cărării. Unde aveam să dorm? Ce aveam să mănânc? Cine avea să mă trimită la culcare? Pe urmă, m-au găsit nişte doamne cu baticuri pe cap, care mi-au dat biscuiți şi m-au dus înapoi pe chei, unde vaporul – şi familia mea – mă aşteptau.

Nu la mult timp după aceea, am fugit de acasă. A fost o plecare la care mă gândisem îndelung: unde să mă duc (un crâng de pe un deal îndepărtat, pe care îl vedeam prin lucarnă), ce să iau cu mine (cărți, un sendviş, pisica), de unde să fac rost de bani (aveam să fur, din păcate, dar era necesar). O ceartă din cauza unui joc, o mâncare pe care nu o voiam, o neînțelegere legată de haine: am uitat catalizatorul real, însă îmi aduc aminte că m-am repezit la dulapul de sub scară, mi-am luat haina de molton din cuiul de alamă, mi-am îndesat mâinile în mânecile de lână încăpățânate şi mi-am încheiat cu hotărâre, unul câte unul, nasturii maro. Gata, mă gândeam. Plec.

Am smucit uşa, cu geamul ei granular, acvatic, prin care îmi văzusem pentru prima dată sora mai mică apropiindu-se în brațele mamei pe cărarea din fața casei – un oval alb, plutitor, cu extremitatea de sus roşie ca focul, care, pe măsură ce se apropia de casă, s-a conturat într-un bebeluş cu păr roşcat. Am ieşit pe uşa aceea, lăsând-o să se trântească în urma mea cu un bufnet satisfăcător, şi am plecat pe cărare, pe lângă ilecşii îngemănați, cu mănunchiurile lor stacojii de fructe şi cu frunzele lor cu vălurele crem, pe poarta albă şubredă şi de-a lungul trotuarului, cu picioarele mişcându-se sub mine, pantofii mei cu catarame – roşi în vârf, întotdeauna roşi, indiferent de cât de des îi lustruia mama, ştergând pielea cu model în găurele cu o cârpă făcută dintr-o bucată de catifea decupată dintr-o jachetă de-a tatei – bocănind pe lângă grădinile

alpine, rulotele vecinilor şi pe lângă câinii ce dormeau liniştit pe bordură.

Am ajuns până la intersecţie, care era perimetrul lumii mele solitare, limita până la care aveam voie să merg singură. Uneori, zăboveam pe acolo, aşteptându-l pe tata să vină acasă de la serviciu, dacă aveam să-i dăm veşti importante: moartea unui peştişor din acvariu, sosirea vreunui vizitator sau, de exemplu, când sora mea a sărit de pe canapea, s-a lovit la nas în muchia bibliotecii şi a trebuit să fie dusă la spital să i se pună copci (şi astăzi i se mai văd cicatricile).

Ezitam acolo, uitându-mă la maşinile de pe stradă, ducând o dezbatere în sinea mea, şi anume dacă plecarea mea de acasă însemna că nu se mai aplicau regulile de a nu traversa niciodată intersecţia, când mama m-a prins din urmă. Fugise din casă cu şorţul pe ea şi avea o expresie răvăşită. Preţ de o clipă, când am văzut-o aplecându-se spre mine, am crezut că e furioasă, că am încurcat-o rău de tot. Dar ea m-a cuprins într-o îmbrăţişare caldă, învăluitoare, şi mi-a murmurat în păr: „Nu pleca, nu pleca”.

O să-mi amintesc momentul acesta peste aproape două decenii, când o să-mi iau rămas-bun de la ea înainte să plec la Hong Kong. Suntem pe peronul gării locale, am rucsacul la picioare, iar trenul de pe linia ferată secundară se apropie prin tunel. Mă pregătesc să urc în el şi să nu mă mai întorc multă, multă vreme. Ea nu-mi spune să nu plec, dar strânsoarea degetelor ei pe umerii mei este aceeaşi: sinceră, insistentă, pătrunsă de faptul că a ştiut dintotdeauna că o să plec, că amândouă am ştiut, într-un fel, că avusesem dintotdeauna pornirea asta.

Înţeleg acum că probabil o înnebunisem în copilărie cu caracterul meu dificil, cu sălbăticia mea, cu refuzurile mele iraţionale, cu dorinţa mea de independenţă, cu afirmările constante ale autonomiei mele. „A fost un coşmar să te

cresc”, zice ea acum, oftând. Şi o cred. Fotografiile cu mine arată o copilă mijlocie stângace şi stingheră, cu nasul prea mare, cu dinţii crescuţi strâmb, cu o expresie furtunoasă, dar obosită, pe faţă, o versiune palidă a surorii mele mai mari, care era mai drăguţă şi mai liniştită. Eu eram încăpăţânată. Făceam crize. Aveam adesea răbufniri emoţionale, cu ţipete, urcuşuri şi coborâşuri pătimaşe. „Tot dificilă e?”, întrebau rudele cu un aer grijuliu. Nu era nevoie decât să petreacă o jumătate de oră în compania mea ca să primească răspunsul.

„Nu o provocaţi”, le avertizau părinţii pe surorile mele, în timp ce mie îmi spuneau: „Trebuie să înveţi să te controlezi”.

Şi chiar am încercat. Îmi aduc aminte că încercam. Îmi aduc aminte cum mă gândeam că nu trebuie să mă supăr, nu trebuie să-mi pierd cumpătul, că mai presus de orice trebuie să-mi păstrez controlul. Mă priveam în oglindă, îmi compuneam trăsăturile într-un zâmbet calm şi îmi spuneam cuvântul „blândă”. Probabil îl citisem în vreo carte. Aşa voiam să fiu, aşa ştiam că trebuie să fiu. Aşa erau copiii cuminţi: blânzi. Dar pe urmă mi se spunea să port un anumit pulover, care avea o culoare muştar jignitoare, iar decolteul îmi zgâria pielea şi îmi dădea mâncărimi insuportabile, şi la ora ceaiului primeam din nou cartofi fierţi, şi eu uram învelişul ăla făinos şi interiorul solid, ţeapăn. Pe masă, lângă tacâmul meu, aştepta un pahar cu lapte şi mi-era groază la gândul că trebuie să-l beau, la senzaţia învăluirii sale mătăsoase, sinistre, care îmi aluneca pe gât, la rotocoalele de smântână gălbejită de la suprafaţă, la bulele sidefate de pe margine. Gândeam toate lucrurile acestea, iar pe urmă se întâmpla ceva minor, ceva inofensiv – un comentariu sau o privire a surorii mele, un picior care îl lovea pe al meu în timp ce încercam să citesc, o pagină de temă la matematică ce mi se părea nesfârşită, şi impenetrabilă, şi plictisitoare – şi atât îmi trebuia. Senzaţia

că s-a rupt ceva undeva, în piept, o căldură care îmi inunda capul, un scârțâit brusc, poate o bătaie din picior. Control pierdut. Nici urmă de blândețe.

Pe vremea aceea, mama avea un fel anume de a-şi exprima frustrarea față de mine. Obişnuia să mormăie, ca pentru sine, la masă, când stăteam împreună lângă dulapul meu sau în baie sau lângă portiera maşinii, în orice situație în care noi două aveam păreri diferite: „Dacă ție o să-ți fie uşor cu copiii tăi înseamnă că nu există dreptate pe lume".

Se pare că lumea funcționează totuşi după o judecată dreaptă, pentru că cel de-al treilea copil al meu, o fată cu cârlionți neîmblânziți, este, la rândul ei, o maestră a evadărilor, o fugară. În secunda în care e eliberată dintr-o maşină sau un cărucior sau pe o uşă, țâşneşte, cu picioarele abia atingând pământul, cu cârlionții în vânt, fără să arunce măcar o privire în urmă. Am nenumărate fotografii cu ea în mişcare, mult înaintea mea, o pată pe un drum îngust, o ceață pe un trotuar, un omuleț gata să fie înghițit de un punct de fugă. „Vreau să mă duc să alerg" a fost una dintre primele ei fraze, spusă pe un ton rugător de dincolo de bretelele cărucior ului.

Când avea paisprezece luni, dându-mi seama că gena aceasta este răsucită irevocabil în moleculele ei de ADN, am dus-o pe trotuarul din fața casei.

— Aici, i-am zis arătând spre bordură. Nu treci niciodată de asta. Ai înțeles? Niciodată. Aici ți se opresc picioarele.

Ea mi-a scanat chipul cu ochii verzi-căprui plini de fascinație.

— Picioare, a repetat ea, agățându-se de singurul cuvânt pe care îl ştia.

Am arătat din nou spre bordură.

— Picioare, am zis, stop.

— Picioare stop.

I-am zâmbit şi am încuviințat din cap.

— Bine, am zis, hai să încercăm.

I-am dat drumul la mână.

***

Am evitat la limită moartea pe strada principală dintr-un oraş din Brecon Beacons, în sudul Ţării Galilor. Să fi fost Abergavenny, Crickhowell, Llandeilo? Am uitat unde exact.

E posibil să fi fost în aceeaşi perioadă în care m-am rătăcit în Irlanda. Am senzaţia că purtam acelaşi tricou dungat din nailon, cu un fermoar pe care puteam să mi-l trag cu dinţii. De-a lungul străzii, se înşirau magazine: o măcelărie, o cârciumă, un magazin de ceaiuri, o benzinărie cu o singură pompă. Eu aşteptam lângă maşina noastră, un Renault roşu, sub bancheta căreia erau depozitate scutecele de pânză ale surorii mele, iar tata mă ţinea de mână.

Probabil vântul bătea cu putere – eram oare sus, în munţii aceia nisipoşi? –, pentru că îmi aduc aminte senzaţia părului meu încă blond foşnindu-mi lângă obraz, peste deschizătura urechii.

Cu coada ochiului, am spionat-o pe mama, aflată peste drum, cu surorile mele. Fusese într-unul dintre magazine, să ne cumpere ceai sau ceva bun de mâncare, un tub de bomboane sau un pachet de biscuiţi. Şi am făcut ce făceam mereu, ce nu puteam să nu fac. M-am tras din strânsoarea tatei şi am alergat spre mama şi surorile mele, numai că de data asta acolo era o stradă, chiar sub tălpile sandalelor mele.

Am văzut expresia de pe faţa mamei schimbându-se înainte să observ maşina. Am auzit-o ţipând; l-am auzit pe tata strigând. O panică adâncă străbătându-mă, ca declanşarea unei alarme. Senzaţia că dădusem cumva de bucluc îmi ocupa mintea, iar pe urmă am auzit scârţâit de frâne, scrâşnet de cauciucuri pe asfalt, un strigăt puternic, posibil o înjurătură.

Maşina era albastră, cu bare de protecţie argintii şi pete de rugină. Culorile acestea mi s-au imprimat pe retină: albastrul, argintiul, ruginiul. Se învârteau şi ele, mă învârteam şi eu şi am simţit cromul zgrunţuros al barei măturându-mi partea din spate a coapsei.

Ţin minte că am continuat să merg. Am continuat să-mi mişc picioarele, să înaintez repede prin aerul de munte, de parcă nimic nu mă putea atinge, nimic nu mi se putea întâmpla, dacă doar continuam să merg, să alerg, să mă mişc.

ÎNTREGUL CORP

1993

În avion este semiîntuneric, iar motoarele emit un bâzâit constant. Toată lumea din jur doarme: o femeie de cealaltă parte a culoarului are doi copii întinşi în poală, un cuplu din spatele meu se sprijină unul pe celălalt, cu gurile întredeschise. Zburăm undeva deasupra Oceanului Pacific şi am atins punctul acela nedefinit de la jumătatea unui zbor lung, când percepţia asupra timpului, asupra spaţiului personal, asupra foamei s-a dizolvat, iar orele se amestecă şi se contopesc.

Avionul e plin de călugăriţe şi preoţi înveşmântaţi în cenuşiu, cu beatitudinea pe chipuri, cu încălţăminte confortabilă. După o escală în Hong Kong, zborul va continua spre Manila şi am impresia că toată comunitatea religioasă din Filipine se întoarce de la Londra.

Pe locul de lângă mine stă un preot în vârstă, cu veşminte complet albe şi aurii. Ochelarii îi alunecă de pe nas în somn. Din când în când, la un interval epuizant, mă trezeşte atingându-mi braţul ca să-mi atragă atenţia să mă ridic fiindcă are nevoie la toaletă. Rozariul i se clatină, agăţat de cârligul pentru haine de deasupra noastră.

Traversez noaptea aceasta, prea caldă, apoi prea rece, întrebându-mă ce am făcut, ce caut aici, citind un exemplar uzat dintr-un roman ceh pe care mi l-a împins în mâini un prieten în timp ce ne luam la revedere, alături de un pachețel în care se găsea o busolă, pentru că, aşa cum mi-a scris pe bilețelul însoțitor, era important „să-mi găsesc drumul înapoi”.

Duc viața greşită, sau aşa cred. Am deviat de la cursul meu, mă învârt în spațiu, în mai multe feluri. Am lăsat în urmă viața pe care trebuia s-o duc şi, în schimb, iată-mă aici, într-un avion cu destinația Hong Kong, un oraş în care nu am nici job, nici perspective şi în care cunosc un singur om.

Traversarea fusurilor orare în felul ăsta îți poate da o claritate tulburătoare, distorsionată. Să fie din cauza altitudinii, a lipsei de activitate neobişnuite, a delimitării fizice, a privării de somn sau a unei combinații a celor patru? Călătoria cu viteză, la mii de metri deasupra solului, în cabina unei aeronave, îți induce o stare psihică nenaturală. Poate că lucrurile care altădată te nedumireau se clarifică acum, ca atunci când răsuceşti obiectivul unei camere foto. Poate găseşti, strecurate în minte, răspunsuri la întrebări care multă vreme ți-au scăpat. În timp ce priveşti peisajul iluzoriu al munților din altostratus, poate te surprinzi gândind: ah, sigur, nu mi-am dat seama de asta înainte.

Țin busola într-o mână şi o hartă a Hong Kongului în cealaltă; o îmbârligătură uluitoare, incomprehensibilă de străzi, elevații, tunele, insule şi porturi, toate fiind marcate cu caractere chinezeşti. Am impresia că plecarea de lângă prietenul meu – ieri, azi, acum două zile? – a eliberat ceva în mine, aproape ca şi cum el a păstrat capătul unui fir vital, iar plecarea mea înseamnă că firul se tot desfăşoară de atunci, întinzându-se între mine şi tot ce am lăsat în urmă.

Cât de departe poate ajunge şi oare se va rupe şi o să mai pot vreodată să-l înfăşor la loc?

Întrebarea mi se conturează încet, luându-mă prin surprindere, cuprinzându-mă şi învăluindu-mă, ca o ceaţă, în timp ce avionul îşi continuă inexorabil zborul: de ce plec? Cum de sunt pe drum? La universitate, în cele mai multe zile, am stat faţă în faţă cu bărbatul acesta la bibliotecă şi am învăţat împreună pentru examenele finale. Ne loveam unul pe altul pe sub masă, uşor, insistent, dacă celălalt îşi pierdea concentrarea. Îmi imita în tăcere felul în care scuturam mâna, ca să alung crampele muşchilor. Se asigura că nu uitam să mănânc de prânz. Când i-am spus că vreau să scriu, nu a râs, ci şi-a înclinat capul într-un fel serios, gânditor, de parcă lăsa ideea să-şi găsească un loc în mintea lui.

Cumva totuşi am ajuns în avionul ăsta şi mă îndrept spre un alt bărbat. Pe scurt, habar nu am ce fac. Ar trebui – sau aşa mi se pare – să mă mut într-un apartament din Cambridge. Ar trebui să-mi ung lanţul de la bicicletă. Ar trebui să urc şi să cobor treptele bibliotecii de la universitate, să car cărţi şi periodice. Ar trebui să-mi încep lucrarea de doctorat. Ar trebui să stau la locul meu obişnuit, în faţa prietenului meu, care chiar în clipa aceasta îşi începe propria lucrare de doctorat singur, fără mine.

În schimb, sunt aici, în drum spre Hong Kong, pentru că acum patru luni m-am dus să-mi văd rezultatele lucrării de licenţă, care erau afişate pe un panou, şi în loc de rezultatele pe care le speram, de rezultatele de care aveam nevoie ca să-mi asigur finanţarea studiilor postuniversitare, de rezultatele pe care le voiam şi pentru care muncisem, găsisem ceva complet diferit. Ceva care nici măcar nu se compara. În timp ce întorceam spatele panoului, coboram treptele şi urcam la loc pe bicicletă, ignorând strigătele altor

oameni, mi-am dat seama că ceva mersese îngrozitor, dar îngrozitor de prost.

Aşa că iată-mă. Nu o să devin profesor universitar; nu o să stau la Cambridge; nu o să-mi văd prietenul multă vreme de acum înainte. Nu o să scriu o teză de doctorat despre rolurile înşelător de marginale ale femeilor în poezia medievală.

Teza mea, care ar fi susținut că autorul anonim al poemului *Sir Gawain şi Cavalerul Verde* era femeie, va rămâne nescrisă. De câteva luni, de când mi s-au năruit planurile, am tot zărit poemul cu coada ochiului şi a trebuit să mă întorc cu spatele, pentru că dispariția lui din viața mea este prea mare. Ospățul întrerupt de uriaşul înspăimântător de curtenitor. Descrierea îndelungată, admirativă, de către poetă a fizicului acestuia („cu toate că spre spate şi spre piept trupul îi apărea cumplit de mare, peste pântec şi mijloc îi era atât cât se cuvine de subțire”[3]). Frâul liber voluptos pe care îl dă culorilor şi decorațiunilor, modelelor şi textilelor, felul în care ea – întotdeauna am fost atât de sigură că a fost o ea – îți distrage atenția cu îndemânare, ca o scamatoare, de la misterul central cu o galerie de bărbați arătoşi şi straiele lor, armura lor, bărbile lor şi luptele lor cumva ridicole. Felul interesant şi modern în care schimbă timpurile verbale în mijlocul strofei. Şi Gawain cel nătâng, care habar nu are în ce s-a băgat, care o priveşte pe bătrâna de la castel şi nu înțelege deloc scopul pânzei derutante, țesute în jurul lui.

S-au dus toate. Trebuie să închid uşa poemului – şi ei. Mi-a plăcut conexiunea cu ea, prin intermediul cuvintelor poveştii. M-am bazat pe asta. M-am simțit ca şi cum, prin paginile cărții, aş fi întins o mână în timp, spre trecut, şi aş

---

[3] Traducere de Dan P. Iliescu, Univers, Bucureşti, 1982, p. 24.

fi strâns-o pe a ei. Dar trebuie să renunț la ea. Nu voi mai reciti cartea aceea mulți ani.

În momentul de care vorbesc, în timp ce zbor pe deasupra Oceanului Pacific, la douăzeci şi unu de ani, am impresia că ceva crucial pentru existența mea – inima, un plămân, o arteră – mi-a fost smuls din trup.

***

Peste vreun an, o să înțeleg că ratarea examenelor nu a fost deloc o ratare; peste câțiva ani, o să mi se pară o binecuvântare sub alt chip. Că îngerul meu păzitor, aruncându-şi o privire în jos de pe norul lui şi văzându-mă pe bicicletă, în drum spre examene, şi-a dat seama ce s-ar putea întâmpla şi mi-a încurcat celest socotelile.

Adevărul este că aş fi fost un profesor universitar groaznic: sunt prea nestatornică, prea capricioasă, prea nerăbdătoare. Odată ce mi-aş fi scris elogiul poetei lui *Gawain,* aş fi fost nefericită la gândul de a sta aplecată asupra unor manuscrise antice într-o bibliotecă tot restul vieții. Opacitatea englezei medievale m-ar fi înnebunit. Nu aş fi fost bună nici ca profesoară. În primul rând, mă bântuie o bâlbâială. Cum aş fi putut să stau în fața unei clase? Cum m-aş fi gândit vreodată că aş putea să țin un curs? Aş fi luat-o razna din cauza plictiselii, furiei şi frustrării într-o lună sau două, probabil aş fi plecat de la Cambridge şi aş fi făcut altceva. Poate că aş fi ajuns oricum în Hong Kong.

Sigur că nu ştiu toate astea când sunt în avion. Încă mă simt copleşită de panică şi durere, încă jelesc pierderea unei părți a identității mele pe care o consideram esențială. Notele mele şi capacitatea de a le obține ca prin magie erau singurul lucru pe care îl aveam, singurul lucru la care eram bună. Nu eram prietenoasă sau amabilă şi nici nu urma să devin vreodată, aveam un păr ciudat şi neîmblânzit, mă luptam cu dificultăți de vorbire, mă confruntam cu nişte

probleme neurologice misterioase, dar, încă de la începutul adolescenței, ăsta era genul de alchimie care îmi reușea: mi se dădea de învățat, studiam ce mi se dădea (greu, foarte greu, cu orare, și teste, și ceasuri, și trezit devreme, și culcat târziu, cu notițe, și markere, și cartonașe), pe urmă reproduceam totul în sala de examen. Iar apoi – abracadabra! – primeam o foaie de hârtie lucioasă, pe care scria că am trecut de start, am câștigat două sute de lire, că am tras o carte care m-a scăpat de închisoare.

Formula asta funcționase ani de zile. Fusese nevoie să trec prin două școli gimnaziale (una înspăimântătoare și năucitoare, alta, mai puțin), apoi prin Cambridge, prin primul și al doilea an, pe urmă, puf, în al treilea, ultimul și cel mai important, vraja nu a mai funcționat. Și-a pierdut puterea.

Ceea ce aș vrea să fi știut la douăzeci și unu de ani, în timp ce mă îndepărtam pe bicicletă de panoul cu rezultatele examenelor înspre poiența de pe malul râului în Cambridge, unde aveam să arunc cu pietre în apă și să plâng, este că nimeni nu te întreabă vreodată ce diplomă ai. Asta încetează să mai conteze de îndată ce termini studiile universitare. Că, de obicei, lucrurile care nu merg conform planului sunt mai importante și mai formatoare, pe termen lung, decât cele care îl respectă.

Trebuie să prevezi imprevizibilul, să-l accepți. Calea cea mai bună, după cum urmează să descopăr, nu este întotdeauna și cea mai ușoară.

Așadar, mă îndrept spre Hong Kong. Pentru că trebuie să plec de acolo. Pentru că nu vorbesc nicio limbă străină, în afară de o germană chinuită (*Ich habe alle meine Hausaufgaben gemacht*[4]). Pentru că Regatul Unit este în

---

[4] Mi-am făcut temele (germ.).

ghearele unei recesiuni şi nu se găsesc locuri de muncă, în special pentru cineva cu o banală diplomă în literatură engleză. Pentru că Anton, care s-a dus la Hong Kong acum ceva vreme, mi-a scris şi mi-a zis: vino, o să-ți găseşti cu uşurință un job aici, poți să stai cu mine. Pentru că ăsta pare cel mai bun lucru pe care pot să-l fac. Pentru că, la douăzeci şi unu de ani, pare un plan extrem de fezabil să pleci şi să traversezi lumea cu doar un rucsac în spate, fără bani şi cu promisiunea unui loc în care să stai. Pentru că..., de ce nu? Ce altceva mai am de pierdut?

***

Nu suntem avertizați în niciun fel – doar un zgomot surd brusc şi senzația că un vânt rece pătrunde în cabină.

Deodată, avionul începe să cadă, să pice, să se prăbuşească, la fel ca o piatră aruncată de pe o stâncă. Iuțeala căderii este uimitoare, atracția pământului, viteza. Pare cel mai neplăcut carusel din lume, ca o plonjare în vid, ca şi cum ai fi tras de glezne în burdihanul nesfârşit al lumii subterane. Pe urechi şi pe față îmi înfloresc petale de durere, centura îmi taie carnea coapselor în timp ce sunt aruncată în sus.

În jurul meu, cabina este scuturată ca un glob cu zăpadă artificială: poşete, doze de suc, mere, pantofi, pulovere, toate se ridică de pe podea. Măştile de oxigen se leagănă ca nişte liane din tavan, iar ființele umane sunt aruncate în aer. Văd copilul de dincolo de culoar lovind plafonul, mai întâi cu picioarele, mama lui, încordată ca un arc, fiind împinsă în direcția opusă, cu părul negru răsfirat în jur, cu fața mai degrabă nemulțumită decât speriată. Preotul de lângă mine este azvârlit în sus de pe locul lui, spre rozariu. Două călugărițe cu baticurile umflate sunt azvârlite, ca nişte păpuşi de cârpă, spre luminile din plafon.

Aerul se umple de țipete, înjurături, rugăciuni. Un bărbat căruia îi curge sânge din ambele nări începe să strige într-o limbă pe care nu o înțeleg şi să gesticuleze frenetic. Picăturile de sânge i se împrăştie de pe față şi pătează scaunele, tavanul.

Avionul continuă să cadă. O stewardesă se târăşte pe culoar. Țipă, cu pălăriuța strâmbă, cu părul revărsându-i-se pe un umăr. Un alt membru al echipajului, un bărbat, care vine din direcția opusă, se împiedică de ea fără s-o vadă. Strigă despre măşti, cum trebuie să ni le punem, dar este aruncat în sus înainte să-l audă careva.

Ce simt eu nu e atât calm, cât resemnare amorțită. Mă gândesc: iar acum, asta. Mă gândesc: ăsta e unul dintre cele mai rele lucruri pe care le-am văzut vreodată. Mă gândesc: o să murim toți acum. O să ne lovim cu viteză de ocean sau de pământ şi o să explodăm ca nişte doze de suc. Nu o să mai rămână nimic. Distrugere totală.

Resimt o uşurare ciudată că sunt singură. Arunc o privire în jur la oamenii care se agață de însoțitorii lor, de rude, plângând, țipând, strângându-i tare. Eu îmi încleştez degetele pe brațele scaunului şi îmi spun: acum vine. Nu-mi trece viața prin fața ochilor. Nu are loc nicio socoteală finală, niciun asalt al înțelepciunii, nicio dorință sau cerere sau rugăciune de ultim moment. Nu mă gândesc la toate celelalte ocazii în care am reuşit să păcălesc această clipă, să-i scap din prinsoare. Sunt inundată, preocupată, distrasă de zgomotul fizic, asurzitor al aeronavei, al panicii oamenilor, de forța căderii, care mă apasă, de încleştarea corpului meu pentru impactul inevitabil.

La un moment dat, probabil că preotul m-a apucat de braț, pentru că atunci când ne oprim din cădere, când avionul pare să se lovească de ceva, suntem cu toții aruncați violent în față din nou, înainte de a ne redresa, în sfârşit, şi îi simt strânsoarea degetelor aproape de cot, cu mărgelele

rozariului apăsându-mi carnea. Peste o zi sau două, Anton mă va întreba ce este şirul ciudat de semne de pe braţul meu, iar eu îmi voi coborî privirea şi le voi vedea, o novenă de vânătăi.

***

Când aterizăm în Hong Kong, majoritatea pasagerilor sunt luaţi pentru a primi îngrijiri medicale, inclusiv preotul meu. Îi duc geanta la uşa ambulanţei. Când ne luăm rămas-bun, îşi pune o mână pe capul meu şi murmură o binecuvântare în latină. Deşi nu mai sunt credincioasă, deşi am respins toată partea aceea din educaţia mea, stau acolo pe pistă, sub mâna lui, până când se termină.

Îi simt încă urmele degetelor pe creştet, ca cercul unei coroane invizibile, când ajung la poartă şi îl găsesc pe Anton aşteptându-mă. Arată diferit, îmbrăcat cu o cămaşă largă de bumbac, cu părul brunet tuns foarte scurt.

Peste două zile, îmi găsesc un job: pregătesc elevi la literatura engleză, îi ajut să ia note bune. Stau într-o baracă cu pereţi despărţitori, aflată deasupra portului, şi le vorbesc despre *Romeo şi Julieta,* despre naturalismul lui Seamus Heaney şi motivaţiile comis-voiajorului Arthur Miller. Pe o fată care urmează să fie trimisă la o şcoală cu internat din Hertfordshire, o învăţ să folosească furculiţa şi cuţitul. Mă roagă să o ajut să-şi aleagă un nume englezesc şi încerc să o abat de la *Winsome* sau *Delicate*[5], pe care le-a găsit în dicţionar. Iau lecţii de cantoneză: *yat, yee, sam, sei, ng.* Mănânc terci de orez în fiecare dimineaţă de la o tarabă de pe stradă. Înot în Marea Chinei de Sud şi adun scoici cu degetele de la picioare. Urc până în vârful insulei cu un funicular cu podeaua înclinată. Studiez ziarele, articolele de

[5] Adorabilă şi Delicată.

pe prima pagină, interviurile, recenziile de film şi carte şi mă întreb: asta? Aş putea să fac asta? Scriu scrisori pe aerograme albastre, din imprimate fragile. Anton mă învaţă să folosesc un aparat foto SLR şi ies cu el şi fotografiez tot: oameni care îşi scot păsările în colivie la plimbare, bătrâne care fac *t'ai chi* dimineaţa, jucători de mahjong în parc, copii costumaţi în dragon, raţele aplatizate în vitrinele restaurantelor, tramvaiele, neoanele imprimate pe cerul întunecat, piramidele de fructe de durian şi cuvele cu tofu în pieţele nocturne. Mă înscriu la biblioteca de la Consiliul Britanic, adun formularele, fotocopiile şi dovezile de adresă necesare. Păşesc pe covor de-a lungul rândurilor de ficţiune de la A la Z şi mă gândesc: pot să citesc orice vreau. Revelaţia asta vine ca o vijelie, trecând în forţă pe lângă mine, aproape dărâmându-mă.

Gata cursurile, gata programa, gata examenele.

Împrumut trei cărţi şi, peste câteva zile, mă întorc şi mai iau trei. Cărţile se îngrămădesc în micul nostru apartament, pe lângă pat, în baie, în bucătărioară. Împrumut cărţi scrise de nişte oameni de care am auzit, dar pe care nu am avut niciodată timp să-i citesc, cărţi scrise de autori de care am auzit vorbindu-se la radio, cărţi traduse din limbi îndepărtate, cărţi scrise de oameni care sunt încă în viaţă, cărţi pe care le-am văzut în paginile ziarelor, pe scurt, toate cărţile care nu apăreau în cursurile mele universitare. Citesc în timp ce merg pe jos spre muncă, citesc în metrou, citesc între două ore cu elevii, citesc în baie, privită din tavan de un gecko decolorat pe care l-am îmblânzit, îndopându-l cu afide pe care le smulg din jardiniere.

Şi, într-o noapte, în sezonul musonului, când ploaia face un zgomot constant, adormitor, la ferestre, când hainele, geamurile, tablourile fac mucegai de la umiditate şi este prea cald ca să dorm, după ce am citit versiuni subversive ale basmelor tradiţionale europene, simt o pornire să notez

câteva cuvinte. Mă ridic, găsesc un creion, deschid un caiet pe masă şi, în timp ce Anton doarme, încep să scriu.

GÂT

2002

Când sunt prinsă brusc şi grosolan pe la spate, primul meu gând este că e cineva cunoscut. O persoană pe care o ştiu se află aici, în Chile, printr-o coincidenţă uimitoare şi inexplicabilă, ne-a văzut plimbându-ne pe malul lacului şi a venit să ne salute, sărind pe mine în glumă.

Pe urmă văd faţa lui Will şi înţeleg că nu e nici vorbă de aşa ceva. La gât mi se ţine o macetă. Lama ei lungă străluceşte în soarele serii. Simt pe piele mângâierea ei rece, metalică şi insistenţa strânsorii străinului, care îmi imobilizează braţele în lateral. În intimitatea tulburătoare a îmbrăţişării, răsuflarea lui, greoaie şi hârâită, îmi atinge urechea. Chiar dacă nu pot să-l văd, simt că are aproximativ aceeaşi înălţime ca mine şi părul brunet. Nu s-a spălat de ceva vreme. Sunt conştientă de mirosul înţepător, ca de ceapă, al subsuorilor lui, de oţelul cataramei din partea de jos a spatelui meu, de tremuratul mâinilor lui. El este speriat, Will este speriat, dar eu mă simt bizar de detaşată, de parcă asta nu s-ar întâmpla cu adevărat, de parcă nu tocmai am fost ameninţaţi de un om care agită o macetă, ci ne continuăm plimbarea pe malul lacului.

Will este şi furios, văd asta, din cauza întreruperii, a escapadei acesteia. Faţa lui este albă, încruntată. Îl cunosc de zece ani, am o relaţie cu el de trei şi îi văd rotiţele creierului învârtindu-se, pot să-i citesc gândurile ca pe o bandă ce iese din telegraf: o macetă, prietena mea, un bărbat, mai scund decât mine. Pare furios. Pare în stare să omoare pe cineva.

E prima noastră săptămână dintr-o lungă călătorie în America de Sud. Orăşelul acesta aflat pe marginea unui lac, la poalele unui vulcan, e a doua noastră oprire. După aceea, avem de gând să mergem spre dealuri, să pătrundem în adâncimile Anzilor, unde ni s-a spus că e un loc cu un izvor termal şi un fermier care o să ne lase să dormim în hambarul lui.

Eu şi Will tocmai am cumpărat un apartament în Londra, la capătul unui şir de case similare, din cărămidă, cu un romb minuscul de grădină în spate. Prin faţă trece o linie de tramvai, pe care se perindă tramvaie în direcţii opuse, făcând pereţii să tremure şi să se scuture, iar ferestrele să zdrăngăne.

Când l-am găsit, era aproape o ruină, nelocuit de câţiva ani, cu podelele curbate, cu tapetul floral din perioada edwardiană alunecat pe jos, cu lămpile pe gaz scurgând triunghiuri de efluvii roşii pe tencuiala fărâmiţată. Cât timp suntem în America de Sud, în apartament se înlocuiesc podelele, se trage instalaţie electrică şi se readuce totul la viaţă (sau, cel puţin, aşa sperăm noi: mesajele de la constructori sunt rare şi fără prea multe detalii). Anticipăm că ne vom întoarce la iluminat electric, la podele care nu cedează sub picioare, la pereţi albi, calorifere, apă caldă, şemineuri deschise şi un cuptor funcţional. Nu avem unde să locuim cât timp se produce transformarea aceasta, aşa că, decât să găsim un loc temporar, am hotărât să călătorim până la finalizarea apartamentului. Ieşim mai ieftin, ne-am gândit noi, să locuim în America de Sud decât să închiriem în Londra. Lucrăm de pe drum: putem să scriem în timp ce călătorim şi să trimitem articolele prin e-mail înapoi în Regatul Unit. Planul perfect.

Numai că acum un bărbat îmi ţine o macetă la gât şi îmi susură „*Dinero”* la ureche. „*Dinero*.” Pe urmă, în caz că nu înţeleg: „Bani”.

Will nu se mişcă. Stă în faţa noastră acum, cu corpul tensionat, ca un arc încordat.

Dă-i bani, îi zic gâtuită, cu lama apăsându-mi pe trahee.

El tot nu se mişcă.

— Will, şoptesc, în timp ce bărbatul mă înşfacă de păr cu cealaltă mână şi mă obligă să îngenunchez, cu maceta apropiindu-se şi mai mult de gâtul meu. Te rog! Dă-i banii.

Îl văd pe Will aruncând o privire spre macetă, spre bărbat, spre mine, îngenuncheată în tăcere în faţa lui, cu o lamă ţinută la gâtul expus, ca într-un tablou ciudat cu o cerere în căsătorie forţată, şi ştiu că evaluează dacă poate să rezolve situaţia tot cu forţă.

— Te rog, repet eu.

Îl văd cum cedează. Îşi bagă încet o mână în buzunarul hainei. Îmi amintesc, fără vreo importanţă, că în camera de hostel, înainte să plecăm, ne întrebaserăm dacă vom avea sau nu nevoie de jachete. Era frig? Părea că o să plouă? Erau nori? Să ne plimbăm pe lângă lac înainte de cină? De ce nu?

Will întinde nişte bancnote.

— Dă-i drumul! zice el.

Bărbatul se repede în faţă să smulgă banii, iar mişcarea îmi smuceşte scalpul, dureros. În ciuda durerii, zăresc o claie de păr negru, nişte dinţi pătaţi, blugi, un hanorac uzat. E tânăr, mai tânăr decât mine, şi evident nu doarme în condiţii prea bune. Ce ne-o fi apucat, mă întreb eu, să ne plimbăm într-un loc atât de izolat, de bătut de vânturi?

Banii nu îl mulţumesc. Şi-i îndeasă în buzunarul de la spate cu o grimasă.

— „*Mas!* „ strigă el, lovind pământul cu lama macetei. „*Mas!* „

Ne ia tot ce avem la noi. Chiar în ziua aceea fuseserăm la bancă şi schimbaserăm un întreg teanc de cecuri de călătorie: urma să ne ducem în Anzi, unde aveam nevoie de

numerar. Aveam mai mulți bani în buzunare şi în genți decât avuseserăm vreodată la noi până atunci în călătoriile noastre. Bărbatul ni-i ia pe toți, trăgându-i din diversele locuri în care îi ascunseserăm. Noi i-i dăm în schimbul gâtului meu, al arterelor, tendoanelor, muşchilor, traheii, esofagului, pentru ca toate să rămână în starea actuală, neatinse.

Nu-mi dă drumul la păr. Îl ține înfăşurat în jurul pumnului pe tot parcursul jafului: fiecare tresărire a lui, fiecare mişcare îmi fac scalpul să tresalte de durere. Când rămânem fără bani, când buzunarele şi portofelele ne sunt goale, timpul rămâne suspendat deasupra noastră, cum stăm toți trei şi ne uităm unul la altul. Eu la Will, Will la bărbat, bărbatul la mine. Şi acum? ne întrebăm cu toții. El ține maceta într-o mână, părul meu, în cealaltă; buzunarele îi sunt burduşite cu banii noştri. Vântul bate în rafale în jur, îndoind suprafața lacului, lovind copacii înainte şi înapoi sub cerul tot mai întunecat.

Bărbatul mă trage de păr, forțându-mi capul mult pe spate. Văd numai cerul, nori grăbiți, săgețile negre ale păsărilor. Întorşi la hostel, eu şi Will vom vorbi despre momentul acesta şi amândoi vom spune că am crezut că bărbatul ar putea să vrea mai mult. Mai multă violență, mai mult abuz, mai multă groază.

În momentul acela, eu privesc cerul, păsările, norii repezi şi mă gândesc la pădurea deasă din spatele nostru, la faptul că nu vreau să fiu târâtă acolo, absolut deloc. Nu vreau să văd copacii închizându-se deasupra capului meu, să simt zgârieturile şi ciupiturile tufişurilor pe piele, pe haine, umezeala rece a pământului de acolo. Gândurile mele sunt foarte simple. Îmi pulsează în minte: dă-mi drumul, dă-mi drumul, nu în pădure, nu pe pământ, te rog. Simt ritmul gândurilor. Mi le închipui trecându-mi prin oasele craniului, urcând prin fibrele părului şi transmițându-se singure către

mâna bărbatului. Dă-mi drumul. Te rog. Şi să mai ştii un lucru: o să mă opun. N-o să cedez în linişte. Dacă încerci să mă târăşti acolo, o să mă lupt cu tine. N-o să mă las uşor. O să mă zbat la fiecare pas, cu fiecare picătură de forță rămasă.

În câmpul meu vizual intră fața lui, cu susul în jos. Se uită la mine; eu mă uit la el. Pare să se gândească la ceva, evaluează opțiunile. Îi susțin privirea. Nu face asta, încerc să-i transmit. Nu. Ia banii şi pleacă. Bâjbâi în jur să găsesc ceva de care să mă prind, o creangă, un bolovan, în caz că încearcă să mă tragă undeva. Dar nu e nimic, numai pietricele care alunecă şi mi se strecoară printre degete.

Se apleacă în față, deasupra mea. A luat o decizie.

— Fugi! şuieră el.

Mă trage în picioare şi mă împinge departe de el, spre Will.

— Fugiți! ne îndeamnă iar, arătând cu lama în partea opusă față de oraş, de hostel, de orice. Fugiți!

O luăm la fugă, fără să scoatem un cuvânt, pe malul lacului, cu răsuflările străpungându-ne pieptul ca nişte țepi ascuțiți; scalpul îmi pulsează şi mă înțeapă, strălucind de agonie. Mă uit peste umăr să mă asigur că nu vine după noi, cu grimasa lui furioasă, cu dinții stricați, părul nespălat, maceta curbată ca un iatagan. Îl văd îndepărtându-se în grabă peste pietre, sărind un gard şi dispărând în tufăriş.

Will mă trage de mânecă. Ne oprim şi mă aplec, cu mâinile pe genunchi, încercând să trag cât de mult aer pot. Nu sunt nici pe departe într-o formă la fel de bună ca Will, care face jogging şi joacă minifotbal în fiecare săptămână.

— Hai să plecăm de aici, zice el arătând spre cărarea care duce înapoi în oraş. Poți să alergi?

Mai târziu, stăm la o masă în hostel. Proprietara, când a auzit ce s-a întâmplat, a scris cu litere mari, de tipar, pe

tabla de la recepție: NU VĂ PLIMBAȚI PE MALUL LACULUI. SUNT HOȚI ÎNARMAȚI. De asemenea, ne-a adus ceşti cu ceai prea dulce.

— Pentru şoc, zice ea bătându-mă uşor pe umăr, ceea ce mă face să tresar.

Abia acum mă prinde ceva din urmă: frica aceea pe care lângă lac am ținut-o sub control mi-a invadat corpul. Brațele îmi tremură. Mă tot uit peste umăr. Când ridic ceaşca la gură, marginea ei sună la contactul cu dinții.

Peste câteva luni, ne vom întoarce la Londra. Vom locui în camerele apartamentului pe care l-am cumpărat. Lucrările nu vor fi nici măcar aproape de a fi terminate, dar ne vom muta oricum. Acoperişul nu va mai curge, lămpile de gaz striate vor fi dispărut, în schimb apa de la vasul de toaletă va fi caldă, pereții vor foşni şi pocni noaptea, iar grădina va fi plină de deşeuri. Ne vom da târcoale unul altuia în apartamentul acesta, retrăgându-ne în camere diferite ca să lucrăm, să scriem. Nu vom şti încă, dar acestea vor fi ultimele noastre luni în doi.

Ceva din experiența de pe malul lacului ne-a împins înainte, ne-a făcut să ieşim dintr-o fază a vieții şi să intrăm în următoarea? Scăparea mea de tăişul macetei ne-a făcut să ne gândim la fragilitatea, la starea trecătoare a vieții omeneşti? În orice caz, nu va mai dura mult până când voi face un test de sarcină şi voi sta acolo, în apartamentul proaspăt văruit, holbându-mă la beţişor, aşteptând să văd dacă se vor ridica spre mine nişte linii albastre.

În hostelul din Chile, Will simte nevoia să vorbească despre jaf, să înțeleagă ce s-a întâmplat, să pună evenimentele în ordinea corectă, să îşi alinieze versiunea cu a mea. Trece totul în revistă, înainte şi înapoi, dintr-un unghi, apoi din altul. Felul în care a venit bărbatul în spatele nostru, felul în care vântul a dus probabil departe zgomotul paşilor lui, momentul în care Will s-a întors şi a

văzut o lamă la gâtul meu, cum bărbatul trebuie să mai fi făcut asta şi înainte, cum era evident că îşi perfecţionase metoda, că nu era atât de masiv, Will ar fi putut să-l provoace, ar fi putut să-i ia maceta, este sigur că ar fi putut, cum am trecut pe lângă bărbat înainte, la începutul plimbării, şi lui Will i s-a părut ciudat că nu ne-a privit în ochi, nu a răspuns la salutul nostru din cap.

Ultima lui observaţie mă face să-mi ridic capul. „Ştii ceva?" zic. Şi încep să-i povestesc ceva, ceva ce n-am mai spus niciodată nimănui, ceva ce aproape s-a întâmplat când aveam optsprezece ani şi mă plimbam singură.

ABDOMEN

2003

Eram vag conştientă de ceva timp că în stânga mea se află cineva. Era un bărbat aproape de vârstă mijlocie, cu uniformă de spital şi mască, rezemat cu spatele de un perete al sălii de operaţie, chiar la marginea câmpului meu vizual. Nu participa, ci privea, doar privea, cu mâinile la spate, ca un spectator la un meci de tenis.

Mă întrebasem în trecere ce o face acolo, de ce-şi pierde vremea la o cezariană de urgenţă, aparent fără să aibă vreo treabă. Dar pe urmă evenimentele m-au luat pe sus şi nu m-am mai întrebat nimic.

Tot nu ştiu cine era bărbatul acela şi nici nu o să aflu vreodată. Uniforma lui era bej; toţi ceilalţi aveau uniforme albastre. Era poate infirmier, student la medicină, brancardier, asistent? Habar nu am.

În momentul întâlnirii noastre din sala de operaţie, ştiam totuşi trei lucruri: că bebeluşul fusese scos şi era undeva, într-un colţ, ţipând şi primind îngrijiri, că eram disperată să-l văd şi că aveam necazuri. Inima începuse brusc să-mi galopeze, de parcă încercam să depăşesc ceva ce ne prindea

din urmă. Will era ținut strâns de braț şi îndepărtat de acolo de o asistentă. Podeaua era acoperită cu sânge şi oamenii alergau. Mi-am dat seama că nu e niciodată semn bun când doctorii aleargă. În general, sunt o specie rațională, imperturbabilă, cu o expresie intenționat neutră. Abia când masca aceasta le alunecă – dacă se grăbesc sau ridică tonul – trebuie să-ți faci griji.

Doctorii de dincolo de o cortină ridicată la repezeală lăsau urme roşii de pantofi în timp ce lucrau. Una dintre ei, o tânără din Irlanda de Nord, intrase în panică şi zicea: „nu pot, nu pot, nu ştiu cum". Am zărit un antebraț roşu până la cot, care ştergea o frunte transpirată. Celălalt doctor, un bărbat taciturn de treizeci şi ceva de ani, i-a zis ceva aspru, pe urmă a tăcut. Anestezişti care până cu o clipă înainte stătuseră lângă mine, sporovăind şi glumind, erau acum în picioare şi priveau pe deasupra cortinei la ce se întâmpla acolo. Chipurile lor erau neclintite, ca de piatră, atente. Unul şi-a aranjat ochelarii în formă de semilună şi a făcut ceva cu punga transparentă, suspendată de suportul de perfuzii.

Indiferent de ce a fost în ea, a ajuns aproape instantaneu în venele mele şi am simțit cum mă duc într-o parte, ca un tren deviat pe altă linie, am simțit ceva ca o ceață coborându-mi pe creier. Ochii mi s-au dat pe spate – am văzut plăcile din tavan mişcându-se ca o bandă rulantă, am văzut partea de piele de sub bărbia anestezistului, prin care ieşeau țepi roşiatici, am văzut un bec defect care se tot aprindea şi stingea. Mi-am forțat pleoapele să rămână deschise; mi-am apăsat unghiile în palme. Trebuia să rămân în momentul acela, în locul acela. Trebuia să nu cedez forței care mă trăgea în jos. Aveam un copil. Trebuia să rămân.

***

Când aveam sarcina foarte avansată, am cunoscut la o petrecere un specialist obstetrician.

— Faza cu naşterea, mi-a bălmăjit el pe un ton confidenţial, arătând cu mâna în care ţinea paharul de vin înspre pântecul meu, e că ori merge bine totul, ori se duce dracului totul. Nu există cale de mijloc.

Nu-i cea mai încurajatoare afirmaţie, dar poate că-i cea mai cinstită. Când am rămas însărcinată, habar nu aveam cât de politizat era subiectul cezarienelor la cerere în Regatul Unit. Nu auzisem niciodată de Institutul Naţional pentru Excelenţă Clinică (INEC, cum îi ziceau susţinătorii acestuia) sau de principiile chirurgicale stricte cu privire la numărul de cezariene care puteau fi făcute lunar în fiecare spital.

M-am dus veselă la programarea pe care o făcusem la un spital mare din Londra, la o doctoriţă rezidentă (cea care, peste câteva luni, avea să zică „nu pot, nu pot, nu ştiu cum", în timp ce eu sângeram pe masa de operaţie). I-am explicat că, în copilărie, avusesem un virus din cauza căruia stătusem în scaunul cu rotile un an şi care îmi deteriorase uşor muşchii, nervii şi creierul. Neurologii şi pediatrii care mă îngrijiseră îmi spuseseră că, dacă o să fac vreodată copii, o să am nevoie de cezariană. Aveam leziuni semnificative la nivelul joncţiunilor neuromusculare din coloană şi pelvis, ceea ce însemna că travaliul avea să înceapă, dar nu să şi avanseze; contracţiile nu aveau să fie suficient de puternice.

Am vrut să-i cer părerea doctoriţei rezidente – aş fi preferat o naştere naturală şi, la urma urmei, acest diagnostic era vechi de douăzeci de ani. Îmi exersasem discursul, îl redusesem la minimul necesar: ştiam că doctoriţa va fi ocupată, că vor fi cozi lungi la secţia de consultaţii prenatale, că trebuia doar să-i transmit informaţiile importante despre encefalită şi atât. Nu voiam de la ea decât să-mi spună părerea ei: care credea că sunt

şansele să nasc natural? Dar abia am ajuns la jumătatea discursului, când doctorița m-a întrerupt nervoasă.

— Va trebui să mă consult cu medicul specialist, mi-a zis ea şi a plecat în grabă.

Am aşteptat. M-am uitat prin sală. Am studiat listele cu alimente interzise în timpul sarcinii. Am încercat să citesc notițele despre mine cu susul în jos.

Uşa s-a deschis larg. Un bărbat înalt, cu urme adânci de pieptene în părul negru, a intrat urmat îndeaproape de doctorița rezidentă. Ea m-a prezentat şi el mi-a apucat mâna întinsă, dar în loc să mi-o strângă, a folosit-o ca să mă ridice din scaun.

— Ridică-te, au fost primele cuvinte pe care mi le-a adresat. Vreau să văd cum mergi.

Acum mi-aş dori să fi plecat pe loc, dar atunci am fost atât de uimită, încât am făcut ce mi-a cerut.

— N-ai nimic, a decretat el după ce m-a văzut făcând doi paşi. O să naşti normal.

Am început să cer lămuriri, dar specialistul – să-l numim domnul C. – a vorbit peste mine. Cezarienele erau un cult, a zis el, o modă. Citisem prea multe reviste de scandal. L-am asigurat că nu e cazul, dar el a ridicat iar tonul la mine: îmi dădeam seama că cezarienele reprezintă o operație invazivă? De ce mă lăsasem dusă de valul vedetelor? Mă îndoiam de cunoştințele lui medicale? Care era problema mea de mă temeam de puțină durere?

Furioasă deja, am încercat să-i spun că, de fapt, eram obişnuită cu durerea, dar el m-a privit cu o expresie de dispreț absolut.

— Boala asta pe care zici că ai avut-o – moment în care s-a întors să se uite la doctoriță, care stătea lângă uşă –, encefalită, asta era?

Doctorița a încuviințat din cap, iar domnul C. şi-a întors privirea spre mine.

— Ai vreo dovadă? a întrebat el, cu un zâmbet atotcunoscător discret, dar triumfător, curbându-i buzele.

— Dovadă? am repetat eu, nevenindu-mi să cred. Credeți că mint?

Domnul C. a ridicat din umeri, dar a continuat să mă fixeze cu privirea într-un mod care părea exersat, obişnuit. Era asta metoda verificată de a umili femeile însărcinate ca să le determine să se supună voinței lui? Aşa părea.

— Păi, bănuiesc că aş putea să fac rost de fişele medicale vechi, am zis eu după un moment, susținându-i privirea. Asta ar fi o dovadă suficientă pentru dumneavoastră?

Subtextul era: nu poți să mă intimidezi. Domnul C. a văzut asta şi s-a înfuriat şi mai tare.

— Ar fi de la începutul anilor ’80, am continuat eu, din sudul Țării Galilor, dar sunt sigură că se poate aranja.

A mijit ochii şi a bătut cu stiloul în birou. Pe urmă, domnul C. s-a săturat de mine. S-a ridicat şi m-a expediat cu un gest al mâinii, rostind replica finală:

— Dacă veneai la mine într-un scaun cu rotile, poate că atunci ți-aş fi făcut cezariană.

E incredibil să spui aşa ceva oricui, cu atât mai mult unei persoane care chiar fusese nevoită să umble într-un scaun cu rotile. Nu refuzul domnului C. de a discuta cazul meu sau de a fi de acord cu o cezariană la cerere mă îngrozea, ci sugestia lui că eram un fel de laşă care se dă lovită şi încearcă să se folosească de minciuni pentru a-şi asigura o naştere uşoară. Asta şi intimidarea lui îngrozitoare, arogantă. Îmi dădeam seama că cezariana reprezintă o operație invazivă? Nu, credeam că e floare la ureche.

Abia când am ieşit am început să tremur, cam la fel ca atunci când mă aflam în ghearele imobilității virale. Ataxie se numeşte, o şovăială a membrelor, un tremur, o incapacitate de a merge sau de a te coordona. M-am sprijinit de zidul spitalului, alături de fumători, de ambulanțele în

repaos, de oamenii care îşi aşteptau taxiurile, încercând să înţeleg, să găsesc un sens în ceea ce tocmai se întâmplase.

Să fiu atât de neauzită, de neluată în seamă, de necrezută: nu eram pregătită pentru aşa ceva. Mă simţeam şi neputincioasă, blocată. Îmi venea să fug din spitalul acela şi să nu mă mai întorc niciodată, dar cum altfel să nasc? Aveam nevoie de locul acela. Eram prinsă în capcană, însărcinată; copilul trebuia să iasă în mai puţin de cinci luni şi ce se întâmpla dacă previziunile neurologilor se adevereau? Ce făceam atunci? Dacă într-adevăr corpul meu nu era în stare să nască? Fusesem nesăbuită, egoistă când rămăsesem însărcinată; nu ar fi trebuit să permit aşa ceva, dacă nu eram capabilă să nasc. Unde-mi fusese capul?

Oamenii mă lăsau în pace, mă ocoleau. Un om sprijinit de un zid al spitalului, şocat şi tăcut, nu este o privelişte neobişnuită sau improbabilă. În cele din urmă, un bărbat cu o cârjă şi un stativ de perfuzii, cu braţele acoperite de tatuaje nautice, s-a apropiat şchiopătând şi mi-a oferit o ţigară. I-am mulţumit şi am clătinat din cap, arătând spre pântecul umflat.

— Copiii, mi-a zis el voios, cu un accent pronunţat de Cork. Te bagă repede-n în mormânt.

***

Când am ajuns acasă, Will, după un oarecare şoc la cât de răvăşită arătam, m-a ascultat în timp ce-i povesteam incoerent, fără şir, cum decursese programarea. O vreme, s-a tot plimbat de colo-colo prin cameră. Pe urmă a sunat la spital. A vorbit cu doctoriţa rezidentă din Irlanda de Nord, care a spus că da, pot să schimb spitalul, dacă vreau, dar celelalte opţiuni sunt la distanţă destul de mare de casă. Ar fi mai bine, a zis ea, să rămân la spitalul acela, dar să schimb doctorul specialist. Nu aş fi obligată să-l mai văd sau să mai vorbesc vreodată cu domnul C., dacă asta vreau.

Asta era exact ce voiam: să nu-l mai văd niciodată. Aşa că am rămas la spitalul local. Am schimbat doctorul specialist. Am tăiat numele domnului C. din toate notiţele mele cu cerneală ce nu poate fi ştearsă şi am scris numele noii specialiste. I-am distrus orice urmă din toate documentele mele, din toate planurile mele, din toate dosarele mele. Nu avea să mai aibă nicio legătură cu mine sau cu copilul meu.

După cum s-a dovedit, previziunile neurologilor din anii ’80 erau corecte. Travaliul meu se tot prelungea, dar fără vreun progres: contracţiile se intensificau, pe urmă slăbeau. Pentru mine, era un apogeu al durerii, al agoniei – ca şi cum corpul meu încerca să se întoarcă pe dos –, dar asistentele se încruntau la monitorul ataşat de abdomenul meu. Nu sunt destul de puternice, ziceau. Se diminuează, ziceau.

Eu tot încercam să le explic; Will tot încerca să le explice. Chestia e, am spus eu adresându-mă unei moaşe pe care o prinsese Will de braţ, că am avut encefalită acută în copilărie. Ataxie cerebeloasă severă. Leziuni neurologice. Probleme cu sistemul vestibular. Vă rog, uitaţi-vă pe planul de naştere, pe fişele mele. Scrie acolo tot. Joncţiunile mele neuromusculare sunt – în momentul acela mi-am smuls masca de oxigen de pe faţă – sunt... sunt... afectate şi au zis că am nevoie de o... o... Staţi, staţi, unde plecaţi? Veniţi înapoi.

În dimineaţa celei de-a treia zile de travaliu, cine apare lângă patul meu, dacă nu chiar domnul C.? Mi-am ridicat privirea către el; el m-a privit la rândul lui, cu un colţ al gurii ridicat a dezaprobare. Mă ţinea minte de la întâlnirea aceea din urmă cu câteva luni? Văzuse urmele numelui său şterse din fişele mele? Îmi venea să strig „nu tu, oricine, numai nu tu”, însă ştiam cumva că viaţa bebeluşului meu e în mâinile lui, că viaţa mea e în mâinile lui. Era singurul specialist de gardă în dimineaţa aceea; nu mai era nimeni altcineva. Aşa că am fost politicoasă, m-am controlat; nu am

strigat, nu i-am zis să plece. Poate chiar am zâmbit când l-am implorat să-mi facă cezariană, din poziția mea înclinată pe un pat, scoțând cuvintele între contracții.

A aruncat o privire peste graficele cu ritmul cardiac în scădere al copilului, mi-a citit fişele, a examinat planul de naştere, pe urmă mi-a acordat operația, la fel ca un stăpân care îi face o favoare unui sclav. Dar domnul C. tot mă considera o isterică, o fantezistă, o prefăcută, o cititoare de bârfe despre vedete. A zis că va rămâne înregistrat în dosarul meu „la cererea mamei" – adică nefiind necesar din punct de vedere medical. Asta în ciuda zilelor de travaliu, a medicamentelor de inducere a contracțiilor, a lipsei de progres, a diagnosticului pus de neurologi.

A doua zi, după cezariana făcută cu chiu, cu vai, chirurgul a venit în vizită să vadă cum mă simt, să explice ce mersese prost. Problema, mi-a zis el în timp ce stăteam în capul oaselor în pat şi încercam să alăptez, fusese că bebeluşul se blocase în ceea ce se numeşte poziția „privitorului la stele", care face naşterea naturală imposibilă. Travaliul meu fusese lăsat să se desfăşoare atât de mult timp, fără progres, încât copilul se întorsese greşit, coloana lui aliniindu-se cu a mea, şi, din cauză că cervixul nu se dilatase, bărbia lui fusese împinsă în jos, iar partea cea mai lată a capului era orientată către ieşire. Cu capul în jos, privind în sus. Unii ne uităm la stele. Urechea lui stângă era atât de zdrobită şi de deformată de presiunea contracțiilor fără rezultat, încât avea nevoie de operație estetică.

Din cauza poziției blocate, de neclintit, a bebeluşului, chirurgilor le-a fost imposibil să-l scoată şi, cumva, în zbaterea şi apucarea, prinderea şi ridicarea care au urmat, ceva s-a rupt. Tot ce ar fi trebuit să stea înăuntru a ieşit.

— Ce s-ar fi întâmplat, l-am întrebat pe chirurg, bărbatul care îmi pusese intestinele la loc şi îmi oprise sângerarea,

mă cususe şi îmi salvase viaţa, acum o sută de ani, dacă aveai un copil privitor la stele?

Chirurgul şi-a ridicat privirea din fişe. A părut să se gândească la întrebare, neştiind dacă să-mi spună adevărul sau nu.

— Nu ai fi supravieţuit, a zis în cele din urmă, întorcându-se la ce scria el acolo.

— Dar copilul?

— Copilul ar fi murit primul, a zis fără să-şi ridice privirea. Pe urmă mama. De septicemie. Probabil peste câteva zile.

Moartea la naştere pare un pericol aşa de demodat, o ameninţare aşa de distantă, în special în mediul spitalelor din lumea dezvoltată. Dar un studiu recent[6] a poziţionat Regatul Unit pe locul 30 din 179 de ţări în ceea ce priveşte sănătatea maternă. În Regatul Unit, riscul ca o femeie să moară născând este de 1 la 6 900, ceea ce depăşeşte cu mult riscul din Polonia (19 800), Austria (19 200) sau Belarus (45 200). SUA s-a situat şi mai jos decât Regatul Unit, pe locul 33, riscul de deces matern fiind de 1 la 1 800. Pe locul 179 se află Somalia. Cu excepţia a două ţări, restul din cele unsprezece cu punctajele cele mai mici din lume se află în Africa Centrală şi de Vest.

Cauza cea mai comună de mortalitate maternă în lume este hemoragia post-partum.

***

Când eram copil, în fiecare an de Crăciun eram duşi să vedem o pantomimă. Mie mi se păreau nişte evenimente tulburătoare, haotice: bărbaţi în rochii, cu sâni din baloane,

---

[6] Raportul anual al organizaţiei Salvaţi Copiii privind situaţia mamelor la nivel mondial în 2015 (n.a.).

ţipând ca nebunii, copii din public duşi pe scenă să stea acolo, muţi, doar clipind, adulţi costumaţi în iepuri şi arici aruncând cu dropsuri în sală, cortine grele de catifea cu şireturi aurii şi apoi – cel mai neliniştitor dintre toate – un ecran gros, de culoarea pielii, care cobora, împodobit cu cuvintele înfiorătoare CORTINĂ ANTIFOC.

Ţin minte că am văzut un bărbat care a încuiat o femeie în costum mulat, cu paiete, într-o cutie, capul împodobit cu pene ieşindu-i printr-un capăt, iar picioarele mici, în papuci, prin celălalt. Pe urmă, bărbatul a început să taie cutia în două, lama zimţată a fierăstrăului crestând şi scrâşnind în timp ce se adâncea tot mai mult în fata frumoasă şi îmbrăcată strident.

Ce mă îngrozea cel mai tare, copil fiind, era că fata zâmbea în tot timpul ăsta, arătându-şi dinţii către public, cu buzele rânjite, chiar şi când bărbatul răsucea cutia despicată ca să ne arate locul pe care el – nebun, ucigaş, psihopat – îl retezase în timp ce noi pur şi simplu stătuserăm la locurile noastre şi ne holbaserăm, inerţi ca argonul.

Femeia în costum mulat îmi trece prin minte când stau acolo, pe masa de operaţie, tăiată în două, ruptă, sângerând, cu tractul intestinal revărsat dincolo de bariera pielii. Acţiunile chirurgilor de partea cealaltă a cortinei, oricare ar fi ele, sunt dure, violente, violatoare. Nu zâmbesc. Nu mişc din degetele de la picioare împodobite cu paiete. Sunt manevrată pe masă, puţin câte puţin, până când capul îmi ajunge pe marginea metalică. Simt mâinile care îmi scotocesc prin măruntaie, până sus la coaste. Iar sângele continuă să curgă. Zăresc pentru prima dată bebeluşul, pe fiul meu, în partea îndepărtată a sălii, iar faţa lui este nesigură, neliniştită, încruntată, de parcă nu este sigur că îi place ce vede (o expresie pe care o s-o surprind pe faţa lui uneori, chiar şi în adolescenţă). Zic ceva de genul „aduceţi-l

aici”, iar el îşi întoarce ochii spre mine, de parcă vocea mea este singurul lucru familiar în toată încăperea.

Am căzut de acord cu Will să rămână cu copilul orice-ar fi. Nu-l scăpa din ochi, l-am rugat, noaptea târziu, când îmi făceam griji pentru naştere, pentru spitale, în general. Am citit prea multe romane şi m-am uitat la prea multe filme despre bebeluşi inversaţi la naştere, bebeluşi care nu au primit o brăţară de identitate.

Bunica mea ne povestea că în spital i-au adus un bebeluş ca să-l alăpteze, iar ea a ştiut că nu e al ei. Sigur că e al tău, a răspuns asistenta. Dar bunica nu era uşor de prostit: s-a ridicat din pat şi s-a uitat în fiecare separeu din salon până când şi-a găsit bebeluşul, viitoarea mea mătuşă, ce îi fusese dat altei femei. Orice s-ar întâmpla, i-am spus eu lui Will iar şi iar, rămâi cu copilul în permanenţă.

Will îşi respectă promisiunea. Problema e că nu îi mai văd. Pare că au fost duşi în altă parte, în spatele unui ecran sau în altă sală. Mi se măreşte doza de orice o fi în perfuzie, iar capul îmi atârnă de capătul mesei. Ridic o mână. Nu sunt sigură acum de ce. Să cer o pauză? Să zic „destul”? Să zic „ajutaţi-mă, vă rog”?

În orice caz, în clipa următoare, bărbatul în bej e lângă mine. S-a desprins de perete şi îmi ia mâna ridicată. O cuprinde cu amândouă mâinile lui. Îmi ridic o privire mută spre el. Nu ştiusem până în acel moment ce experienţă singuratică e să fii în pericol, în mijlocul unei săli pline de oameni care muncesc frenetic să îţi salveze viaţa. Nu sunt un om care să sufere de singurătate – dimpotrivă, am căutat adesea solitudinea –, însă, până în acel moment, senzaţia copleşitoare fusese una de singurătate, izolare, nedumerire. Mă stingeam singură, înconjurată de oameni.

Bărbatul poartă ochelari din aceia care reacţionează la lumină, aşa că ochii îi sunt ascunşi în spatele unor lentile maronii. Are păr gros, aspru, tăiat foarte scurt. În partea de

sus a uniformei, ies alte fire de păr. Îmi mută mâna astfel încât să-i cuprindă încheietura şi îşi aşază cealaltă mână peste ea. Atingerea lui este extraordinar de uşoară, dar fermă şi sigură. Nici vorbă să-mi dea drumul, îmi spune complet fără cuvinte. O să rămână aici, şi eu la fel. Îl strâng cu forța unei femei care se înecă. El încuviințează din cap o dată, privind în jos spre mine, şi deasupra măştii chirurgicale se văd urmele unui zâmbet grav, lent.

Uneori mă întreb dacă mi l-am imaginat, dacă a fost o închipuire a minții mele amenințate, cuprinse de panică. Dar nu. A fost acolo, a fost adevărat.

Interacțiunea noastră a fost complet tăcută. Nici măcar nu ştiu dacă vorbea engleză. A rămas cu mine cât timp m-au cusut şi mi-au pus copci ca să mă facă la loc; mi-a susținut capul şi umerii când m-au ridicat de pe masa de operație şi m-au mutat pe o targă. A fost acolo când m-au dus într-un salon.

După aceea, nu l-am mai văzut. Am fost brusc înconjurată de asistente care mă curățau, îmi rearanjau suporturile de perfuzii, întrebau de medicamente, analgezice, transfuzii. Cineva a adus copilul.

Oare bărbatul acela m-a văzut alături de fiul meu? Aşa sper. Când m-a luat de mână, m-a învățat ceva despre valoarea atingerii, despre puterea comunicativă a mâinii umane. Nu ştiam, în timp ce zăceam acolo, că o să mă gândesc de multe ori la el în anii următori. Când fiul meu era întins pe un pat de spital, la patru ani, cu febră mare din cauza meningitei, m-am strecurat printre trupurile doctorilor care-l îngrijeau şi i-am ținut mâna moale, fierbinte, în amândouă mâinile mele. Când mezina mea a dispărut sub valurile Mării Mediterane şi a trebuit să sar după ea, s-o scot afară şi s-o întorc cu fața în jos, pentru ca apa să i se scurgă din plămâni. Atunci, tot ce am putut să facem, şi eu, şi ea, a fost să stăm aşezate pe nisip,

înfăşurate în prosoape, gândindu-ne la ceea ce aproape că tocmai se întâmplase, cu degeţelele ei ascunse într-ale mele. Când fiica mea mijlocie a avut o eczemă atât de chinuitoare, încât ţipa şi se zvârcolea toată noaptea, îmi apăsam mâinile peste ale ei ca s-o fac să nu se mai scarpine, s-o ajut să adoarmă la loc.

Oamenii care ne învaţă ceva îşi păstrează un loc deosebit de viu în amintirile noastre. Eu eram părinte de vreo zece minute când l-am întâlnit pe bărbatul acela, dar el, cu un gest mărunt, m-a învăţat unele dintre cele mai importante lucruri despre această meserie: bunătate, intuiţie, atingere şi că, uneori, nici măcar nu ai nevoie de cuvinte.

BEBELUŞ ŞI FLUX SANGUIN

2005

— Nu ai făcut tu nimic, zice asistenta. Nu e vina ta.

Nu răspund. Nu mă gândisem că ar putea fi. Mă uit din nou la imaginea bebeluşului de pe ecran. Iată-l. Stând în fund în peştera lui întunecată, de parcă ar aştepta ceva, de parcă ne-ar arăta cât e de cuminte.

Dacă stau drept, pare să zică, nu o să observe nimeni.

Ştiu cum ar trebui să fie, cum ar trebui să arate: la urma urmei, asta este a doua mea sarcină. Ştiu că ritmul cardiac ar trebui să fie acolo, pulsând mereu, ca un girofar. Aşa că, atunci când radiologul zice că îi pare rău, bebeluşul este mort, eu ştiu deja. Dar continui să mă holbez la monitor pentru că o parte fragilă, chircită, din mine speră că s-a făcut o greşeală, că ritmul cardiac ar putea să apară brusc, că ecograful ar putea să se ducă mai departe şi acolo l-ar găsi.

Nu pot să-mi iau ochii de la ecran, nici măcar când radiologul începe iar să vorbească, nici măcar când mi se spune că pot să cobor de pe pat şi să mă îmbrac. Vreau să-mi fixez pe retină imaginea formei aceleia mici, palide ca o fantomă. Vreau să mi-o amintesc, să-i onorez existenţa, oricât de scurtă a fost ea.

***

Suntem conduşi într-un salon. Mergem pe un coridor şi cotim, departe de secţia de analize prenatale, departe de toate celelalte femei care îşi aşteaptă ecografiile.

Salonul acesta are perdele. Pe scaune sunt perniţe. Pe o masă e o carte mare, cu coperte de piele, deasupra căreia scrie pe o plăcuţă „Cartea amintirilor".

— Sala veştilor proaste, murmură Will uitându-se fix pe fereastră, examinând graficele de pe perete.

Eu nu mă pot opri din plâns, ceea ce este ciudat, pentru că de obicei pot, dacă trebuie. Mă aşez pe marginea scaunului şi îmi spun că trebuie să încetez, trebuie să mă controlez, dar nu-mi iese. Will îmi întinde o pernă, cine ştie de ce, şi o iau. O ţin cu grijă, conştiincios, pe genunchi. Nu ai făcut tu nimic.

Intră asistenta. Închide uşa foarte încet, ostentativ, ca şi cum zgomotul ar putea fi prea mult pentru noi.

— S-a întâmplat ceea ce noi numim un avort ratat, zice ea, în care fătul a murit, dar nu a fost expulzat.

Încuviinţez din nou, de mai multe ori, pentru că încă nu sunt în stare să vorbesc. Mă gândesc că expresia „avort ratat" trebuie să fie greu de pronunţat. Mă întreb dacă asistenta a fost nevoită să exerseze ca s-o rostească fără să se încurce. E genul de tipar sonor care ar pune în dificultate un bâlbâit: consoanele consecutive, repetarea sunetului *a.* Simt o uşurare fugară, iraţională, că nu am devenit asistentă la secţia de prenatale, că nu am urmat drumul

ăsta în carieră. Ce gând îngrozitor să trebuiască să dai cuiva vestea asta şi să nu fii în stare să rosteşti cuvintele. Aproape că-i menționez asta asistentei, aproape o complimentez pentru cât de bine a pronunțat expresia, cât de clar a rostit-o. Iau la timp decizia că probabil nu se cuvine.

Îmi spune că am trei opțiuni. Să se facă extragere chirurgicală, cu anestezie generală, să mă duc acasă şi să aştept ca lucrurile să înceapă în mod natural...

— Asta, zic eu, ridicând capul. Asta o să fac.

***

Aproximativ una din cinci sarcini se termină cu avort; până la 75% din cazuri au loc în primul trimestru.[7] Aşadar, riscul de avort în primele douăsprezece săptămâni este de 15%. Una din o sută de femei trece prin avorturi recurente; o treime dintre femeile din Regatul Unit care merg la clinici specializate în urma unui avort suferă de depresie clinică.

Bănuiesc că ştim cu toții aceste statistici sau măcar avem o idee vagă despre ele. Ştim că avortul e acolo, în spatele nostru, şi ne urmăreşte asemeni carului înaripat al lui Andrew Marvell.

Din cauza asta, se recomandă să nu anunți că eşti însărcinată decât după ce ai trecut de pragul magic de douăsprezece săptămâni, după ce ieşi din spital strângând în mână o ecografie monocromă. Abia atunci poți să-ți informezi prietenii, familia, angajatorul; abia atunci poți să te duci să cumperi sutiene fără sârmă şi bluze elastice; abia atunci poți să-ți laşi flacoanele cu vitamine prenatale prin toată casa, fără grijă; abia atunci vei începe să primeşti telefoane de la rude, care să-ți sugereze nume vechi din familie, să insiste că e crucial să bei bere neagră în fiecare zi

---

[7] Statistici despre avorturi, tommys.org (n.a.).

ca să ai cu ce alăpta, să-ți ofere haine tricotate pentru bebeluş, țepene de la trecerea timpului.

Eu nu am înțeles niciodată secretul acesta pe care se presupune că trebuie să-l păstrezi, al începutului de sarcină. Sigur, nu am simțit nici nevoia de a anunța cu surle şi trâmbițe, dar cred că, indiferent de cât e de avansată, sarcina este suficient de importantă şi de transformatoare ca să merite să fie împărtăşită apropiaților. Chiar dacă se întâmplă ceva aşa de devastator ca pierderea sarcinii, nu ai vrea ca prietenii intimi şi familia să ştie? Către cine altcineva te-ai putea întoarce în astfel de momente? Cum altfel explici doliul, durerea împietrită de pe față, lacrimile, şocul?

Pentru că pierderea unui bebeluş, a unui fetus, a unui embrion, a unei vieți, chiar şi într-o fază foarte timpurie, este un şoc la fel ca oricare altul. Rațional, ştii că există posibilitatea aceasta: de îndată ce vezi liniuța pe testul de sarcină, cauți în fiecare zi pata de sânge care să o dea de gol, îți spui că s-ar putea întâmpla, îți spui să nu te ambalezi prea tare, să nu-ți creezi aşteptări prea mari, să fii rațională, cumpătată, echilibrată. Dar nu ai avut niciodată talent la lucrurile de genul ăsta şi, în plus, biologia ta, corpul tău cântă alt cântec, o melodie care îți distrage atenția, te absoarbe cu totul, te bucură: capacitatea sanguină creşte, iar sângele îți pulsează în vene, sânii ți se umflă ca aluatul, îți ies din sutien, muşchii şi capacitatea inimii se dezvoltă, la rândul lor, apetitul aude chemarea, răspunde la cerere, iar tu te trezeşti în bucătărie la miezul nopții, având în față biscuiți şi pastă de peşte, grapefruit şi halloumi.

Imaginația ține pasul cu corpul fecund: îți închipui o fată, un băiat, poate gemeni, pentru că sunt numeroşi gemeni în familia ta, şi identici, şi fraternali, chiar tatăl tău are un frate geamăn. Va fi blond sau brunet sau roşcat şi

cârlionțat. Va fi înalt, va fi mignon. Va semăna cu tatăl lui, cu tine, cu fratele lui, un amestec al celor trei. Va adora pictatul, săriturile cu prăjina, trenurile, pisicile, bălțile, gropile cu nisip, bicicletele, bețele, cuburile colorate. Îl vei duce la înot, vei grebla frunze şi vei aprinde focuri de tabără, îl vei împinge în cărucior pe malul mării, îl vei pune la somn, învelit atent, în coşul pe care l-a folosit şi fratele lui. Îți spui să nu fii atât de proastă încât să cumperi lucruri pentru el, dar pe urmă, într-un magazin, treci pe lângă un iepure tricotat din lână moale, albastră, cu o fundă galbenă şi o expresie surprinsă, nedumerită. Faci doi paşi înapoi, eziți, îl iei în mâini. Repede, cât nu te vede nimeni. Te imaginezi aşezând iepurele ăsta într-un pătuț de spital, ca să se uite copilul la el. Sigur că îl iei cu tine la casa de marcat şi întinzi banii în grabă, pe furiş. Îl duci acasă, îl înfăşori în hârtie de mătase şi îl ascunzi în fundul unui sertar. Când eşti singură, îl scoți de acolo şi îl priveşti.

Răsfoieşti cărți cu nume şi te gândeşti: Sylvie, Astrid, Lachlan, Isaac, Rafael? Cine va fi? Cine va veni?

Când se întâmplă – şi ți se va întâmpla, de-a lungul anilor, de câteva ori –, impactul este ca al unei bile de demolare. De fiecare dată când stai întinsă pe masa de ecograf, vei fixa cu privirea fețele radiologilor în timp ce examinează imaginea de pe ecran, vei învăța să recunoşti expresia – o uşoară cădere, o încruntare, o anumită ezitare încărcată – şi vei şti înainte ca ei să zică ceva că nici copilul acesta nu a supraviețuit.

Va fi greu, de fiecare dată, să nu asculți acuzațiile interioare de incompetență. Corpul tău a dat greş la cea mai elementară dintre funcții; nu eşti în stare nici măcar să ții un făt în viață; nu eşti bună de nimic; eşti o mamă defectă încă dinainte să devii mamă.

Nu asculta toate spiritele acelea rele, încerci să-ți spui. Nu ai făcut tu nimic.

Dintr-un motiv oarecare, corpul tău nu urmează procedura normală (ratează până şi asta, se aud şoaptele maliţioase – nu eşti în stare nici măcar să avortezi ca lumea). Sistemul tău nu primeşte informaţia că totul s-a terminat. Hormonii continuă să alerge înnebuniţi. Aşadar, pentru tine, nu există nicio pată de sânge, niciun semn de expulzare a fătului. Afli numai la ecografie. Îţi vezi de viaţă, simţindu-te însărcinată, arătând însărcinată, practic, fiind încă însărcinată, numai că bebeluşul este mort. Uneori, neputinţa ta fiziologică de a procesa moartea fătului te înfurie, te devastează; alteori, ţi se pare pur şi simplu potrivită, sănătoasă. De ce să renunţi, îţi zice corpul tău, de ce să treci peste asta, de ce să accepţi acest final?

Aşa că, după momentul cumplit din întunericul sălii de ecografii, eşti dusă de fiecare dată în altă parte, unde trebuie să aştepţi să vină cineva şi să-ţi vorbească despre „ce se întâmplă în continuare”. Uneori e un loc rezonabil, ca sala veştilor proaste; alteori, nu. Odată eşti pusă să aştepţi tot în sala în care toate femeile stau la rând pentru ecografie şi te privesc, îngrozite şi pietrificate, cum stai acolo cu dinţii încleştaţi, cu mâinile acoperindu-ţi faţa. Sunt prea speriate să stea lângă tine, de parcă ai fi contagioasă, aşa că eşti izolată, singură pe un întreg rând de scaune din plastic. Altădată, eşti condusă într-o sală care, îţi dai seama imediat, e una de naşteri: patul e încă şifonat, sunt stropi de sânge pe pereţi; aerul e încărcat de ţipete, îndemnuri şi apoi de plânsetul brusc al nou-născutului. Stai acolo, nevenindu-ţi să crezi, şi asculţi pe cineva din sala alăturată cum se apropie de punctul culminant al travaliului. Îi trimiţi un SMS nervos prietenei tale: *Nu-i bate inima,* scrii tu, *şi m-au pus să aştept – ce crezi – într-o sală de naşteri.* Ea răspunde: *Ieşi din sala aia, pleacă de acolo, vin să te iau.*

Şi chiar pleci. Asistenta încearcă să te oprească, dar nu asculţi. Ai trecut prin asta de destule ori cât să fii foarte

conştientă de „ce se întâmplă în continuare”. În timp ce cobori treptele dinspre secția de ecografii, simți cum noțiunea, ideea de copil te părăseşte cu fiecare pas pe care îl faci. Îi simți degetele slăbindu-şi strânsoarea, desfăcându-se dintre ale tale. Îi simți corporalitatea dezintegrându-se, devenind o ceață. Dus e copilul cu părul blond sau brunet sau roşcat; dus e omul care ar fi putut să fie, duşi sunt copiii pe care ar fi putut să-i aibă, la rândul lui. Dus e amestecul acela codat unic dintre genele tale şi ale soțului tău. Dus e frățiorul sau dusă e surioara la care ai visat pentru fiul tău. Dus e iepuraşul tricotat, înfăşurat şi pregătit în hârtie de mătase, împins în fundul unui dulap, pentru că nu te înduri să-l arunci sau să-l dai. Duse sunt planurile tale şi aşteptările pentru următorul an din viața ta. În loc de un bebeluş, nu va fi niciun bebeluş.

Trebuie să te adaptezi la noua situație. Trebuie să renunți. Trebuie să treci cumva peste termenul sarcinii: apropierea sa te va îngrozi. În ziua aceea, îți vei simți corpul, brațele şi casa goale. Trebuie să interceptezi scrisorile de la maternitate care continuă să sosească, în ciuda tuturor celor întâmplate. Trebuie să le ridici de pe preş, aproape convingându-te singură că nu le-ai văzut, că nu ştii ce sunt. Le rupi în bucățele şi le arunci la gunoi.

Îți vei privi corpul dând înapoi, mergând în marşarier, desfăcând tot ce a lucrat: grețurile dispar, sânii se micşorează la loc, abdomenul se aplatizează, apetitul îți dispare.

Prima dată, accepți anestezia generală şi fătul este scos în timp ce eşti inconştientă. După aceea, ori de câte ori se întâmplă iar, te internezi în spital, iei medicamentele care induc expulzarea, refuzi analgezicele, pentru că vrei cumva suferința, disconfortul, durerea, crampele arzătoare: pare important să treci prin asta, să experimentezi finalurile acestea, separările acestea. De fiecare dată, vei insista să

primeşti fătul fără viaţă, să-l poţi lua acasă. Asta pare să provoace mereu consternare, oriunde te afli, în orice oraş. Un doctor îţi spune că nu se poate, pentru că „are nevoie de el”.

Te holbezi la el o vreme, întrebându-te dacă într-adevăr a spus asta sau ţi-ai închipuit.

— Eu am nevoie de el, zici tu.

— Ba nu, clatină doctorul din cap.

— Dar e al meu, mormăi tot mai ameninţător, strângându-ţi mâinile în pumni.

Sora ta, care a stat cu tine toată ziua aceasta lungă, care ştie ce se poate întâmpla în continuare („nu o provocaţi”), se ridică de pe scaun şi iese cu doctorul pe coridor. Nu ştii ce îi spune, dar se întoarce cu un pachet mic, trist, învelit în hârtie şi ţi-l întinde.

Există o şcoală de gândire care se aşteaptă ca femeile să treacă peste o sarcină pierdută ca şi cum nu s-a întâmplat nimic, să metabolizeze totul repede şi să-şi vadă mai departe de viaţă. E ca o menstruaţie dureroasă, i-a spus unei prietene, pe un ton aspru, soacra ei.

La care eu întreb: de ce? De ce să ne comportăm ca şi cum nu ar fi nimic ieşit din comun? Nu este ceva obişnuit să concepi o viaţă şi apoi s-o pierzi; e departe de a fi obişnuit. Trecerile acestea ar trebui să fie marcate, ar trebui să fie respectate, ar trebui să li se dea ce li se cuvine. Este vorba despre o viaţă, oricât de mică, oricât de incipientă. E un ghemotoc de celule provenite de la tine şi, în cele mai multe cazuri, de la cineva pe care îl iubeşti. Da, sigur că în fiecare zi se întâmplă şi lucruri mai rele; nimeni întreg la minte nu ar nega asta. Dar să spunem că un avort nu e mare lucru, că trebuie să încasăm lovitura şi să ne vedem mai departe de viaţă înseamnă să ne facem un deserviciu şi nouă, şi copiilor noştri care trăiesc, şi fiinţelor acelora în formare care au trăit numai în noi, persoanei pe care ne-am

închipuit-o pe durata scurtei sarcini, acelor copii-fantomă pe care încă îi purtăm în minte, celor care nu au supraviețuit.

Chiar în săptămâna în care ar fi trebuit să se nască un copil al meu care nu a mai ajuns la termen, am găsit următorul pasaj din memoriile lui Hilary Mantel, *Giving Up the Ghost:*

> „Viețile [copiilor] încep cu mult înainte de naştere, cu mult înainte de concepere, iar dacă sarcina este întreruptă sau pierdută sau pur şi simplu nu se materializează, aceştia devin fantome în viețile noastre... Nenăscuții, indiferent dacă sunt numiți sau nu, dacă sunt recunoscuți sau nu, au felul lor de a insista: felul lor de a-şi face simțită prezența."

Dacă m-ar întreba cineva, aş putea să înşir cu exactitate, imediat şi fără ezitare, ce vârstă ar fi avut toți copiii mei nenăscuți, dacă ar fi trăit. E ciudat? E macabru? Habar nu am. Acestea sunt informații pe care le țin numai pentru mine. Nu m-a întrebat nimeni asta şi probabil nici n-o va face nimeni vreodată – avortul este încă un subiect tabu, unul pe care femeile rareori îl deschid, împărtăşesc altora sau discută. Pot să număr pe degetele de la o mână conversațiile pe care le-am avut cu prietenele mele pe subiectul ăsta, ceea ce este bizar, având în vedere că e un fenomen atât de răspândit.

De ce nu vorbim mai mult despre asta? Pentru că este ceva prea visceral, prea privat, prea intim. Sunt oameni, spirite, spectre care nu au respirat niciodată aer, nu au văzut niciodată lumina. Atât de invizibili, atât de efemeri sunt, încât limba noastră nici măcar nu conține un cuvânt care să-i numească.

***

Prima dată – când nici măcar nu ştiu, nici măcar nu pot să concep că vor urma şi altele – plec din sala veştilor proaste. Mă duc acasă. Pe drum, mă opresc să cumpăr analgezice: asistenta a spus că s-ar putea să am nevoie. Trebuie să cumpăr şi absorbante postnatale şi, în timp ce rătăcesc cu Will pe culoarele unei farmacii imense dintr-un complex din afara oraşului, îmi dau seama că trebuie să fie la raionul Mama şi copilul.

Mă opresc în faţa unui suport de gene false.

— Ce? mă întreabă Will, lându-mă de mână. Eşti OK?

Îi spun despre raionul Mama şi copilul. I-l arăt. Este semnalizat cu o poză în care un copilaş în scutec, care se târăşte în patru labe, zâmbeşte cu capul spre obiectiv.

Lăsăm genele false şi traversăm culoarul cu gresie pe jos. Nu văd, nu mă uit la pijamalele tip salopetă pentru nou-născuţi, la scutece, la borcane peste borcane de mâncare pentru bebeluşi, la cremele de protecţie, la rolele de vată groase ca nişte perne, la protecţiile pentru sâni, la cutiile cu lapte praf, la biberoane, la sterilizatoarele pentru cuptoarele cu microunde şi pentru aragaz, la oferte speciale, la femeia cu o fiinţă mică, de mărimea unei păstăi, într-o eşarfă port-bebe. Nu-i văd, nu. Îmi spun asta.

Când ajung înapoi acasă, fiul meu aliniază maşinuţe pe pervazul îngust.

— Bună! zic eu.

Nu îşi ridică privirea de la joaca lui, dar zâmbeşte pentru sine şi şopteşte „mama”. Nu prea-i plac saluturile. În schimb, zice „o parc mare”, în loc de „parcare”. Strecoară o maşinuţă între altele două.

— Ce frumos! zic eu.

Mă uit la el. Îl privesc îndelung. Nu pot să-mi mut privirea. Scobitura de la baza gâtului, crestăturile de pe monturile pumnilor, felul în care părul îi creşte într-un vârtej pe creştet. Pare miraculos.

— Unde duce? întreabă el, fixându-mă cu o privire fermă, de ţânc care abia a învăţat să meargă.

— La spital, zic. Dar acum m-am întors.

El continuă să mă privească fără să clipească ţinând în mână o maşinuţă galbenă. Dar nu mă întreabă altceva.

Mă duc în dormitor şi trag toate hainele de gravidă jos din dulap, pe podea. Mă dezbrac de hainele de pe mine şi le adaug la teanc. Încerc să le sortez, să le împăturesc, să pun bluzele la un loc, pantalonii, separat, dar cumva plâng iar şi tremur pentru că în dormitor e frig. Toate s-au încurcat: mânecile puloverelor se înlănţuie cu tivurile fustelor, pantalonii sunt pe dos, sutienele se agaţă cu încheietorile de tricouri. Le arunc pe toate în capătul opus al camerei, spre perete.

Will apare în uşă. Tocmai zice ceva, dar se opreşte.

— Poţi să iei o cutie şi să pui toate astea în ea?

E prima dată azi când ridic vocea şi mă simt surprinzător de bine. El ocoleşte patul şi se uită la hainele împrăştiate pe jos.

— Ce-s astea? întreabă.

— Hainele mele de gravidă. Le pun deoparte.

Umblu prin casă şi adun tot ce are legătură cu bebeluşii: un ulei pentru vergeturi în baie, un rând de cărţi în bibliotecă, un flacon cu tablete de acid folic; scrisorile trimise de spital, cu detalii despre programări şi termen; vederi de la prieteni pe care sunt desenate cărucioare, berze şi botoşei. Le pun pe toate în cutia pe care a lăsat-o Will lângă pat. O închid cu forţă. O lipesc cu scotch.

***

Mai eşti gravidă dacă bebeluşul e mort? Asta mă întreb în timp ce îmi dau fiul în leagăn. E o zi rece. I-am pus mănuşi, căciulă, fular asortat, şosete groase, cizme de gumă. Se

repede spre mine, apoi se îndepărtează, spre mine, apoi iar în sens opus. Răsuflarea îi iese în rotocoale albe pe gură.

Se mai pune? E un bebeluş în tine, îmi spun, dar e mort. E tot acolo. Mi-l închipui agățându-se cu vârfurile degetelor de margini, pereții aceia elastici, ca de catifea, refuzând să plece. Vreau să iasă, mai mult decât orice. Mai mult decât orice, vreau să rămână.

O femeie îşi aşază copilul, mai mare decât al meu, în leagănul de alături. Îmi zâmbeşte, îi zâmbesc şi eu. Îşi îndreaptă spatele şi îi văd pântecul curbat, felul în care hainele se întind şi se trag deasupra lui. Are mai bine de opt luni, poate chiar mai aproape de nouă. Peste o lună, o să aibă un copilaş care o să iasă din ea şi o să respire.

Stă pe partea opusă a leagănului şi abia când începe să împingă observ că mai are şi alți copii, nişte gemeni, într-un cărucior dublu din spatele ei. Când văd asta, când văd că sunt înconjurată de copii, toți ai ei, simt aşa o ură față de ea, încât trebuie să mă întorc cu spatele, ruşinată.

***

— Ce crezi că ar trebui să facem cu el? îl întreb pe Will în seara aceea.

El stă întins pe canapea şi citeşte un ziar. Scoate un „Hm?”, dar nu se opreşte din citit, aşa că mă duc şi stau în fața lui.

— Nu ştiu ce să facem cu el, zic, atunci când o să iasă. Oricând o să fie asta.

Îşi ridică privirea.

— Nu vreau să-l înmormântăm, pentru că nu o să mai locuim mult timp aici. Adică închipuie-ți cum ar fi să-l lăsăm în urmă, în oraşul ăsta, în grădina apartamentului ăstuia, în timp ce noi ne ducem în altă parte. Nu vreau să fac asta, nici nu mă gândesc. Mi se pare o idee îngrozitoare. N-aş putea să fac aşa ceva.

Vorbesc foarte repede, dar se pare că nu pot să mă opresc.

— Aşa că nu ştiu ce să facem. Tu ce crezi?

Will încă se uită la mine. Ziarul se şifonează în mâinile lui.

— Ăăă, zice el.

— Am căutat pe internet, zic. Sunt tot felul de grupuri de sprijin, săli de chat, ştii, pentru oameni care au... oameni care... oameni în situația noastră.

— Serios?

— Îhî.

Nu i-am spus lui Will că, după ce el se duce la culcare, îmi petrec o grămadă de timp în locurile astea obscure, ireale, întunecoase, unde străinii îşi tastează angoasele cele mai adânci cu abrevieri ciudate: codul Morse al nefericiților. „PIR” înseamnă „plecat în rai”, o presupunere care îmi provoacă grimase. „FD” e „fiică dragă”; „PD” e „partener drag”. Poți să trimiți îmbrățişări virtuale scriind numele persoanei înconjurat de paranteze repetate – cu cât sunt mai multe, cu atât mai intens e gestul. Poți să-ți treci în semnătură o listă cu câte sarcini ai pierdut şi la câte săptămâni. Sunt animații siropoase cu bebeluşi care capătă aripi strălucitoare şi se înalță pe ecran. Eu nu postez niciodată şi toată chestia asta mă face să mă simt incomod; cu toate astea, sunt fascinată, nu-mi pot lua privirea şi îmi petrec ore întregi din nopțile întunecate, fără somn, derulând prin durerea intimă a unor oameni pe care nu-i cunosc şi pe care nu îi voi întâlni niciodată.

— În fine, zic, cineva a amestecat cenuşa cu pământ într-un ghiveci, pe urmă a plantat o floare în el.

Will lasă ziarul deoparte, încruntându-se, frecându-şi fruntea.

— Nu-mi place, zic în cele din urmă. Ție?

Pare incapabil să formuleze un răspuns, incapabil să contribuie la conversația aceasta, așa că îi întorc spatele și iau telefonul, mă duc în debaraua în care se află mașina de spălat și, stând pe întuneric, apelez numărul prietenei mele.

— Nu știu ce să fac cu el, zic. După ce iese.

O aud gândind. E medic. A studiat de două ori mai mult decât mine. Are litere în fața numelui ei. Salvează vieți în fiecare zi. Știe lucruri.

— Trebuie să te operezi, zice ea cu o voce egală, calmă.

Mă întreb dacă pe asta o folosește în discuțiile cu pacienții ei, ca să le spună că rezultatele analizelor nu arată bine sau să le dea veşti înspăimântătoare.

— Este o procedură simplă. O să fii sub anestezie generală, iar când te trezești, totul o să fie gata. Sună-i mâine și zi-le. Fă-ți programare.

— Nu pot să fac asta, zic eu.

Mașina de spălat înmoaie și rotește hainele. Văd o mânecă din cămașa preferată a fiului meu întinzându-se spre tivul unei cămăși de noapte.

— Cât timp ai de gând să-l lași? mă întreabă ea în schimb. Nu-ți face niciun bine să aștepți atât. Ca să nu mai zic și că e periculos. Nu ar trebui să te lase să umbli așa, mormăie aproape ca pentru sine.

— Periculos? repet și ridic vocea. Cum poate să fie periculos? Copilul e mort, ce altceva ar putea să...

— Am vrut să zic că e periculos pentru tine.

— Pentru mine?

— Da. Nu ți-au spus asta?

Deschid ușa doar puțin și mă uit spre dormitorul fiului meu. Cadrul ușii este cufundat în întuneric și liniște.

— Nu, nu mi-au spus, răspund eu ținând ușa întredeschisă cu piciorul și privirea ațintită pe locul în penumbră în care stă întins fiul meu. De ce?

— Dacă îl ții mai multe zile, există un risc de infecție. Un risc care creşte în timp. Ia-o logic. E neobişnuit cât timp s-a agățat corpul tău de el...

— Da?

Oftează.

— Nu ştiu de ce s-a întâmplat aşa. De ce nu a supraviețuit copilul, de ce corpul tău nu îl dă afară, de ce nu renunță, dar lucrurile astea se întâmplă uneori. În cazurile neobişnuite. Probabil nu o să afli niciodată motivul. Dar ce trebuie să faci acum e să pui siguranța ta pe primul loc.

Împing uşa cu vârful papucului şi o las să se hâțâne înapoi, înainte, înapoi. Nu răspund, ci îmi fac de lucru cu cutiile de detergent de pe raft, uitându-mă din nou la cămaşa fiului meu în vârtejul de rufe.

Prietena mea vorbeşte din nou cu vocea ei calmă:

— Dacă nu iese în două zile, îți fac chiar eu programare.

***

Ne ducem la plajă. Marea este plată, argintie, sub un cer de lapislazuli. E un singur nor lângă orizont, un ciulin alb. Fiul meu aleargă descriind cercuri pe nisip, cu o găletuşă într-o mână şi o bucată de lemn în cealaltă. Soarele de iarnă, aflat jos, mă obligă să-mi pun mâna streaşină la ochi.

Îngenunchez cu spatele la lumina puternică şi sap o groapă pentru fiul meu. Îi plac gropile. Se învârte pe nisip în jurul meu, mereu aproape de mine, de parcă ar fi legat, ca o mică remorcă.

Sap. Apa îmi umezeşte genunchii pantalonilor. Lopățica de plastic începe să se îndoaie, dar o îndrept cu degetele. Undeva în spatele meu, aud țârâitul mobilului lui Will şi pe el zicând „Da? Ce mai faci?”, iar pe fiul meu, tot lângă mine, mormăind ceva pentru sine. Sap tot mai adânc până când ajung la stratul de apă şi ce scot acum pe lopățică are consistența cimentului proaspăt. Îl trântesc peste mormanul

de nisip de lângă mine, iar imaginea care îmi apare în minte, lucrul la care mă gândesc este: pană.

Mai mult decât orice altceva, semăna cu o pană. Ghemuit aşa, alb-cenuşiu, plutind. Şi în timp ce mă gândesc la cuvântul „pană”, la cele două silabe scurte ale sale, la murmurul sunetelor sale, mă trezesc lângă cot cu fiul meu, care ține în mână o pană.

Rămân cu lopățica deasupra gropii. Mă uit lung la el.

— Ce asta? întreabă el.

O privesc. E albă, firele subțiri tremură în briză şi e ținută strâns între degetul mare şi arătător. Îmi dreg vocea.

— E o pană, zic şi, în timpul ăsta, îl caut din priviri pe Will.

Vino încoace, îmi vine să-i zic. Ştii ce tocmai s-a întâmplat? Dar el e lângă zidul promenadei, cu telefonul lipit de ureche; dă cu piciorul în nişte alge şi vorbeşte sacadat.

— Pa-nă, repetă fiul meu, aşa cum face când aude un cuvânt nou, pa-nă, pa-nă.

— Da, zic eu, pană. De la o pasăre. Ştii că, atunci când zboară...

Dar pe el nu-l interesează asta.

— Pentru tine, zice, iar eu o iau, pana, şi o adăpostesc în căuşul palmei.

Reuşesc să scot un singur cuvânt:

— Mersi.

Fiul meu e hotărât acum, ca un om de afaceri. Arată:

— Mare, zice el şi mă trage de mână.

Mergem spre apă, unde valurile se înalță şi se prăbuşesc pe o fâşie lucioasă de nisip. Fiul meu este fascinat de urmele pe care le lasă ghetele lui de cauciuc. Eu țin pana în ambele palme. Îmi vine să plâng, dar mă abțin.

Ridic pana deasupra capului, iar fiul meu îşi înalță privirea spre ea. Îi dau drumul, lăsând-o să plutească în aer. Mă gândesc că o să se răsucească şi o să coboare, că lui ar

putea să-i placă asta, că ar putea s-o ridice şi să spună „încă o dată, încă o dată”. Dar nu se întâmplă asta. Urcă tot mai sus, purtată de ceva inexistent, se pare. O urmărim împreună. Sus, tot mai sus, pluteşte direct deasupra capetelor noastre, pe urmă dispare.

Mă uit iar la el, la faţa lui întoarsă spre cer, la corpul lui înfofolit în paltonul roşu.

— Nu mai e, zice el.

Încuviinţez din cap. Îl iau de mână. O pornim înapoi spre plajă şi văd că Will se îndreaptă spre noi acum, făcându-ne cu mâna, de parcă nu l-aş vedea, de parcă aş fi undeva departe, pe o câmpie întunecată şi aglomerată.

PLĂMÂNI

2000

Mă scald în Oceanul Indian, dincolo de locul în care se sparg valurile, cu capul şi umerii la suprafaţă. Zona aceasta, aflată chiar înainte de punctul critic, de tunetul haotic, eliberator, al valurilor ce se retrag, dar şi suficient de aproape de ţărm ca să văd uscatul, este preferata mea.

O mare parte din viaţă mi-am petrecut-o aproape de mare: îi simt atracţia, absenţa, dacă nu o vizitez la intervale regulate, dacă nu mă plimb pe ţărmul ei, dacă nu mă scufund în ea, nu-i respir aerul. Fac excursii pe coastele din apropierea Londrei – valurile de culoarea ceaiului din Suffolk, nisipurile plate, mâloase, din Essex, taluzurile pietroase din Sussex. Încă din copilărie, am înotat în ea cât de des am putut, chiar şi pe vremea cea mai rece.

Marea, cred eu, îţi poate oferi alinare. Karen Blixen scria în *Şapte povestiri gotice:* „Ştiu un leac pentru orice: apa sărată... într-o formă sau alta. Sudoare sau lacrimi sau marea sărată”.

Când eram copil, una dintre cărțile mele preferate ilustrate era despre un cuplu care nu avea copii şi locuia într-o colibă de pescar în Hebridele exterioare. Bărbatul găseşte un bebeluş eşuat pe țărm şi îl duce acasă la soția lui. Ei ştiu că este selkie, o creatură care îşi schimbă forma din om în focă şi invers, şi fac tot ce le stă în putere ca să-l împiedice pe băiat să ajungă la mare, ca să rămână în formă umană. Sigur că eforturile lor dau greş.

Ore întregi am stat întinsă pe podeaua camerei mele, uitându-mă la ilustrațiile în acuarelă ale stâncilor, valurilor şi furtunilor şi, în special, la pagina unde băiatul se aruncă în mare şi se transformă la loc în focă. Dualitatea creaturii care îşi schimba forma şi ducea două existențe, copilul care tânjea după o altă formă mi-au stârnit imaginația. Ori de câte ori puteam, săream în mare, stăteam cu capul la fund şi aşteptam metamorfoza: ca picioarele să mi se micşoreze, părul să-mi dispară, pielea de focă să mă acopere. Ieşeam din nou la suprafață abătută, descurajată, tot în forma mea încăpățânat de umană.

Paginile colorate ale cărții mele despre selkie îmi trec prin minte în timp ce calc apa în Oceanul Indian. Ideea de transformare, de transsubstanțiere nu şi-a pierdut atracția. Apa este verde, presărată cu bule albe. Unduie sub mine, caldă şi suplă. Smulge pietricelele de lângă plajă şi mormăie deasupra lor. Văd stânci ocru zimțate, un rând de colibe de stuf împletit, copaci înalți, cu vârfurile galbene. Văd un şir de capre care înaintează zăngănind şi behăind pe o cărare, un grup de femei care intră în mare, se scufundă în ea, sariurile umflându-se în jurul lor ca nişte paraşute viu colorate, aurite. Râsetul lor ajunge în salturi la mine pe deasupra apei. Mai departe pe țărm, doi bărbați freacă un elefant cu nişte mături, iar creatura imensă se supune fericită acestui tratament, cu ochii închişi, cu valurile mici

înaintând şi retrăgându-se în jurul genunchilor ei uriaşi îndoiți.

Eu mă înalț şi cobor odată cu pulsul mării. Aştept, călcând apa între largul oceanului şi valurile care se rostogolesc şi se sparg, împrăştiindu-se, las creasta unui val să se apropie, să mă ridice şi să mă elibereze, trec la următorul. Stau pe spate, privind spre cerul fără nori şi fără milă, gândindu-mă că poate ar trebui să mă întorc la hotel, întrebându-mă ce să mai vizitez pe urmă, amintindu-mi de cursul de yoga din ziua precedentă, pe vârful unei stânci, în amurg, vocea melodioasă a instructorului care, când eram aplecați de mijloc şi ne priveam gleznele, cu brațele împletite la spate, deasupra osului sacru, ne-a asigurat că „totul este normal".

La început, îmi dau seama că sunt trasă într-o parte, de parcă aş fi într-un tren la cuşetă. Curentul se întoarce, se adună, cu o forță abruptă, decisivă. Mă ridic la timp să văd plaja îndepărtându-se de mine, ca un decor de teatru ce dispare. În momentul acesta, nu-mi fac prea multe griji. Marea este imprevizibilă – ştiu asta. O să fie bine, nu-i aşa? E un vârtej, îmi spun, un făgaş îngust de curent care se retrage spre mare. Nu am fost niciodată prinsă într-unul, dar am auzit de ele. Ba chiar am desenat şi o diagramă cu felul în care funcționează, odată, la o lecție de geografie de demult, cu culori diferite ca să pun în evidență direcțiile opuse ale apei.

Îl văd pe Will întins pe prosop, cu cartea deschisă. Văd doamnele în sariurile lor. Văd elefantul, în picioare acum, aruncând apă în aer cu trompa, împroşcându-şi laturile striate, cei doi îngrijitori, măturile lor. Toate se îndepărtează de mine învârtindu-se cu o viteză pe care nu mi-aş fi închipuit-o până acum. Înot cât de energic pot, dar sunt la distanță mare de țărm acum, dusă repede şi mai departe, iar mişcările mele din brațe sunt ineficiente. E ca şi cum

ceva sau cineva m-ar ține de breteaua costumului de baie, împiedicându-mă să înaintez, râzând de eforturile mele de a scăpa.

Îmi aduc aminte că, pentru a scăpa dintr-un vârtej, trebuie să înoți paralel cu țărmul. Bine, atunci. Mă întorc cu nouăzeci de grade şi, în acelaşi timp, se aude un zgomot de apă învolburată, ca cel făcut de ploaie pe un acoperiş de tablă. Mă întorc. În spatele meu se ridică un perete de apă cu coama albă. Nici măcar nu am timp să strig, să țip, să cer ajutor. Îl văd şi, după o fracțiune de secundă, sunt înăuntrul lui. Se prăbuşeşte peste mine, mă cuprinde, mă bagă dedesubt. Sunt prinsă, ca o păpuşă, ca o marionetă, în fibra lui, în epicentrul furtunii. Mă simt împinsă în jos de ceafă şi îmi amintesc că un profesor de înot de la şcoală îmi cerea să plonjez, să sar de pe marginea piscinei şi să despic suprafața apei cu creştetul. Am vrut, dar mi-am dat seama că nu pot. Am ezitat acolo, cu pumnii încleştați, cu picioarele țintuite pe gresia udă, cu profesorul apăsându-mă pe ceafă. Nu pot, am zis eu de sub palma lui, iar profesorul s-a încruntat şi a zis nu există cuvântul ăsta, „nu pot”, şi parcă mă văd dărâmată, uimită de stupiditatea replicii lui. Nu există cuvântul ăsta? Ba sigur că există. Sigur că erau, de fapt, două cuvinte, dar tot existau; toată lumea ştia asta.

Valul mă răsuceşte, ca pe un acrobat, ca pe Sfânta Ecaterina pe roată. Îmi simt picioarele ridicându-se, corpul inversându-se, capul plesnindu-mi de căldură şi presiune. Primesc o lovitură puternică pe o parte a feței şi peste ochii strânşi ca să nu-mi intre apa sărată, colorată cu acuarele, iar dinții mi se încleştează peste limbă. Zgomotul dintr-un vârtej este surprinzător, un huruit învolburat, asurzitor, de apă, aer, presiune şi forță.

Habar nu am în care direcție este suprafața, care este direcția bună, cât de departe sunt, dacă mă îndrept spre țărm sau spre larg. Dau din toate membrele odată, ca cineva

care cade prin spațiu, sperând să simt ceva, să mă orientez, să găsesc aer. Valul încă mă ține în strânsoarea lui, aruncându-mă cu viteză înainte. Pe urmă simt pietricele pe coaste. Sunt frecată de fundul mării, aspru ca şmirghelul. Mă împing cu palmele şi cu tălpile în el şi îmi iau avânt în sus, ies la suprafață, trăgând adânc aer în piept, tuşind, scuipând.

Ridic capul. Sunt înapoi pe plajă, în India, în apă până la genunchi, între cer şi mare, în viața pe care credeam că am lăsat-o în urmă şi abia dacă a trecut vreo clipă. Mă simt de parcă am alunecat printr-o fisură, ca un om răpit de spirite, de parcă am fost plecată ani întregi şi, când m-am întors, am găsit totul neschimbat. Mă târăsc în față printre valurile de la țărm, scuipând apă, dându-mi la o parte şuvițele ude de păr din ochi.

Peisajul este absolut la fel. La fel ca Icarus al lui Brueghel, care cade în valuri în colțul îndepărtat al tabloului, necazul meu nu a fost observat. Totul e ca înainte: doamnele din mare, caprele care coboară unduios pe stâncile de culoarea focului, elefantul condus pe plajă.

Încerc să mă ridic, dar se pare că nu pot, nu încă, aşa că îngenunchez în apa mică, lăsând valurile minuscule să treacă pe lângă mine, înainte şi înapoi. Îmi aşez costumul de baie, privesc apa luându-mi sângele de pe piele şi ducându-l departe, în rotocoale, de parcă îi trebuie, de parcă are în minte un scop anume pentru el. Mă uit în jur la mimozele care-şi scuturăpraful galben pe jos, la un nor cirrus luminat în marginile dantelate, la laturile prosoapelor lăsate pe nisip, la felul în care roşul lor dreptunghiular pulsează pe pământul ocru.

Îmi dau seama că trec printr-unul dintre momentele acelea pe care le-am avut toată viața. Are şocul şi caracterul ireal al unui déjà-vu, dar nu şi fărâma de previziune. E ca şi cum îmi lipsesc brusc câteva straturi de piele, ca şi cum

lumea ar fi mai aproape şi mai tangibilă ca niciodată. Totul se prezintă în culori şi la un volum atât de vibrante, atât de aprinse, de parcă a răsucit cineva butonul. Zgomotul oamenilor care stau de vorbă lângă cărare mă face să vreau să-mi acopăr urechile.

Prima dată când am simţit asta aveam vreo cinci ani. Probabil era iarnă, pentru că purtam mănuşi roz-pal de mohair şi aveam o haină de lână, cu guler de catifea tocit, decolorat, cu nasturii închişi până sus. Mănuşile erau legate cu un elastic prin partea din spate a hainei. (În timp ce scriu asta, am senzaţia clară că bunica a tricotat mănuşile; e mai mult decât probabil.) Eram în faţa magazinului local, cu o mână pe clanţa uşii de lemn, şi mă legănam înainte şi înapoi, lăsându-mi mâna înmănuşată liberă să o atingă pe cealaltă, apoi dându-i drumul. La fiecare legănare, elasticul întins între mănuşi se trăgea şi se întindea pe spatele meu.

Cred că o aşteptam pe mama, care probabil că era înăuntru să cumpere de mâncare. Asta se întâmpla în anii ’70, o vreme când era absolut acceptabil să-ţi laşi copiii mici să aştepte pe trotuarul din faţa magazinului.

Îmi aduc aminte că, în timp ce mă legănam înainte şi înapoi, în mine s-a schimbat sau s-a aşezat ceva, o viziune mai profundă. A avut loc o recalibrare sau o bifurcare bruscă a percepţiilor mele. M-am văzut şi de sus, şi dinăuntru. Mă simţeam un robot minuscul, nesemnificativ, care se mişca pe o scenă mare şi, în acelaşi timp, eram extrem de conştientă de mine ca organism, ca microcosmos uman. Simţeam ochiurile încrucişate ale mănuşilor apăsându-mi pe piele când strângeam clanţa cu degetele. Simţeam textura lemnului sub ochiurile acelea care se repetau la nesfârşit. Auzeam foşnetul părului la atingerea interiorului căciulii, simţeam aerul rece pătrunzându-mi în corp, traversându-l ca pe un tunel, şi îl vedeam părăsindu-mă sub formă de abur. Aveam senzaţia simultană că timpul

este un continuum şi că perioada pe care o voi ocupa eu în el va fi scurtă, nesemnificativă. Am ştiut în clipa aceea şi, poate, pentru prima dată, că într-o zi voi muri, că la un moment dat nu va mai rămâne nimic din mine, din mănuşile mele, din respirația mea, din cârlionții şi căciula mea. Am avut convingerea aceea pentru prima oară. Mi se părea că moartea mea stă lângă mine, ca un om.

Pe plajă în India, în timp ce stau acolo, în apă, se întâmplă ceva asemănător, numai că, la fel ca de fiecare dată, este şi diferit. În loc de insinuarea morții, ceea ce se conturează, ce prinde rădăcini în mine, este altceva, o îmbinare dintre locul acesta şi senzația că am scăpat la mustață de ceva, ceva dincolo de controlul meu. Senzația că mi-am scos, încă o dată, gâtul din ştreang se amestecă şi devine de nedespărțit de mimoze, de capre, de valul care m-a răsturnat, de mirosul de stafide coapte al cojii de scorțişoară.

Mă ridic cu greu din ocean şi merg clătinându-mă pe nisip. Când mă vede, când îmi vede fruntea însângerată, coastele zgâriate, Will sare în picioare.

— Doamne! zice. Ce s-a întâmplat?

— Marea, zic eu dezarticulat, prăbuşindu-mă pe prosop. Un val.

— Eşti OK?

— Da.

Ridic un colț al prosopului să-mi şterg sângele.

— Sunt bine.

SISTEMUL CIRCULATOR

1991

Merg pe câmpul plin de gunoaie unde are loc un festival. În jurul meu se întrețes frânturi de muzică, fragmente de conversație, cerculețe de fum expirate. Soarele a coborât pe cer, dar încă îi simt căldura pe oasele rotunde ale umerilor dezgoliți, pe puntea nasului, la baza gâtului. Pământul uscat, crăpat, de sub bocancii mei reverberează un bas puternic dinspre o scenă îndepărtată.

Îmi caut prietenii. Am stabilit acum câteva luni să ne întâlnim aici, pe câmpurile astea, în ziua asta, la capătul verii. Părea un plan fezabil când am vorbit despre el, absolut posibil să ne găsim printre hoarde, tonete de fast-food şi tarabe care vând textile vopsite manual, sacoşe brodate şi şosete împletite.

Nu m-am mai văzut cu prietenii cu pricina de la începutul vacanței universitare, ceea ce mi se pare foarte mult timp. Am avut diverse joburi: am verificat bilete, am adunat pahare de bere, am adus, am sortat, am făcut de toate la un centru de artă, unde trebuia să port o bluză portocalie ca părul unui spiriduş. Când mi-am încheiat jobul, am legat bluza cu un nod şi i-am aruncat-o câinelui, care nutreşte o dragoste profundă, deşi interzisă, pentru sfâşierea materialelor, şi am plecat în Spania.

Am dormit în trenuri, am înotat în ravene, am scris vederi unui iubit care e departe, fiindcă lucrează în America pe durata vacanței. Iar acum m-am întors pe câmpul ăsta din Anglia, cu rucsacul şi cu bocancii prăfuiți, şi îmi caut prietenii. Dacă nu-i găsesc, nu o să am unde să dorm în noaptea asta: au promis că aduc ei cortul. Fără el, voi fi nevoită să dorm sub cerul liber.

Mă duc într-un sens, apoi în altul. Cumpăr un falafel uscat de la o tonetă de mâncare şi îl mestec, uitându-mă la toate fețele care trec pe lângă mine. Mă urc pe cel mai înalt loc, unde oamenii stau cu brațele sus, ținând sfori de zmeie colorate, care plonjează şi se smucesc în aerul de deasupra

noastră. Dacă ai şterge zmeiele din scena aceasta, oamenii ar părea nişte vizionari, nişte fanatici care privesc spre cer, cu braţele ridicate a rugă, cu evlavie.

Când îmi aud numele strigat din spate, mă întorc şi ziua mi se schimbă. Nu mai sunt singură, cu greutatea rucsacului, pe un câmp, după-amiaza târziu: sunt luată pe sus şi dusă de acolo. Doi dintre prietenii mei mă iau de braţe, de mâini. M-au căutat peste tot, zic ei, îşi făceau griji deja. Dar iată-mă. Mă scapă de rucsac şi mă trag într-un cort imens, iluminat cu beculeţe, întregi constelaţii, în care muzica se întinde spre pânze, vibrează în cabluri, iar un întreg grup de oameni pe care îi cunosc mă strigă şi îmi fac semn din mâini.

Suntem înghesuiţi lângă o barieră de lemn circulară dincolo de care doi cai cu căpestre cu panaş merg strâns la trap în jurul ringului, iar un bărbat la bustul gol stă în picioare pe spinările lor. Simt mirosul familiar, sufocant de uscat al rumeguşului. Bărbatul sare şi aterizează cu palmele pe coapsele alunecoase, pestriţe ale cailor. Cineva dă din mână în mână o pungă cu alune sărate, o sticlă cu apă călduţă: pe astea le accept; jointul din hârtie subţire şi sticla de bere aburită, nu. O fată îmi strigă la ureche ceva despre o rochie, un apartament, un peşte, o excursie la Londra. Nu pot să urmăresc povestea, nu pot să fac legăturile între aceste substantive în haosul de acolo. În coridoarele înguste ale reflectoarelor de deasupra capetelor noastre, apar şi dispar figuri pe trapeze.

Când în ring intră un bărbat în pantaloni de piele, pălărie neagră de fetru şi vestă de matador, aplaudăm, strigăm. Ridică un buchet ţepos de pumnale în aer. Când cere un voluntar, băiatul de lângă mine – îl cunosc bine, se vede cu una dintre cele mai apropiate prietene ale mele – mă bate pe umăr şi strigă „Aici!” E beat, văd, are priviri duse, pierdute. Iubita lui, prietena mea, se încruntă, îl trage de mânecă, îi

spune să înceteze. Ştiu că aş putea să refuz. Aş putea să plec, să protestez, să clatin din cap, să mă retrag înapoi în mulțime – acum e momentul să fac asta –, dar când reflectorul spintecă mulțimea în căutarea noastră, încuviințez din cap. Îmi dau jos jacheta şi trec bariera în lumina intensă ca de magneziu a reflectoarelor.

De ce? Mi-e imposibil să zic acum. Pentru că sunt încă doar o adolescentă? Pentru că sunt atât de uşurată să fiu din nou cu prietenii mei, să văd că viața cu ei chiar există, că nu am visat-o? Pentru că uneori mă satur să fiu singura trează din grup? Pentru că o parte din mine vrea să ştie cum e acolo, în căldură şi lumină? Pentru că de ce nu? De ce să nu las un bărbat pe care nu l-am mai văzut niciodată, un bărbat în care nu există niciun motiv să am încredere, să arunce cu o mână de cuțite spre mine?

În timp ce merg spre bărbat, însoțită de discul orbitor, tremurător, de lumină, îmi dau seama că e spaniol, ceea ce pare o coincidență ciudată, dar cumva potrivită, având în vedere că abia m-am întors din Spania săptămâna asta. Bineînțeles că e spaniol, mă gândesc. Ce altceva ar putea să fie? Îmi aduc aminte şi cât de tare urăsc să fiu în centrul atenției, cât de inconfortabil mă face asta să mă simt de fiecare dată, cât mă înțeapă şi mă ard privirile tuturor ațintite asupra mea. Cum, în copilărie, eram îngrozită când mi se cânta „La mulți ani”, când mi se punea în față pâlpâitul ca de ceară al lumânărilor, când simțeam atâția ochi îndreptați spre mine; îmi venea să-mi acopăr fața, să mă ascund sub masă, să fug din cameră.

Sunt îndrumată de asistenta cu paiete spre un panou circular. Sunt legată acolo, de încheieturi, de glezne, şi prin minte îmi trece o imagine a lui *Omului vitruvian* al lui Da Vinci, cu patru picioare şi chipul grav. Mă gândesc la ziua în care, împreună cu iubitul meu de departe, mi-am măsurat înălțimea şi lungimea brațelor şi am descoperit că aveam

picioarele cu doi centimetri mai lungi decât brațele. Contrazici teoria geometriei umane, mi-a spus el încruntându-se, pregătindu-se să mă măsoare a doua oară, de parcă spera că acest defect avea să fie înlăturat.

Îmi ridic privirea în partea opusă a ringului şi îl văd pe bărbatul cu pălărie flexându-şi mâinile, pregătindu-şi poziția. Are cuțitele într-o mână. În cealaltă, ține o singură lamă, de vârf, ca pentru a o cântări.

Pe urmă se întâmplă incredibilul. Asistenta se apropie de el cu o pânză neagră. O eşarfă, îmi spun, o bentiță. O să i-o lege în jurul gâtului, al frunții, să-l ajute să se concentreze, să se asigure că nu este distras de la ce are de făcut.

Ea i-o prinde cu îndemânare, rapid, peste ochi.

Legat la ochi, deci.

În momentul acela, îmi dau seama că e posibil să fi făcut o greşeală, un pas extrem de greşit.

Nu sunt foarte sigură, în timp ce stau acolo, cum de s-a întâmplat aşa ceva. Parcă adineauri eram singură la un festival de muzică, unica mea grijă fiind să mă găsesc unde să dorm la noapte; iar acum sunt legată de un panou şi un bărbat care nu mă poate vedea se pregăteşte să arunce cu cuțite în mine. Cum de s-a ajuns aici?

Asistenta s-a întors lângă mine. Într-o mână ține un ciocan. Are umerii lați sub plasa costumului de culoarea pielii. Fața ei este îngrijorată, serioasă, cu buza de jos între dinți. Asta îi dă un aer pasionat, lacom. Încerc să o privesc în ochi, să-mi citesc soarta acolo, dar ea nu se uită la mine. Transpirația îi luceşte pe brațe, pe frunte. Vreau să o întreb ceva, orice. O să fie în regulă? Poți să-mi promiți că o să supraviețuiesc? Ratează vreodată?

Ea bate cu ciocanul pe panou o dată, de două ori, jos lângă gleznele mele, strigă o silabă de neînțeles peste umăr, apoi se dă la o parte.

Zgomotul este ca apropierea unei insecte, bâzâitul unor aripi mici. Un cuțit, aparent produs de aer, apare lângă piciorul meu. Vârful lui se înfige, la o adâncime de câțiva centimetri, în panou.

Cred că, până în clipa aceea, crezusem întotdeauna că spectacolele de la circ erau exact asta, spectacole. Inerent teatrale, înşelătoare, amăgitoare. Gândite ca nişte păcăleli la adresa publicului, o conjurație isteață.

Nu există totuşi nicio îndoială asupra autenticității acestui cuțit. Sau a celui care apare lângă genunchiul meu sau a celor de lângă coapsa mea şi de lângă cealaltă gleznă. Există o formulă în toate astea, îmi dau seama, un ritm. Asistenta bate cu ciocanul în locul vizat, ca o judecătoare cu ciocănelul ei, şi strigă, iar bărbatul – aflat la o distanță imposibilă, de neconceput – lansează cuțitul în zbor. Este un truc auditiv. Bărbatul ascultă atent, legat la ochi, cu capul înclinat într-o parte, apoi aruncă spre ceea ce ghiceşte el că ar fi sursa sunetului. Ce pricepere, ce abilitate să arunci un cuțit în spațiu bazându-te doar pe un sunet, să străpungi un loc atât de exact.

Un cuțit îmi ciupeşte rochia lângă talie, provocând o încruntătură pe fața asistentei. Îi strigă bărbatului ceva pe un ton mustrător, care iese din ritmul lor obişnuit. Cuțitul următor, aproape de piept, primeşte acelaşi răspuns şi îmi dau seama că asistenta îi zice: *demasiado cerca.* O expresie pe care o recunosc. „Prea aproape.” Îl mustră ca un părinte, ca un profesor, spunându-i că a deviat, că e prea aproape pentru a mai păstra o marjă confortabilă.

Acum nu îl pot privi pe bărbat pregătindu-se să lovească ținta. Capul îmi e plin de desenele anatomice pe care a trebuit să le reproduc, nu chiar aşa de mult, la examenele de biologie. Venele majore cu albastru, arterele majore cu roşu, răspândindu-se ca nişte delte de râuri prin piept, în sus, la gât, în jos, la membre, chiar sub protecția pielii.

Bărbatul este *demasiado cerca* de mine, de arterele mele. E prea aproape. Mă uit spre locul unde sunt prietenii mei, dar nu îi văd dincolo de centura asta de lumini ametitoare. Mă uit spre picioare, care mi se par foarte departe, şi spre rumeguş. Încerc să nu-mi amintesc că se presăra pe podelele măcelăriilor, când eram copil. Ca să absoarbă. Uram să fiu dusă în locurile acelea, mereu mă rugam să fiu lăsată afară. Formele reci, congelate, care atârnau de cârlige sau zăceau abandonate, cu sângele scurgându-se din ele, dincolo de geamul rece al dulapului. Ambientul cu iarbă falsă din vitrină. Aerul greţos, feros. Panglicile de plastic ce fluturau peste uşa din spate, ascunzând orice se afla dincolo de ea.

Asistenta bate cu ciocanul, un spirit neliniştit la o şedinţă de spiritism, lângă capul meu, iar zgomotul îmi provoacă un ţârâit în urechi. Ţiuitul celor îngroziţi. Un cuţit se înfige cu un zgomot surd în lemnul de lângă gâtul meu şi mă gândesc: e posibil să nu supravieţuiesc, e posibil, şi, ţintuită ca mostra unui entomolog, îmi închipui scena: culoarea roşie a cărnii, rubiniu, bordo-închis, şuvoiul care pulsează, revărsarea, ţipetele. Un alt cuţit pătrunde chiar deasupra capului meu, trăgându-mă de păr.

Şi pe urmă se termină. Asistenta îmi desface legăturile, iar eu îmi activez braţele, picioarele, mă dezlipesc de panou şi o iau la fugă, nu mă opresc să mulţumesc pentru aplauze, mă îndepărtez de lumini, de asistentă, de bărbat, de panou, unde a rămas un loc gol, un alter ego, un dublu al meu conturat de cuţite.

CAP

1975

Se pune la socoteală o experienţă situată la limita dintre viaţă şi moarte pe care nu mi-o amintesc? Asta este din

primii ani de viață, o perioadă din care nu am amintiri. Bineînțeles că mie mi-o povesteşte mama, în timp ce ne mişcăm de colo-colo prin bucătărie.

Ea prepară un ceai, iar eu strâng farfuriile de pe masă. Amândouă ne strecurăm prin cameră, în jurul câinelui, în jurul mesei rotunde, una în jurul celeilalte, din instinct. Aş putea să umblu prin spațiul ăsta cu ochii închişi, dacă aş fi nevoită. Dinspre hol, se aud vocile copiilor mei, care se joacă cu diversele jucării pe care le ține mama în dulapuri, când mai tare, când mai încet, exclamând şi negociind.

Prepararea ceaiului este un ritual sacru, clar definit în casa asta. Nu aş îndrăzni niciodată să-l fac eu, nu aş atenta niciodată la cea mai delicată dintre sarcini. Sunt câteva etape care trebuie urmate, fiecare ducând în mod misterios la următoarea: eu nu-mi amintesc niciodată ordinea exactă, am fost mereu prea nerăbdătoare să învăț, spre deosebire de surorile mele, care aplică acelaşi ritual, în acelaşi fel, în propriile bucătării.

Trebuie ales ceainicul corect, la fel şi învelitoarea cea mai potrivită. Apa se încălzeşte o durată prestabilită, apoi trebuie neapărat aruncată, cu o mişcare rapidă, ironică, în chiuvetă. Abia atunci poate fi umplut ceainicul întunecat ca taninul, mai întâi cu frunze de ceai măsurate cu o lingură specială, cositorită, apoi cu apă clocotită. Deasupra se pune învelitoarea – tricotată sau vătuită, de cele mai multe ori brodată – şi se lasă la infuzat. Pe grătarul de uscat vase, ceşti (întotdeauna de porțelan) şi lapte la îndemână.

Mama pune un pahar cu apă de la robinet pe masă, în fața scaunului care era al meu în copilărie, în semn de respect pentru obiceiul meu de a nu bea ceai. Ştie că nu o să consum infuzia din ceainic, aşa că îmi oferă singurul lichid pe care îl beau cu încredere.

Sunt singura din familie care nu apreciază ceaiul. Cred că asta li se pare o perversiune derutantă. Din punctul meu de

vedere, ceaiul are gust de gazon tuns şi uscat, frunze putregăite, diluate, compost subțiat cu apă, amestecat cu un strop de fluide corporale bovine. Niciodată nu am putut să-l înghit.

În timp ce ridică ceainicul spre masă, mama mă întreabă la ce mai lucrez acum şi, după ce-mi înghit apa, îi povestesc că încerc să scriu despre viață numai prin prisma experiențelor vecine cu moartea.

Ea tace o clipă şi reaşază învelitoarea, cana cu lapte, toartele ceştilor.

— Viața ta? mă întreabă.

— Da, răspund eu, cu oarece emoții.

Habar nu am ce părere o să aibă ea despre asta.

— Nu e... e doar... sunt frânturi dintr-o viață. Un şir de momente. Unele capitole vor fi lungi. Altele s-ar putea să fie foarte scurte.

Vorbim puțin despre ce va include cartea. Boala mea din copilărie, data aceea când aproape m-a călcat maşina, când am născut, deshidratarea din cauza dizenteriei. Vor fi lucruri despre care i-am spus şi altele pe care nu i le-am menționat niciodată: nu îi vorbesc acum despre ele. Mă întreabă dacă o să scriu că am avut septicemie şi zic că nu. Nu-mi amintesc. Eram prea mică. Şi, în plus, nu cred că am fost în pericol de moarte atunci, nu?

Ea nu răspunde, ci îşi întoarce capul să se uite pe fereastră, la păsările care zburătăcesc în jurul tăvițelor cu semințe pe care le agață în copaci.

— A mai fost o dată, zice ea, când nu ai rămas în maşină. Ții minte?

— Nu, zic eu.

— Aveai vreo trei ani, cam aşa. Sora ta era bebeluş. Fuseserăm la magazine şi dusesem maşina în garaj. Ți-am zis să stai acolo, să rămâi pe locul tău...

Îmi aruncă o privire, aproape ca o încuviințare din cap.

— Dar...

— Dar n-am stat? completez eu.

— Nu, zice, n-ai stat. Scosesem sacoşele şi tocmai întindeam mâna să trântesc capota la loc şi, în fracţiunea aia de secundă, te-am văzut. Ieşiseşi cumva şi veniseşi unde eram eu. Erai chiar acolo, în picioare lângă mine, cu capul pe traiectoria capotei. Aproape te-a lovit.

Ridică degetele, puţin depărtate.

— Aproape, aproape, repetă. Te-am tras în spate chiar la timp. Când mă gândesc la ce s-ar fi putut întâmpla dacă...

Nu-şi termină fraza. Doar clatină din cap.

În bucătărie s-a lăsat tăcerea o vreme. Mă gândesc că poate ar trebui să-mi cer scuze că am fost genul de copil care nu făcea niciodată ce i se spunea, punându-se permanent în pericol. Ar trebui şi să-i mulţumesc că m-a salvat.

Sigur că, pentru un părinte, nu există frică mai mare decât pierderea unui copil. Eu ştiu asta; şi mama ştie asta. Amândouă am simţit-o. Amândouă am trecut prea aproape, de prea multe ori, de stâncile acelea negre, înspăimântătoare. E ceva ce avem în comun, dar de care rareori vorbim.

Încă ezit în privinţa răspunsului, când apar copiii mei, care se revarsă în cameră umplând-o cu discuţii, şi ţipete, şi jucării de lemn, şi nevoie. Nevoie de ceva de băut, de felii de măr, de biscuiţi, de unt şi gem.

Pe drumul spre casă, mă gândesc la ce mi-a povestit. Eu nu am nicio amintire despre asta, ceea ce pare ciudat. Ai zice că ceva aşa de dramatic ar lăsa o urmă. Poate, hotărăsc eu în timp ce conduc, absenţa amintirilor este o dovadă a faptului că mama a gestionat bine situaţia. Probabil că a avut nu numai reflexe rapide, ci şi un mod de a-şi păstra controlul, de a ţine totul în sinea ei, astfel încât panica aceea să nu ajungă la mine.

Îmi aduc totuşi aminte garajul, un loc fascinant şi uşor înspăimântător, cu pete de ulei alunecoase şi urât mirositoare pe podeaua de ciment, care, dacă le priveai dintr-o parte, se puteau transforma în curcubeie iridescente şi fugare. Avea uşi de un roşu-închis şi o fereastră în spatele căreia s-a blocat odată un pițigoi albastru, cu aripile zbârnâind a groază, cu ciocul negru lovind geamul iar şi iar, incapabil să înțeleagă că acesta nu va ceda. Tata s-a luptat cu încuietoarea, cu pervazul lipit din cauza vopselii, până când, în cele din urmă, fereastra s-a deschis, iar pasărea a zburat afară, s-a lăsat în picaj deasupra răzorului cu flori, apoi dusă a fost, peste gardul viu. Mi-l amintesc ca pe un loc întunecat şi plin de pânze de păianjen, în care erau depozitate maşina de tuns iarba, capetele de cazmale, un topor prins într-un cui bătut sus. Odată a apărut un şobolan acolo, motiv pentru care ne-a făcut o vizită Deratizatorul, un bărbat cu cizme groase, înalte, mănuşi de piele, o sticlă de otravă, un sac de pânză gol şi un băț cu laț. S-a dus în garaj şi a închis uşa; noi ne-am uitat din camera de zi. Când a ieşit de acolo, sacul lui nu mai era gol, ci atârna greu cu ceva curbat, nemişcat şi moale.

Într-o vară, ne-am făcut muzeu în garaj şi am aranjat exponatele pe bancul de lucru şi pe lada frigorifică. Printre ele, se numărau scheletul broaştei noastre țestoase, dezgropat, câteva timbre din Malaysia, nişte trilobiți şi câteva bucăți de coral din Connemara.

Tot garajul a fost şi locul în care, spre încântarea noastră, a ales pisica să fete. Noi o vizitam pe ea şi noua ei familie cu admirație şi bucurie, ca să-i venerăm la marginea cutiei de carton, să privim cele patru corpuri fremătătoare căutându-şi hrană în blana ei gri, dungată.

Mama ne-a spus să nu atingem pisoii, nu încă, iar noi am încuviințat din cap cu gravitate. Însă de îndată ce s-a întors la bucătărie, i-am zis surorii mele mai mici să țină de şase la

uşa garajului. Bineînţeles, i-am explicat eu, nici nu putea fi vorba să nu ating pisoii. Nici nu mă gândeam. Bucuria pură de a-ţi îndesa mâinile, de a ridica toţi cei patru pisoi într-o masă mieunătoare şi forfotitoare şi de a-ţi îngropa faţa în vivacitatea şi moliciunea lor, în feţele lor miniaturale, în lăbuţele lor cu care încă nu începuseră să meargă: cum să renunţ la aşa ceva?

Pisica şi-a ridicat capul şi m-a privit cu ochi verzi atenţi, dar şi iertători. Ştia că îmi e imposibil să urmez porunca mamei – nici vorbă de aşa ceva. A tors când am pus pisoii încet la loc, întinzând o lăbuţă minunată să mă atingă pe încheietură.

A avut o viaţă uimitor de lungă pisica aceea, douăzeci şi unu de ani. Am fotografii cu ea în braţe, când eram o fetiţă de zece ani, stângace, cu genunchii bandajaţi şi dinţi prea mari şi prea mulţi pentru gura mea, şi fotografii cu ea în poală, când eram adultă deja, mai puţin stângace, mai puţin bandajată.

Peste mulţi ani, în toiul unei ierni reci, voi fi însărcinată cu primul meu copil şi voi locui în străinătate, înzăpezită într-o vale adâncă. Sora mea, devenită veterinar, va suna să-mi spună că pisica noastră, care în urmă cu atât de mult timp, o viaţă, a adus pe lume nişte pisoiaşi într-o cutie de carton, este bolnavă, prea bolnavă. Nu o poate salva de data asta – pisica nu va supravieţui unei noi operaţii. Sora mea va spune că îi pare rău şi mă va întreba dacă poate să o eutanasieze, iar eu îi voi spune sigur, cum crezi tu că e mai bine.

Şi ea, şi eu ne vom încleşta mâinile pe receptoarele telefoanelor, separate de ţări, munţi şi ape, şovăind să încheiem convorbirea, pentru că ştim amândouă ce se va întâmpla după ce facem asta. Îmi voi aminti de ziua aceea în care eram separate doar de lăţimea garajului – un loc în care, fără să ştiu, aproape îmi găsisem un sfârşit urât – în

timp ce ea stătea de pază, ca o santinelă loială şi îngrijorată, cu capul întors când spre mine, când spre casă, pentru ca eu să mă aplec deasupra cutiei şi să ridic pisoii în braţe.

CRANIU

1998

Un bărbat şi o femeie se plimbă pe malul unui râu. Apa curge atât de încet, încât aproape că nu are curenţi, nu se mişcă. Se opresc pe un pod şi îşi privesc reflecţiile în apa netedă ca o oglindă, dantelată ca frunzele: el se uită la a ei, ea se uită la a lui. Ea a adunat în buzunare ghinde maro-verzui, fixate în cupele lor, şi în timp ce se plimbau, le cernea cu degetele şi se lămurea că, da, fiecare ghindă se potriveşte numai cu propria cupă. Altele nu-i sunt bune.

Femeia sunt eu. Bărbatul e... ei, nu contează.

Vorbesc despre situaţia lor, despre dilema în care se află. S-au îndrăgostit brusc, surprinzător, ameţitor, dar sunt probleme. Sunt obstacole. Le stau în cale alţi oameni – alte inimi, alte minţi, alte situaţii.

Femeia întinde mâna să atingă tulpina uscată a unei trestii, în timp ce vorbeşte, zicând ceva despre cum să poată, cum ar putea, nu ar putea niciodată, ar putea? Bărbatul dă să o avertizeze, zicând că a fost odată cu un prieten care şi-a tăiat degetul atât de adânc într-o trestie, încât a fost nevoit să ajungă la un dispensar sătesc, unde i-au făcut trei cusături.

— Un dispensar sătesc? repetă femeia.

Nu a auzit niciodată de aşa ceva. Zice că îşi închipuie o clădire cu acoperiş de stuf, cu fum ridicându-se în rotocoale dintr-un horn, poate cu veverițe şi şoricei echipaţi cu şorţuri, pe post de personal, ca în cărţile ilustrate.

Bărbatul ridică din sprâncene.

— Există. Te asigur.

Nu i-a dat drumul la mână, observă ea.

Vorbesc despre trestii, despre cusături, despre vremurile în care au avut aşa ceva, poate pentru că au nevoie de o pauză de la discuția despre ei, despre scenariul lor fără soluții, despre opțiuni, toate acestea părându-li-se deodată inevitabile şi totuşi imorale. Încă ținând-o de mână, el îşi ridică un colț al cămăşii să îi arate o cicatrice din copilărie de pe abdomen; ea vede o bucată bronzată de piele, elasticul chiloților deasupra blugilor, o dungă de păr dispărând în jos. Vrea să-şi abată privirea, vrea să continue să se uite; vrea să-l muşte, ca pe o piersică. Se gândeşte: cum am putea? Cum am putea să nu? E o idee proastă, e cea mai bună idee, singura idee; caută un loc privat, ferit, se gândeşte la o modalitate de a o lua la fugă. Momentul stă în cumpănă între ei.

Din senin, de nicăieri, din pădure, apare un câine ca un omuleț pe arcuri. Are o față jumătate albă, jumătate neagră şi o coadă ca o pană în mişcare. Sare spre ei, de parcă ei doi ar fi oamenii pe care îşi doreşte să-i vadă cel mai mult pe lume, le dă târcoale, săltând şi schelălăind, cu coada mişcându-i-se dintr-o parte în alta, cu fața deschisă larg într-un zâmbet canin.

Ei exclamă, se apleacă să-l mângâie, să-şi treacă mâinile pe coastele lui calde, blănoase.

Când pleacă mai departe, vine şi câinele, țâşnind înainte pe cărare, întorcându-se, repezindu-se între ei, cerând să i se arunce bețe iar şi iar. Trece în viteză pe lângă gleznele lor în timp ce ei continuă să vorbească, se aruncă şi sare iar afară din arbuşti, îşi ridică privirea spre ei gâfâind, adorator, ca absorbit de ce spun ei, ca pentru a-şi exprima acordul complet.

La un moment dat, cărarea iese într-o porțiune de drum. Câinele merge între ei, cu botul în jos. Aud huruitul unui vehicul mare în spate, aşa că păşesc în lateral, încă stând

de vorbă. Un camion portocaliu uriaş se apropie hurducăindu-se; copacii se feresc de el, iar cauciucurile lui muşcă din asfalt.

Aşteptându-l să treacă, femeia se întreabă dacă şi câinele ştie să se ferească. Din câte a văzut, unii câini au învăţat, alţii, nu. Camionul este aproape în dreptul lor când se apleacă să-şi pună mâna pe zgarda câinelui, să se asigure că nu o zbugheşte brusc pe drum, în calea camionului: acţionează complet instinctiv, gândindu-se numai să apere animalul ăsta care a apărut de nicăieri, care abordează lumea şi tot ce are ea de oferit cu atâta încredere, atâta bucurie neumbrită. Simte mecanismul, oţelul propulsat al camionului trecând aproape de ea – prea aproape. Părul îi este atins de flancul vehiculului; simte aripa roţii trecându-i razant pe lângă creştet: metal la o viteză considerabilă trecând la o distanţă infimă de craniul ei. Cu un centimetru, jumătate de centimetru, dacă ar fi fost mai aproape, ar fi lovit-o direct în cap. Groaza acestei aproape-decapitări i se ridică, asemenea fluxului, din tălpi, din picioare, copleşind-o cu o senzaţie unică, distinctă. Ar fi putut să moară chiar acolo, chiar atunci, ţinând bărbatul cu o mână şi câinele cu cealaltă. O unitate de măsură minusculă în direcţia greşită şi asta ar fi fost tot. Ar fi căzut cortina. Ar fi dat ortul popii. Ar fi mierlit-o. Ar fi ajuns la capătul liniei. I s-ar fi stins luminile. Ar fi muşcat din ţărână. S-ar fi dus pe drumul fără de întoarcere. Şi-ar fi dat duhul.

Nu s-a priceput niciodată să estimeze distanţa corectă dintre ea şi alte entităţi, să ştie cât spaţiu ocupă ea, cât trebuie să se îndepărteze.

Camionul trece huruind mai departe. În urma sa, rămân bărbatul, femeia, câinele, cu corpurile depăşite de mişcare, de viteză. Ea se îndreaptă. Dă drumul zgărzii câinelui. Este conştientă că a scăpat la mustaţă de ceva, că – încă o dată – şi-a scos piciorul din cursă în ultima clipă.

Nu îi spune nimic bărbatului. Nu e nevoie să ştie şi el. Sunt deja prea multe în joc. El o cuprinde cu braţul pe după umeri şi o trage spre el, spre pieptul lui, spre muşchiul şi osul cele mai apropiate de inimă. Ea îşi sprijină obrazul de puful de lână al jachetei lui şi respiră acolo, închipuindu-şi moleculele bărbatului, parfumul, pielea, hainele şi părul lui absorbite în plămânii ei, de-a lungul bronhiilor şi al ramificaţiilor lor, în alveole, dizolvându-se acolo în fluxul ei sanguin şi fiind duse departe, înmulţindu-se şi rotindu-se în adâncurile cele mai secrete ale fiinţei sale.

Continuă să meargă pe drum şi înapoi în pădure, unde lumina este sporadică şi verde, unde cărarea şerpuieşte, se abate, nu este mereu clară. Câinele îi urmează.

INTESTINE

1994

Deschid ochii şi o văd pe doctoriţa franceză de la restaurant stând lângă patul meu, cu pumnii în şolduri, cu coatele îndoite în unghi drept faţă de corp. Mă uit lung la ea, uimită, vrând s-o întreb ce Dumnezeu caută în camera mea. S-a rătăcit? Ori şi-a rătăcit minţile? Sau cheia? A deschis uşa greşită?

Nu-mi aduc aminte cât timp a trecut de când am stat de vorbă cu ea, la micul-dejun, de când zac aici bolnavă. Zile, cu siguranţă – petrecute încovoiată pe salteaua neiertătoare sau ghemuită în baia îngustă –, dar am pierdut noţiunea timpului, am pierdut orice noţiune.

Întinde o mână şi-mi atinge fruntea, braţul. O aud zicându-i lui Anton, a cărui faţă zăboveşte în fundal cuprinsă de frică şi consternare:

— Trebuie să meargă la spital.

De când am ajuns aici, în acest orăşel chinezesc, oricând s-a întâmplat asta, mi-a fost rău, nu am prea putut să

mănânc, am avut nevoie să merg la toaletă cu o frecvență obositoare, m-am simțit moleşită, apatică şi nu am putut să dorm. Pe urmă am fost cuprinsă de dureri bruşte, în toiul nopții, şi am început să vomit. Nu mă puteam opri. L-am trezit pe Anton, care a venit şi mi-a dat părul deoparte. Din mine ieşea o secreție mucoasă, cu textură cărnoasă şi urme de sânge.

Ceva se mişcă în mine, în canalele adânci şi zbuciumate ale stomacului meu, ceva cu gheare şi colți, cu intenții malefice. Capătă forță, simt cum şi-o trage din mine. Parcă am înghițit un demon, unul agitat, care se foieşte şi se răsuceşte, zgâriindu-mi măruntaiele cu solzii lui. Trebuie să mă chircesc, să respir, să strâng din pumni până când trece spasmul.

Iar acum, iat-o pe femeia aceasta, pe franțuzoaica aceasta, care spune că trebuie să mă duc la spital. E prea mult, hotărăsc eu. Închid ochii, încercând să-i alung de acolo şi pe ea, şi pe Anton, şi planurile lor. În clipa de față, mi se pare că nicăieri nu este mai frumos şi mai odihnitor decât în cutia asta de beton văruit, camera de hotel chinezesc. Nu vreau să plec nicăieri. Vreau să rămân aici, pe cearşafurile astea din nailon de culoarea piersicii, cu ventilatorul din tavan fremătând deasupra mea, cu draperiile trase ca să nu lase să pătrundă lumina orbitoare a soarelui. Numai aici pot să înfrunt demonul; numai aici pot să-mi adun forțele să-i țin piept.

Am ajuns în faza aceea periculoasă de deshidratare, de febră, punctul în care renunți, în care vrei doar să rămâi unde eşti, zăcând ghemuită pe saltea.

— Nu, zic eu, dar abia dacă reuşesc să şoptesc. Sunt OK.

— Trebuie să meargă, spune doctorița franțuzoaică, în cuvinte puține, dar calme.

Nu vorbeşte cu mine.

— Trebuie acum!

Mă ridică amândoi – sunt uşoară, mai uşoară decât am fost vreodată, o să descopăr mai târziu, chiar şi decât în adolescenţa mea, când mă împuţinam din proprie voinţă, fiindcă în doar câteva zile carnea parcă s-a topit de pe mine – şi mă agăţ de salteaua de culoarea piersicii.

— Nu, protestez eu dând din picioare în delir, furioasă, cu demonul ţepos răsucindu-se în mine. Nu vreau să merg. Vreau să rămân aici. Lăsaţi-mă jos.

Anton aproape că mă târăşte prin holul hotelului şi uşile de sticlă, până afară, unde un şir de ricşe motorizate lenevesc lângă trotuar. Franţuzoaica se dematerializează, încă o salvatoare pe care nu o voi mai vedea niciodată. Nu-mi amintesc prea multe din drumul cu ricşa, doar că Anton mă ţinea de braţ cât timp icneam pe portiera deschisă. Chiar şi în boală şi durere mă observ în gând: nu a mai rămas nimic în sistemul meu. Absolut nimic – nici lichide, nici mâncare, nici fiere măcar. Sunt absolut goală. Pielea îmi e fierbinte, uscată. Mă doare când îmi mişc ochii în orbitele scorojite. Cu toate astea, nu vreau să mă duc la spital. Nu vreau decât să fiu lăsată în pace.

Îmi dau seama acum că atinsesem punctul critic. Corpul meu, invadat de o amibă, un parazit pe care l-am luat pe muntele budist Emeishan, se luptase câteva zile pentru supremaţie. Mâncasem cu grijă, luasem săruri pentru hidratare, mă odihnisem. Făcusem tot ce trebuie făcut atunci când te strici la burtă, dar aici era vorba de altceva. Temperatura îmi crescuse ca turbată până la patruzeci şi ceva de grade; vomitasem şi defecasem cu frecvenţă tot mai mare în ultimele câteva zile. Corpul meu nu mai asimila absolut nimic. Amiba câştiga. Eu credeam că vreau să fiu lăsată în pace, dar de fapt asta însemna că renunţam: eram gata să mor, să abandonez lupta. Era mai uşor decât să rămân în viaţă.

***

Un munte budist: îmi închipuisem o pantă abruptă, acoperită cu muşchi, deasupra căreia plutea ceaţa, cu o cărare prin păduri de bambuşi şi de copaci-batistă, cu un vârf ce se pierdea în nori. Îmi închipuisem pelerini în robe, mănăstiri vopsite în roşu cu clopote zgomotoase, răsunătoare. O scenă născută din pensula de caligrafie a unui artist chinez.

Realitatea nu este foarte diferită, dacă suprapuneţi peste imaginea asta pe cea a hoardelor de pelerini şi turişti, unii purtaţi de cărăuşi în lectici din bambus, alţii – cu tocuri uimitoare, înalte, strălucitoare, urcând încet pe treptele tăiate în piatră. Pe alocuri, cărarea este atât de aglomerată, încât eşti nevoit să te opreşti şi să aştepţi deblocarea porţiunii îngustate. Treptele sunt inegale şi o idee prea mici ca să-ţi încapă toată talpa pe ele. Trebuie să mă uit la fiecare în parte, să mă asigur că degetele mele se sprijină cum trebuie pe ele.

Emeishan este unul dintre cei patru munţi budişti sacri din China şi cel mai înalt. Conform ghidului rufos din buzunarul rucsacului meu, este considerat *bodhimanda,* un loc de iluminare. Are nu mai puţin de şaptezeci şi şase de mănăstiri, una dintre acestea fiind primul templu budist al Chinei.

Vârful sacru se află la trei mii de metri deasupra nivelului mării, iar la el se ajunge urcând şi mai multe trepte tăiate în piatră. Într-un autobuz care traversa peisajul deluros şi calcaros din Kunming, un bărbat cu dreaduri blonde şi un sarong lejer mi-a luat degetele în ale lui şi mi-a spus, cu ochii închişi, că urcuşul în vârful muntelui Emeishan este manifestarea fizică a unui *koan* – un paradox sau o provocare care duce la iluminare. Eu am încuviinţat din cap

şi, după un interval de timp care mi s-a părut decent, mi-am retras mâna.

Anton urcă pe munte cu mine. Am plecat din Hong Kong şi ne întoarcem în Regatul Unit. Eu mă duc la Londra, unde sper să-mi găsesc de lucru la un ziar sau o revistă. Trebuie să-mi încep viaţa: trebuie să-mi găsesc un drum al meu, să-mi găsesc un job care să mă conducă în direcţia bună sau, de fapt, într-o direcţie, oricare ar fi ea. Trebuie să-mi găsesc ceva de lucru care să-mi acopere chiria şi abonamentul la metrou şi care să nu mă plictisească de moarte, astfel încât, atunci când mă întorc seara acasă, poate, cine ştie, să mai am disponibilitate şi energie ca să şi scriu. Dar cum să-mi reuşească un asemenea artificiu, un asemenea act de echilibristică? Nu am nici cea mai vagă idee.

Aşa că mă întorc în Regatul Unit, încet şi cu ocolişuri, trăgând de traseu cât mă ţin banii.

Călătorim pe uscat, prin China, Mongolia, traversăm Siberia, apoi Europa de Est, şi ajungem în Praga peste o lună sau două, de unde putem lua un autocar care face douăzeci şi patru de ore până la Londra. Iar acolo va începe restul vieţii mele. Planurile se opresc la autocarul din Praga. Nu am job, nu am casă în Londra. O să sosesc acolo peste câteva săptămâni şi o să dorm pe podeaua unei prietene, înarmată cu decupaje din articolele pe care le-am scris pentru ziarele din Hong Kong. În timp ce urc treptele pe Emeishan, sper că o să fie bine până la urmă.

Când ne e foame, ne oprim la una dintre mănăstirile de pe drum. Călugării ne dau să mâncăm tăiţei şi orez, legume aburite, cuburi spălăcite de tofu. Dacă este târziu, ne găsesc un pat într-un dormitor comun sau, dacă avem noroc, o cameră cu pereţi din lemn doar pentru noi. Dacă umiditatea este prea greu de suportat, ne scufundăm mâinile şi capetele în izvoarele cu apă rece ca gheaţa care curg pe munte. Din când în când, ne întâlnim cu câte un grup de

macaci maro-cenuşii. O olandeză pe care am cunoscut-o la baza muntelui ne-a avertizat în privința acestor creaturi. „O să se repeadă la voi”, ne-a zis, „pentru că ştiu că turiştii au mâncare în rucsacuri şi nu se vor da în lături de la nimic ca să v-o ia”. Şi-a suflecat mâneca bluzei pentru a ne arăta nişte zgârieturi adânci făcute cu unghii ascuțite, insistente. „Vedeți?” a zis ea, iar noi am încuviințat din cap cu gravitate. Vedeam.

Maimuțele stau în copaci, pe ziduri, aşteptând, privindu-ne apropierea cu interes, cu ochi vicleni. Îmi amintesc tehnica pe care am perfecționat-o împreună cu surorile mele ca să ne apărăm de un labrador negru deosebit de periculos care stătea întins pe trotuar în drumul nostru de la şcoală spre casă: îi spun lui Anton că singura modalitate este să atacăm primii, să le arătăm maimuțelor că suntem mai mari şi mai înspăimântători decât ele, înainte să aibă măcar şansa să încerce ceva. El pare să se îndoiască. Când dăm peste un grup ghemuit pe marginea unei bălți, uitându-se la noi cu o privire calculată, țâşnesc înainte, arătându-mi dinții, bătând din picioare, strigând din adâncul plămânilor. Maimuțele se răspândesc ca nişte biluțe de sticlă, fugind de la marginea apei, dispărând în copaci, după stânci, dincolo de ziduri. Poiana este tăcută, părăsită, nu se mai aude decât şopotul izvorului.

— Crezi că am exagerat? întreb.

***

În vârf, suntem treziți în toiul nopții de şoareci care au ros bumbacul rucsacului meu şi forfăie cu hotărâre într-un pachet de biscuiți. Este încă prea devreme să ieşim şi să admirăm răsăritul, aşa că eu şi Anton alegem momentul ăsta să ne certăm. Ne ciondănim cu jumătate de gură pe mai multe subiecte – refuzul lui de a sta la un anumit hotel, criza mea de nervi de pe marginea unui lac cu câteva zile în

urmă, faptul că citesc mereu în loc să stau de vorbă cu el –, până când îl acuz că este nehotărât. Gata: nu ne mai abținem. La rândul lui, el mă acuză, aşa cum nu a mai făcut-o niciodată, că sunt îndrăgostită în secret de prietenul meu care mi-a dat busola, ascunsă acum în rucsacul în care au intrat şoarecii.

În camera noastră cât o cutie, se lasă un moment de tăcere suspendată, şocată, în timp ce noi, îmbrăcați cu toate hainele, stăm întinşi sub un morman de pături, fără să ne încălzim însă.

— Ce te face să spui asta? întreb eu cu o voce nesigură, în toiul nopții, în cea mai veche mănăstire budistă din China, un loc sacru în care oamenii vin să se ilumineze.

Anton îmi răspunde pe un ton rece, de parcă mi-ar număra pe degete:

— Îi trimiți scrisori foarte lungi, zice. Tot timpul încerci să găseşti cabine de telefon ca să-l suni. E ciudat că eşti atât de apropiată de alt bărbat.

— Cum îndrăzneşti să mă acuzi de aşa ceva? izbucnesc eu ridicându-mă cu greu din pat şi năpustindu-mă afară, revoltată.

Privim răsăritul alături de alte câteva mii de oameni, care pozează astfel încât să pară că țin soarele în căuşul palmelor. Pe urmă luăm autobuzul care coboară muntele şi, în timp ce călătorim unul lângă altul, în cea mai mare parte în tăcere, încep să mă simt ciudat. Gazele de eşapament de la autobuz par să-mi invadeze gâtul, iar scrâşnetul volanului, mirosul dinspre puii ce dau din aripi într-o cuşcă dincolo de culoar, scârțâitul banchetelor din piele, toate conspiră să-mi dea dureri de cap, grețuri, amețeli. Am luat oare ceva de pe muntele sacru?

***

Cobor din ricşă şi urc treptele spitalului, susținută de Anton, cu brațul pe după gâtul lui. Trecem de uşă şi dăm peste o scenă din Londra lui Dickens, dintr-un film plasat în timpul Primului Război Mondial, dintr-un coşmar. Sala de aşteptare a spitalului este plină cu oameni: plin, la propriu. Nu există niciun scaun, niciun centimetru pătrat de podea care să nu fie deja ocupat de o formă umană. Trebuie să fie o sută, două sute de oameni înghesuiți în încăpere. Oamenii stau pe jos, aliniați, de-a lungul biroului de la recepție; alții zac întinşi pe saltele sau pe cutii de carton teşite pe podea, dormind sau doar gemând încet. Copiii, ținuți în brațe de adulți, plâng. Un bărbat stă cu piciorul umflat proptit de o colivie şi sparge în dinți semințe de floarea soarelui, scuipând cojile pe jos.

Lângă mine, Anton înjură încet.

Rămânem în prag câteva minute, nefiind siguri ce să facem. Să rămânem? Să ne întoarcem la hotel? Să ne aşezăm sau să batem insistent în fereastra închisă a biroului de recepție?

Un bărbat în halat alb îşi face drum prin mulțime şi se opreşte în fața noastră. Îşi pune o mână obosită pe fruntea mea, mă trage de buze, de parcă aş fi un cal, îmi examinează dinții.

— Stomacul? îl întreabă pe Anton în engleză.

Anton confirmă din cap.

— Plăteşti? întreabă.

— Da.

— Dolari?

Anton scotoceşte în borseta mea şi îi arată doctorului teancul meu de dolari americani păstrați numai pentru situații de urgență, scoşi de la o bancă din Hong Kong înainte să plec. Nu mă gândisem că o să am vreodată nevoie de ei, aproape că nu mă deranjasem să-i iau, dar o femeie

pentru care am lucrat mi-a zis că nu ar trebui să mă duc în China fără ei.

— OK? întreabă Anton.

Doctorul încuviințează, mă ia de braț, mă conduce prin labirintul de oameni.

Mi se bagă o perfuzie cu acul de la o trusă medicală pe care am cumpărat-o din Kowloon: are loc o mică luptă între mine şi asistente din cauza asta. Mi se dau antibiotice ca să mă scape de parazit, nişte tablete de culoarea muştarului, enorme, pe care trebuie să le iau cu guri imense de apă, ca să-mi alunece pe gât. Scot amiba din mine, odată cu mucoasa intestinală. Peste câteva luni, când voi locui în Londra, voi fi trimisă la Spitalul pentru boli tropicale pentru că încă voi fi palidă, anemică, încă voi slăbi. Doctorița de acolo mă va întreba ce medicamente mi s-au dat şi, la răspunsul meu, se va albi la față.

— Ce? voi întreba eu. Ce s-a întâmplat?

— Astea se folosesc aici numai pentru...

Se opreşte.

— Pentru ce? voi întreba eu.

— Păi... se va încrunta ea la ecran... pentru cai.

Mă voi holba la ea. Pe urmă voi râde.

Doctorița va ridica din umeri.

— Bănuiesc că şi-au făcut treaba. Din moment ce sunteți încă aici.

Peste alți câțiva ani, voi călători în America de Sud cu Will. Într-o cameră de hotel din La Paz, mă voi trezi din cauza grețurilor, a febrei, a unei dureri prea familiare, care îmi va râcâi, îmi va strânge, îmi va şerpui prin măruntaie. Voi mânca o banană, care îmi va trece prin sistemul digestiv în treizeci şi două de minute: o voi cronometra. Îl voi trezi pe Will:

— Cred că mai am o amibă, îi voi zice printre dinții încleştați.

— Ha?

— O amibă. Adică dizenterie amoebică.

El se va duce dimineața devreme pe străzile din La Paz să găsească o farmacie, înarmat cu o bucată de hârtie pe care va fi scris numele unui antibiotic ecvestru.

FLUX SANGUIN

1997

Din când în când, nu prea des, mă gândesc la omul care eram pe la douăzeci şi ceva de ani. Îl analizez. Încerc să-mi amintesc cum era la vârsta aceea. Cum îi erau structurate zilele, care îi erau tiparele gândurilor? Sunt la fel de departe de el acum cât era el de copilărie. El este linia mediană dintre mine şi naşterea mea.

Uneori e greu să-i surprind esența, imposibil să-mi amintesc cum era să merg mereu înainte, în ciuda atâtor schimbări şi a instabilității. Alteori însă e posibil să merg pe stradă cu copiii mei, ținându-l pe unul de mână în timp ce încerc să-l prind din urmă pe un altul şi, simultan, ascultând ce spune al treilea despre referendumul scoțian (copiii mei au stiluri de mers divergente şi incompatibile: unul rămâne în urmă, altul o ia la fugă înainte, iar celălalt rămâne chiar lângă mine, atât de aproape, încât adesea mă împiedic în încâlceala picioarelor noastre). Înaintăm aşa fiecare diferit, când ceva îmi atrage atenția – timbrul specific al unui metrou care încetineşte, nişte acorduri de chitară ce răzbat pe fereastra unei cafenele de la subsol, senzația de degete reci cuibărite într-un buzunar – şi atunci o simt de parcă ar fi pe trotuar cu noi.

Iat-o trecând pe lângă mine, cu ciorapii prea subțiri pentru vremea asta, cu fusta scurtă şi tenişii de un albastru-aprins. S-a tuns – nu-i stă foarte bine – şi şi-a decolorat bretonul asimetric. Are un pager la curea, o carte

în geantă şi un stilou fără capac, din care se scurge cerneala în căptuşeală. Merge repede; probabil a întârziat. Are nevoie de vitamine, de o masă normală, de o locuință. S-a mutat de nu mai puțin de nouă ori de când a venit în Londra. Toate bunurile ei încap într-un singur rucsac. Are dureri în gât şi amigdale inflamate. Stă în oraş până târziu, nu prea doarme, nu-şi cumpără nici cele mai elementare alimente. Rămâne fără bani înainte de ziua de salariu în fiecare lună.

Recent, şi-a pus rucsacul pe umăr şi a coborât scările, părăsindu-l pe bărbatul cu care trăia. Circumstanțele au fost uimitor de prozaice, de telenovelistice în banalitatea lor: îngenunchease lângă pat să-şi caute un pantof şi, în schimb, văzuse breteaua şi încheietoarea unui sutien. A ştiut înainte să-l atingă. Un sutien de culoarea pielii, care nu era nici mărimea ei, nici un stil pe care să-l fi purtat ea vreodată, cumpărat de la un magazin față de care resimțea o anumită aversiune. Un sutien surprinzător de practic, date fiind circumstanțele – fără sârme, fără înfrumusețări – şi pătruns de mirosul igienizant al balsamului de rufe. Genul de sutien pe care l-ar putea purta o fată sportivă, organizată, cu simțul realității, pe sub o bluză elegantă. O fată care îşi spală rufele cu regularitate, cumpără haine care să țină mult şi merge în excursii sănătoase în aer liber. O fată care, pe scurt, este diametral opusă față de ea în toate privințele.

L-a confruntat, vorbind încet, ca să nu-i audă colegii de apartament. La început, iubitul ei a negat vehement. Nu văzuse niciodată sutienul acela, nu avea nicio legătură cu el. Habar n-avea de unde apăruse. Probabil era al ei. Poate a uitat că l-a cumpărat? Era al cuiva care venise în vizită. Aterizase acolo din greşeală. Trebuie să fie al surorii lui.

Oprindu-se din îngrămăditul puloverelor, rochiilor şi cărților în rucsac, ea a râs. Rahat, a zis tare, uitând pentru moment de oamenii din celelalte camere. Ăla, a zis ea

arătând spre sutienul aruncat pe biroul iubitului, nu i-ar veni surorii tale nici într-un milion de ani.

El a încetat să nege. S-a ridicat. A devenit defensiv, furios. A zis „da, bine, a fost o femeie. De fapt, au fost mai multe”. A acuzat-o că mereu lucrează ori citeşte ori stă la birou şi scrie (sau, după cum s-a exprimat el, „tastează”). Nu avea niciodată timp pentru el. Dacă nu era în oraş, era distrasă de altceva. El nu mai ştia cine este, ce valorează, avea nevoie să se regăsească. Şi-a încheiat discursul cu cuvintele „Am făcut asta pentru noi”.

Această propoziție de final le-a dat ei şi prietenului ei Eric multă muniție pentru glume în momentele mai plictisitoare de la muncă (care erau numeroase). Le place să o asocieze cu acțiuni menite să le satisfacă propria persoană, cu cât mai egoiste, cu atât mai bine. Se acordă puncte suplimentare dacă o strecoară în conversații cu un coleg mai în vârstă, ceea ce nu este greu, pentru că aproape toți de acolo sunt mai în vârstă decât ei.

— Am mâncat un sendviş, murmură Eric la telefon din partea opusă a biroului, şi am făcut-o pentru noi.

— Mi-am cumpărat pantofi în pauza de prânz, îi trimite ea mesaj, pentru noi, bineînțeles.

— Am fost la sală aseară, zice el tare, şi vreau să ştii că am făcut-o pentru noi.

Au trecut doi ani de când a coborât din autocarul care a făcut douăzeci şi patru de ore din Praga până în stația umedă din Londra. Atât i-a luat să-şi găsească un job care nu pare o fundătură. Lucrează ca asistentă editorială la un ziar. Răspunde la telefon, deschide corespondența, sună criticii să le aducă aminte că trebuie să trimită articolele, îl caută pe băiatul de la IT când îşi fac de cap computerele, aduce paginile cu corecturi, verifică titlurile, se duce la departamentul foto ca să găsească poze, face ordine – dulapuri, rafturi, tăvile de corespondență, scaune, birouri şi

sertare. Face orice i se cere şi, în schimb, îi bate la cap frumos, politicos, s-o lase şi pe ea să scrie ceva pentru ziar. Dă asigurări editorilor, editorilor adjuncți, criticilor, redactorilor la telefon, în camera de fumat, în alcovul de lângă fotocopiator că totul o să fie bine. E un job cu program lung, limite neclare, personalități de divă, răsturnări de situație, momente de panică şi curbe abrupte de învățare, bârfe febrile despre angajați, termene urgente, zile fără pauză de prânz şi zile în care este scoasă din birou ore în şir de un coleg mai în vârstă, care o îndoapă cu mâncare scumpă, apoi îi pune întrebări despre ceva care se întâmplă în departamentul ei. Zilele îi sunt pline cu schimbări de management, făcute peste capetele tuturor, cu sendvişuri uscate, paranoia legată de concediere, automate de cafea, carduri de acces, drumuri cu liftul, teancuri de corecturi, drumuri spre casă cu metroul la ore târzii din noapte după ce ziarul a plecat la tipar, cadouri ciudate (un rucsac reflectorizant, prespapieruri cu capetele autorilor înăuntru, cizme de cauciuc care nu prea se potrivesc, ustensile de făcut ciocolată şi odată, din senin, un stilou nemțesc exorbitant de scump, pe care încă îl am).

Deci, într-un fel, fostul ei are dreptate. Stă mult timp la muncă. Este distrasă. Când e acasă, ceea ce nu se întâmplă des, de obicei scrie („tastează"). A început ceva care – îşi spune ea – e o povestire. Doar o povestire. Ultima dată când a verificat, avea peste douăzeci de mii de cuvinte şi de atunci se tot lungeşte. Când se întâlneşte cu prietenul ei Will la o cafea – au devenit prieteni, între timp, prieteni buni, prieteni foarte buni, prieteni care se sună în fiecare zi, prieteni care se văd o dată sau de două ori pe săptămână, prieteni care poate că se interesează un pic prea mult de suişurile şi coborâşurile din viața amoroasă a celuilalt – şi el o întreabă ce a scris, ea îi zice despre povestirea ei, o

povestire lungă. El o priveşte în felul acela al lui pătrunzător, mijindu-şi ochii, şi spune: „tu scrii un roman”.

Nu, zice ea clătinând din cap, sigur că nu, n-aş putea niciodată să fac asta, nici vorbă, de unde ți-a venit ideea?

Noaptea târziu, când viitorul ei fost-iubit o cheamă să vină odată la culcare, ce Dumnezeu, ea murmură absent un „vin imediat”. Casa este aşa de tăcută, toți colegii de apartament dorm, munca la povestire este atât de captivantă, atât de satisfăcătoare, aşa cum nimic altceva nu a mai fost până acum, cuvintele se rostogolesc de sub cursorul pâlpâitor, paragrafele se continuă unele pe altele, ca păpuşile Matrioşka. Apoi, deodată, e trei dimineața şi ea nici nu mai vede de epuizare şi de exaltare, aşa că se târăşte în pat, gândindu-se la povestea ei, incapabilă să găsească drumul către somn, ascultând zgomotele oraşului care se trezeşte.

***

A aşteptat timpul necesar: ştie că durează luni până când virusul îți apare în sânge. (Oare se ascunde undeva, se întreabă ea, ca un personaj malefic de pantomimă, în spatele unei uşi, pe coşul unui şemineu, în frunzele unui copac?) Ca toți cei care au crescut în anii ’80, ştie regulile, riscurile, cauzele. Încă îşi aminteşte campaniile sumbre de avertizare de la televizor, lansate de guvern, în care se vedeau pietre de mormânt căzute şi dălți cioplind în piatră.

Aşa că se duce la o clinică pentru un test de sânge. Nu e o perspectivă plăcută, ci ceva ce trebuie făcut. Vrea să fie sigură că fostul ei iubit nu i-a dat ceva, nu i-a lăsat ceva sinistru în fluxul sanguin.

L-a convins pe Eric să o însoțească, să se testeze amândoi. Eric parcurge distanța dintre stația de metrou şi uşa clinicii vorbind, gesticulând, trăgând-o de capetele fularului.

La clinică, e agitație administrativă. Recepționista nu poate accepta că Eric a venit fără programare.

— Faza e, zice el smulgându-şi ochelarii de soare de la ochi, că eu am mai mare nevoie decât ea.

O vede pe recepționistă pregătindu-se să protesteze, să insiste, să invoce procedurile şi să-i refuze testarea, dar pe urmă o observă uitându-se la el de-adevăratelea pentru prima dată.

Urmează o pauză scurtă.

În cele din urmă, recepționista face semn din cap către teancul de formulare şi cei doi pleacă împreună spre sala de aşteptare.

— „Faceți o listă a persoanelor cu care v-ați culcat în ultimii cinci ani", citeşte Eric cu voce tare de pe formular – puțin prea tare. Crezi că pot să mai cer o foaie? Ca la examen?

— Şşş, zice ea, iar el răspunde ofensat „Ce?" şi ea încearcă să nu râdă, pentru că aşa ceva pare un sacrilegiu aici, într-o clinică de sănătate sexuală, unde alți oameni stau cu capetele plecate, evitând să se privească în ochi, completând formularele acelea labirintice.

Eric oftează, se fâțâie, zice că trebuie să se recompenseze cumva după aceea.

— Şi dacă nu le ştii numele? întreabă el bătând uşor cu pixul în clipboard. Scrii pur şi simplu Bărbatul Unu, Bărbatul Doi? Sau, dacă e să fiu brutal de sincer, Bărbatul Nouăzeci şi nouă, Bărbatul O sută?

În momentul acela cineva strigă numele ei şi ea se ridică, îşi ia clipboardul şi se îndreaptă spre femeia în uniformă verde. Eric e în spatele ei, şuierându-i că nu o s-o lase să uite că ea l-a obligat să facă asta, că ea l-a pus să treacă prin aşa ceva, chiar dacă ştie cât de mult urăşte el acele. Ea parcurge mocheta cu tenişii aceia albaştri şi, în timpul ăsta, se gândeşte la gravitatea posibilului rezultat. Oare fostul ei

i-a transmis ceva distructiv, ceva nedetectabil şi coroziv? Oare corpul lui a cules ceva din corpul purtătoarei sutienului de culoarea pielii – sau din corpurile celorlalte – şi l-a depus în al ei? Nu şi-a dat voie să zăbovească asupra celorlalte femei, cine sunt ele, dacă le cunoaşte, dacă s-au uitat la hainele ei lăsate pe scaun, la cărţile ei aşezate în teancuri lângă pat, la machiajul şi periuţa ei de dinţi din baie, la fotografiile de pe perete cu surorile şi nepoatele ei, la haina ei atârnată lângă uşă, dacă s-au gândit oare cine este ea. Încearcă să nu şi le imagineze, cum arătau, cum le atingea el, ce ar fi putut să-şi spună, cum el a putut să nu spună nimic prima dată când s-a întâmplat, cum a putut să se întoarcă de la ele la ea, fără să se dea de gol. Infidelitatea este la fel de veche ca omenirea: orice ai putea gândi sau spune despre ea a fost gândit sau spus deja. Te tot întorci asupra zilelor, conversaţiilor, plimbărilor, întrebându-te de ce naiba nu ai văzut semnele, cum de le-ai ratat, cum de nu ai ştiut. Durerea este în interior, umilindu-te, epuizându-te la infinit.

Ea ştie asta; şi Eric ştie. E motivul pentru care toată ziua fac glume pe subiect, cu o necuviinţă veselă care probabil enervează pe oricine îi aude. Uneori, să fii necuviincios e singurul mod de a merge mai departe, singurul mod de a trece prin asta.

Totuşi, poate că atitudinea asta a împiedicat-o să se gândească la posibilitatea ca testele să iasă pozitive. Îşi dă seama în timp ce se îndreaptă spre asistentă. A făcut programarea asta mai ales de complezenţă, ca să-i poată spune lui Eric, în timp ce forma numărul, ca el să asculte în timp ce ea făcea programarea, ca să-i poată spune, când pleca de la muncă, ce-ar fi să vii şi tu cu mine? Ai putea să-mi ţii companie. Am putea să ne facem testele de sânge împreună.

Merge ca pe sârmă spre sala de consultații, cu Eric în spate, cu asistenta în față. Ce va face, se întreabă, dacă îi iese ceva la test? Dacă programarea ei de fațadă se dovedește a fi fost necesară, până la urmă? Încearcă scenariul de a se duce să vorbească cu fostul. Se gândește cum ar lua metroul și ar urma drumul foarte familiar către ușa al cărei prag a jurat să nu-l mai treacă niciodată, ca să-i spună – ce anume? Trebuie să vorbesc cu tine? Am o veste pentru tine? Ce ar spune cineva într-o astfel de situație? Cum abordezi un astfel de subiect?

Dar, în cea mai mare parte a timpului, în timp ce-și suflecă mâneca, strânge pumnul și își întoarce capul – fiindcă nu-i place niciodată să vadă acul intrând în piele, carnea cedând în fața vârfului său – nu se gândește la fostul ei sau la celelalte femei sau la apartamentul pe care l-au împărțit. Nu se gândește la plantele pe care a fost nevoită să le părăsească acolo, plante pe care e sigură că el nu le udă niciodată, la pereții pe care i-a văruit, la perdelele pe care le-a agățat cocoțată într-un echilibru fragil pe o scară. Se gândește la Eric, la pielea lui ocru, la crusta de pe fața lui, de mărimea unui fulg de porumb, care nu se mai vindecă, la semilunile transparente ca opalul de pe unghiile lui, în timp ce tastează în partea opusă a biroului. Este cuprinsă de o dorință irațională de a-i spune asistentei: „Faceți să fie bine. Vă rog. Pentru el. Faceți să fie OK”.

CAUZĂ NECUNOSCUTĂ

2003

Nu mai putem aștepta. Bebelușul e cât se poate de serios, plânsetul lui se aude tot mai puternic și mai rapid. Se zvârcolește în scaunul de mașină, cu fața schimonosită și stacojie de foame, de nevoie.

— Poți să oprești? murmur eu.

Suntem pe o bucată lungă şi părăsită de şosea în Franţa. Într-o parte, e un desiş de porumb, nemişcat în aerul static, încins, iar în cealaltă, o porţiune largă de mare, câteva dune acoperite cu tufe pitice, dense.

Will opreşte maşina pe marginea drumului, trage frâna de mână. Eu mă strecor printre scaune ca să iau copilul de pe banchetă şi Will zice:

— Mă duc puţin până la mare.

Mă chinui cu sistemul de prindere al unui scaun de maşină nefamiliar, scoţând membre micuţe, furioase, dintre chingile negre, cuprinzând capul vulnerabil al fiului meu, asigurându-mă că nu-l scap în timp ce mă trag înapoi pe scaunul de lângă şofer, aşa că nu prea sunt atentă la ce tocmai mi-a zis Will când răspund „Bine”.

Copilul este furios, flămând, şi dă revoltat din pumni şi din picioare. Bâjbâi – jonglez, de fapt – cu nasturii cămăşii, clamele sutienului de alăptat, un pătrat de muselină, un tampon pentru sân. Este foarte cald, iar eu şi bebeluşul suntem transpiraţi, alunecoşi. E o adevărată abilitate: îmbinarea a două părţi de corp, cuplarea gurii la sân. Eu tot nu i-am dat de cap, nu încă. Am privit alte femei făcând asta, în cafenele, în autobuz, în cabinele de probă ale magazinelor. Mişcarea lină, ascendentă, lipsa lor de agitaţie, îndemânarea, felul în care copiii lor nu par să se mişte sau să se răsucească, ci sunt mulţumiţi acolo, hrănindu-se în pace, iar eu mă holbez la ele pe faţă, cu invidie, întrebându-mă cum or reuşi, cum de le iese şi dacă eu o să fiu vreodată la fel de pricepută ca ele. Pare că niciodată nu fac chiar ce trebuie, pare că mereu sunt neîndemânatică, fâstâcită, cu fiul meu alunecos ca un ţipar în îmbrăţişarea mea de novice.

Încercăm şi copilul este atât de disperat, încât se înfige brusc şi mă muşcă. Mâinile mi se crispează de durere. Nu e nimeni care să mă audă ţipând. Îmi apăs degetele pe frunte, fredonez, aştept să treacă agonia.

Am venit în Franța pentru două săptămâni. Nu sunt sigură ce m-a determinat să rezerv o vacanță, ştiind că bebeluşul meu va avea numai nouă săptămâni, dar asta a fost înainte, când încă eram însărcinată, când îmi imaginam cum o să mă unduiesc în căldura verii cu un copilaş pe şold, cum o să mă văd cu prietenii, o să vizitez galerii, o să citesc, poate o să lucrez, să-mi văd netulburată de viața mea.

Adevărul este că viața mea nu merge deloc aşa. Adevărul este că nu mă descurc prea bine. Mi-e greu să mă țin la suprafață. Nu am avut parte de naşterea naturală la care visăm toate, într-o cameră întunecată şi liniştită de acasă, ducându-mi travaliul ajutată doar de câteva pufuri de uleiuri esențiale şi de o *doula* cu voce diafană. Am suferit o serie de intervenții într-un salon de spital cu prea puțin personal şi prea multă lumină, un travaliu lung şi înspăimântător, care a durat zile şi nopți, pe urmă o cezariană de urgență care a mers anapoda: bebeluşul s-a blocat, ritmul cardiac i-a scăzut, eu am pierdut o grămadă de sânge. Am fost cusută la loc şi trimisă acasă. Adevărul este că, acum doar două luni şi un pic, eu şi bebeluşul ăsta aproape am murit. Cicatricea care-mi traversează abdomenul, cu care am rămas de atunci, arată „ca o muşcătură de rechin", după cum zice sora mea.

Adevărul este că nu pot să dorm, nici măcar când mănâncă bebeluşul. Iar când reuşesc să dorm – pe canapea, în fund pe un scaun – sunt asaltată de vise scurte, frenetice, în care cineva ne atacă violent pe mine sau pe copil sau vise în care cineva mi l-a smuls din brațe sau în care mă uit la coşuleț sau la căruț şi sunt goale. Încerc să urc la etaj şi îmi dau seama că nu pot, capul mi se învârte şi îmi țiuie la al şaselea sau al şaptelea pas. Nu pot să mă plimb prin parc. Nu pot să mă târâi pe drumul care duce la magazin. Eu şi fiul meu ne privim în cele două camere umbrite ale

apartamentului nostru aflat la parter, în timp ce în jurul zidurilor se ridică un val de căldură. Prietenii mei vin în vizită, dar parcă nici nu-i aud, parcă ar fi dincolo de un geam sau în apă; par aşa de departe, deşi stau în partea opusă a camerei. „Cum a fost naşterea?”, întreabă ei cu o expresie blândă şi curioasă pe chip, iar eu habar nu am ce să răspund.

Alăptez toată ziua şi toată noaptea; bebeluşul pare flămând, dar pe la jumătate se trage înapoi, cu genunchii ridicați, cu fața contorsionată de durere, cu uimire, şi pe urmă urlă, țipă, strigă ore în şir, până când vine iar momentul pentru alăptat.

Ceva nu e în regulă, ştiu. Poate e vina mea. Poate laptele meu nu e bun, poate e prea mult sau nu destul. Poate nu fac ce trebuie. Poate că pur şi simplu nu mă pricep deloc la chestia asta. Dar sunt atât de sătulă de doctori, de formulare, de spitale, atât de familiarizată cu felul în care toate astea pot să te absoarbă, să te mestece şi să nu te scuipe afară mult timp, încât atunci când vine în vizită asistenta comunitară, îmi forțez un zâmbet şi zic: „Totul e bine. Da, toate-s în regulă. Nu, nu plâng mai mult decât de obicei. Da, el e minunat, da, doarme, da, mă simt absolut perfect”.

Peste câteva luni, voi merge la un cabinet medical din oraşul în care am crescut şi, cât o voi aştepta pe mama să iasă de la programare, voi încerca să-mi alăptez fiul. El se va opri şi o va lua de la capăt, ca de obicei, se va retrage, va țipa, se va foi şi va da din genunchi. Eu îl voi bate uşor pe spate, mă voi mişca, îl voi ține ridicat şi mă voi plimba de colo-colo, pentru că nu suge decât dacă sunt în mişcare. Îi voi strânge în brațe corpul destul de greu acum, la şase luni, mergând prin sală în tot acest timp, întorcându-mă de fiecare dată când ajung la un perete, ca o înotătoare de cursă lungă. Pe lângă noi va trece o femeie care ne va privi

pieziş, cu interes. Eu o voi ignora, încercând să-mi liniştesc copilul, ducându-l în braţe de la un perete la celălalt, ademenindu-l înapoi la sân. Ea va trece din nou pe lângă noi şi-mi va zâmbi.

— Bună ziua! va spune. Sunt consultantă în alăptare. Bebeluşul se comportă aşa de fiecare dată când îl alăptaţi?

Ca răspuns, voi izbucni în lacrimi.

Peste câteva secunde, sunt în biroul ei, iar ea îmi ţine fiul în braţe. Încerc să-i explic că nu sunt pacientă la cabinetul acela, că locuiesc în Londra, că doar m-am dus acolo cu mama, dar femeia ridică din umeri, zâmbeşte, zice că nu contează. Mă întreabă despre fiul meu şi îi povestesc că începe bine, dar apoi se trage înapoi. Pare să aibă dureri bruşte pe la jumătatea alăptatului. Îi spun că întotdeauna trebuie să-l hrănesc acasă, pentru că nu putem face asta în public, şi că trebuie să scot telefonul din priză şi să dezactivez soneria de la uşă, pentru că absolut orice zgomot îl poate deranja, ceea ce duce la ore întregi de plânset. Îi povestesc toate astea, care mie mi se par normale, dar în timp ce vorbesc îmi dau seama că nu sunt normale deloc.

— Deci staţi acasă cu el?

— Da.

— Numai pentru alăptat sau şi în rest?

Mă gândesc.

— Păi, în rest, de obicei...

— Plânge?

Încuviinţez din cap.

— Deci îl alăptaţi sau încercaţi să-l alăptaţi, pe urmă plânge şi pe urmă?

— Încerc să-l alăptez din nou.

Femeia dă din picior şi-l face pe fiul meu să sară, să zâmbească, să se întindă după colierul ei.

— Regurgitează?

Clatin din cap.

— Cred, îi zice ea, iar el o ascultă fascinat, că ai reflux gastroesofagian. Uneori i se zice reflux silenţios, dar nu ştiu de ce, că numai silenţios nu e. Vestea proastă e că nu ai ce să faci, dar vestea bună e că trece de la sine pe la şase luni şi aş zice – îl ridică în aer – că eşti pe aproape.

Dă din cap dintr-o parte în alta.

— Aşa că o să fii OK. Mai mult decât OK. Acum – i se adresează ea tot lui – întrebarea e ce ne facem cu mami. Pentru că mami a avut mare grijă de tine, dar acum are şi ea nevoie de puţin ajutor, nu-i aşa?

Numai că toate astea se vor întâmpla în viitor. Acum, fiul meu are nouă săptămâni, iar eu bâjbâi, dibui prin greşeli acest nou job, această nouă viaţă. Acum sunt în Franţa din motive care nu-mi mai sunt clare şi încerc să alăptez într-o maşină încinsă, pe marginea drumului. Acum, Will a dispărut dincolo de dune ca să privească marea şi doi bărbaţi ies foşnind din câmpul de porumb de pe cealaltă parte a drumului.

Îi văd de departe. Fiul meu a început, în sfârşit, să sugă şi încerc să stau cât de nemişcată pot, ca să nu-l deranjez, ca să nu declanşez unul dintre episoadele lui de durere şi ţipete.

Bărbaţii duc în spate saltele de cort. Au hainele rupte, decolorate şi pielea arsă de soare. Unul are părul alb, oxigenat, iar celălalt, o coadă ciufulită. Se uită la maşină, se sfătuiesc, se hotărăsc. Traversează şoseaua fără să se asigure, pentru că este genul de şosea unde poţi face asta: goală, tăcută, pustie.

Îi privesc cum se apropie pe asfaltul prăfuit. Sunt chiar în faţa mea acum, acoperind linia orizontului. Arunc o privire înspre plajă. Unde este Will? Îi vede apropiindu-se? M-ar auzi, dacă l-aş striga?

Nu se zăreşte nici urmă de el. Bărbaţii se apropie. Merg mai repede; privirile lor pătrund în maşină, mă sfredelesc. Unul poartă şlapi; celălalt calcă desculţ pe asfaltul încins.

Îmi arunc ochii spre contact. Aş putea să demarez, pur şi simplu? Să-mi întind copilul pe scaun şi să apăs acceleraţia, să mă întorc după Will mai târziu? Cheia nu e în contact: Will a luat-o cu el. Întind mâna să blochez portierele, dar nu găsesc butonul. Scanez bordul maşinii închiriate nefamiliare. Trebuie să existe un buton care să blocheze toate portierele, dar nu-l văd. Sunt comenzi pentru aerul condiţional, rotiţe pentru căldură sau răcoare, comutatoare pentru a ridica sau a coborî geamurile. Sunt nenumărate comenzi pentru sistemul audio, setări pentru CD, pentru casetă, pentru volum mai mare sau mai mic.

Caut cu degetele acum, copilul mi-a alunecat de la sân şi plânge, un ton acut de disperare, înspăimântat de întrerupere, iar bărbaţii mi-au văzut panica, mi-au înţeles problema, iar acum aleargă şi habar nu am ce vor: bani, maşina, copilul, femeia. Însă nici nu vreau să aflu, nu e nevoie să ştiu răspunsul la întrebarea asta, pentru că poate nici ei nu-l ştiu. Poate sunt doar gata să reacţioneze şi să exploateze orice găsesc aici. Încă bâjbâi printre comenzile maşinii, copilul încă plânge, bărbaţii încă se îndreaptă spre noi, nu mai au mult.

Chiar când ajung la maşină – atât de aproape, încât ar putea să întindă mâinile şi să atingă capota –, degetele mele găsesc, jos, lângă mânerul portierei de pe partea şoferului, un buton cu simbolul unui lacăt. De la toate cele cinci portiere ale maşinii se aude un zgomot surd, metalic. Blocate.

Bărbaţii sunt în dreptul maşinii. Trag de portiere, în faţă şi în spate, îşi apasă palmele pe geamuri, se uită înăuntru la mine, aşezată acolo, cu un sân expus şi un bebeluş agitat în braţe. Maşina se clatină într-o parte şi în cealaltă, dar eu

continui să stau, închisă, în siguranță, apărată de metal şi sticlă. Îi privesc în ochi – sălbatici sunt şi albaştri ca marea rece, rece –, mă uit la liniile canelate ale palmelor lor, apăsate atât de tare pe geamuri, încât s-au albit. Gâfâi şi eu, gâfâie şi ei.

Unul bate cu palma în capotă de frustrare, de furie. Gestul lui produce o notă joasă, ca de fagot. Pe urmă pleacă, se îndepărtează, apropiindu-se unul de altul la capătul celălalt al maşinii, traversând şoseaua şi dispărând înapoi între tulpinile de porumb.

PLĂMÂNI

2010

De îndată ce marea devine prea adâncă pentru fiul meu, îl iau în spate şi pe jumătate înaintăm greoi prin apă, pe jumătate înotăm în tandem, cu mânuțele lui strângându-mi umerii.

Ne îndreptăm spre o platformă aflată la o oarecare distanță de țărm; un alt oaspete de la hotel ne-a spus că „se poate ajunge uşor pe jos”. Am stat cu fiul meu pe plaja asta africană, la umbra unui palmier, toată dimineața, iar acum bebeluşul doarme pe un prosop, vegheat de soțul meu, aşa că eu şi fiul meu am plecat într-o aventură acvatică.

Sunt aici ca să scriu un articol de călătorie despre turismul sustenabil din estul Africii. Am luat avionul până în Tanzania şi am văzut vârful alb al masivului Kilimanjaro străpungând pătura groasă de nori. Am zburat cu un avion mic, care zăngănea din toate încheieturile, şi am aterizat pe o fâşie de drum între bananieri în Zanzibar. Am mers pe jos prin păduri de condimente, purtând protecții de picioare împotriva lipitorilor, am dormit în colibe împletite din trestie, am urcat treptele în zigzag ale unui far de pe o insulă

nelocuită, am căutat prin vegetație o specie rară şi retrasă de căprioare.

Această călătorie jurnalistică se încheie cu două zile distonante la un hotel dintr-un complex turistic, un loc mai luxos şi mai excesiv decât tot ce am văzut vreodată. Aici nu prea se găseşte sustenabilitate. Bărbați cu sacouri albe se trezesc în zori să curețe nisipul de alge. Frunzele uscate sunt îndepărtate din copaci cu ceva care seamănă a aspirator. Dacă te aşezi pe un şezlong, lângă tine se materializează cineva cu o tavă pe care sunt băuturi răcoritoare. Dacă, din întâmplare, privirea îți cade pe apa azurie a piscinei, ți se oferă un prosop. Lucrurile se întâmplă în jurul tău nevăzute, de parcă nişte strigoi benigni, mândri de casa lor, şi-ar face de cap: lângă pat apar flori proaspete, prosoapele de mâini iau forma unei lebede, hainele îți sunt puse la loc pe umeraşe, împăturite, rearanjate. Fiului meu nu-i vine să creadă şi nici mie. Îmi petrec o mare parte din timp mulțumindu-le oamenilor pentru sarcini pe care nu m-aş aştepta să le facă nici pentru ei, cu atât mai puțin pentru mine.

Este o uşurare să fiu în apă. Nu există riscul ca cineva să se grăbească spre mine cu o găleată cu gheață, un castron pentru spălat pe mâini, o tavă gratuită cu ciocolată artizanală. Nimeni nu încearcă să curețe marea. Apa este turcoaz, transparentă, iar nisipul, alb; bancuri de peştişori înaintează, apoi schimbă cursul în jurul picioarelor mele, mai întâi într-un sens, apoi în celălalt. Platforma se iteşte din când în când în fața noastră, ademenindu-ne, aproape plutind în aer.

***

Prima dată când am zburat cu avionul a fost abia în ultimul an de liceu, într-o excursie cu colegii de latină în Italia. Să ajung în Roma la şaptesprezece ani a fost ca o

transfuzie de sânge. În autobuzul de la aeroport, am fost asaltată, uimită de culorile oraşului – pietrele ocru-pal ale clădirilor, albastrul asiduu al cerului, scuterele verzi, aurul oxidat al monezilor, părul negru al bărbaților care gesticulau către noi, plesnind din buze, în timp ce ne holbam pe geamurile autobuzului. Pentru mine, erau fascinante farfuriile cu spaghete şi busuioc, coşurile cu pâine nesărată, pernele ciudate, cu cocoloaşe, obloanele de la ferestre, zgomotul claxoanelor, pălăvrăgeala de la trecerile de pietoni şi limba cu vocale ca de pluş, cu urcuşurile şi coborâşurile ei ca de arpegii. Treptele spaniole, fântâna în formă de barcă, apoi casa roz unde a murit poetul, forma Colosseumului, ca mulajul unei guri făcut de un ortodont. Nu mai văzusem niciodată aşa ceva. Atât de tare adoram totul, încât mă durea. Eram mută de uimire, tot timpul gata să-mi dea lacrimile, devastată la gândul ca trebuie să plec acasă la sfârşitul săptămânii, iar locul acesta, piaţetele acestea, vieţile acestea vor continua să existe fără mine. Voiam să văd tot, să merg peste tot, să nu mă mai întorc niciodată acasă.

Am fost plimbaţi prin Londra şi apoi am fost duşi la Pompeii, unde mi-am băgat mâna în gura unei cişmele vechi de două mii de ani, netezită de palmele atâtor oamenii morţi de mult, care se aplecaseră spre jetul de apă căutând să-şi potolească setea. Am fost lăsaţi să rătăcim pe cărările şerpuite din Capri; am urcat către vârful fumegând al Vezuviului, cu încălţăminte mai degrabă nepotrivită, iar marginile gumate ale pantofilor mei au adunat o grămadă de cenuşă vulcanică. Aveam să o găsesc mai târziu acasă, împrăştiată pe covorul din dormitor. Am adunat-o atent, obsesiv, şi am păstrat-o într-un borcan de sticlă: propria mea bucată de Italia.

Excursia aceea cu şcoala nu numai că mi-a hrănit neastâmpărul pe care îl simţisem toată viaţa, dar i-a dat şi o

direcție. În sfârşit, găsisem o modalitate de a-l potoli, de a-l sătura; în sfârşit, îl înțelegeam. Mă nedumeriseră şi derutaseră ani în şir nemulțumirea, constrângerile fiecărei zile, plictiseala şi iritarea rutinei, ghimpele enervant al repetiției.

Când mi s-a citit *Alice în Țara Minunilor* şi Alice ofta „Oh, cât tânjesc să fug de zilele normale! Vreau să-mi las imaginația s-o ia razna”, îmi aduc aminte că m-am ridicat de pe pernă şi mi-am zis da, da, exact aşa e. Excursia cu şcoala mi-a arătat că e posibil să alin dorul ăsta, să mi-l astâmpăr. Tot ce aveam de făcut era să călătoresc.

După ce a navigat în jurul Mediteranei, în 1869, Mark Twain a spus despre călătorii că „sunt fatale pentru ideile preconcepute, intoleranță şi îngustimea minții”. Experții în neurologie încearcă de ani de zile să afle ce anume din călătorii ne schimbă şi cum determină acestea schimbarea mentală.

Căile neuronale devin fixate, automate, dacă se bazează doar pe obiceiuri. Ele sunt foarte sensibile la modificări, la noutate. Priveliştile, sunetele, limbile, gusturile şi mirosurile noi stimulează sinapse diferite în creier, rute diferite ale mesajelor, rețele diferite de conectare, mărindu-ne neuroplasticitatea. Creierele noastre au evoluat astfel încât să observe diferențele din mediul înconjurător: de aceea suntem atenți la prădători, la pericolele posibile. Sensibilitatea la schimbare, deci, ne asigură supraviețuirea.

Profesorul Adam Galinski, un psiholog social american care a studiat legătura dintre creativitate şi călătoriile internaționale, spune că „experiențele din străinătate măresc şi flexibilitatea cognitivă, şi profunzimea şi

integrativitatea gândurilor, capacitatea de a face conexiuni profunde între forme disparate”[8].

Eu am simțit asta instinctiv la șaptesprezece ani. În fața potopului incontestabil de noutăți, a stimulilor unui teritoriu nedescoperit, a cantității copleșitoare de lucruri nefamiliare, toate sinapsele îmi luau foc, neuronii făceau conexiuni, trimiteau semnale, creau noi căi. Nu am uitat niciodată călătoria aceea cu autobuzul de la aeroport în centrul Romei, prima dată când vedeam orașul. Și nu mi-am pierdut niciodată entuziasmul pentru călătorii. Încă tânjesc după bucuria mintală și fizică de a fi într-un loc nou, de a coborî treptele avionului într-o altă climă, de a vedea alte fețe, de a auzi alte limbi.

Este singurul lucru, în afară de scris, care îmi poate satisface și potoli nelipsita, mereu efervescenta neliniște. Dacă stau prea mult acasă, blocată în rutina de dus și luat copiii de la școală, făcut pachețele pentru prânz, dus și luat copiii de la lecțiile de înot, spălat rufe, făcut curățenie, atunci seara încep să mă plimb de colo-colo prin casă. Poate mă apuc de gătit ceva foarte complicat la ore mici din noapte. S-ar putea să-mi rearanjez colecțiile de pahare scandinave. Scanez biblioteca, oftând, căutând ceva ce n-am citit încă. Încep să-mi sortez hainele, hotărând impulsiv să duc brațe întregi de îmbrăcăminte la magazinele caritabile. Sunt disperată să fac o schimbare și caut neîncetat noutatea, oriunde o pot găsi. Se întâmplă ca soțul meu să se întoarcă acasă după o seară în oraș și să descopere că am mutat toată mobila din camera de zi. În astfel de momente, nu e ușor să fii în preajma mea. El ridică din sprâncene în timp ce eu împing singură canapeaua spre peretele opus,

---

[8] Brent Crane, „For a more creative brain, travel”, *The Atlantic,* 31 martie 2015 (n.a.).

doar ca să văd cum ar arăta. „Poate ar trebui să rezervăm o vacanță”, zice el în timp ce își desface șireturile.

Încă de la excursia aceea cu școala, am călătorit cât de mult am putut, ori de câte ori mi-au permis-o timpul și banii. Eram hotărâtă să nu las copiii să schimbe asta. Voiam să-i cresc astfel încât să fie, la rândul lor, călători, să fie curioși de ce se-ntâmplă în lume, să experimenteze cu alte culturi, alte locuri, alte peisaje. Eram sigură că o să-i leg de mine și gata, la drum cu noi!

Fiul meu era bebeluș când a zburat prima dată cu avionul: avea un an și jumătate când l-am luat să locuim în Italia, unde toată lumea a presupus că e fată pentru că avea haină roșie și bucle blonde. Călătoria aceasta, la vârsta de șapte ani, este prima lui ieșire din Europa.

***

Încă ne îndreptăm spre platformă, care nu pare să se apropie prea mult, și vorbim despre valurile ce se sparg în depărtare. Îi explic fiului meu că insula este înconjurată de un recif de corali și că apa e destul de mică până acolo, când simt că fundul nisipos al mării îmi dispare de sub tălpi.

Dau din picioare, calc apa, ne țin la suprafață. Fiul meu încă îmi vorbește la ureche, încă se ține de umerii mei, fără să aibă habar că acum nu mai mergem.

Mă uit spre destinația noastră, platforma. Estimez că probabil o să reușesc să ajung la ea. La urma urmei, bărbatul acela a zis că se poate merge până acolo, nu-i așa? Poate doar am dat de o porțiune adâncă, o gaură, după care terenul o să urce din nou.

Așa că îi dau înainte, înot de data aceasta, cu fiul meu în spate. El a luat lecții acasă, aliniat la marginea unei piscine din Londra alături de alți copii, toți cu căștile de înot pe cap. Întotdeauna îl recunosc după forma gâtului, arcuirea

sprâncenelor, expresia anxioasă de pe chip, pe care şi-o poartă cu stoicism, când se ridică din apa cu clor. Poate să parcurgă jumătate din lățimea piscinei, poate să aducă rechini din plastic de pe fundul acesteia, poate să facă pluta. Ce nu poate încă să facă este să înoate aici, în apă deschisă, ca asta.

Înot întruna, brațele mi se mişcă, picioarele lovesc apa în urma mea. Îmi fixez privirea pe platformă, care se ridică şi coboară în față, treptele ei argintii arătându-mi drumul către siguranță. Din când în când, încerc să văd dacă pot să ating fundul mării cu piciorul. Nu pot.

Continui să înot. Muşchii brațelor şi picioarelor îmi ard de oboseală. Fiul meu mi se agață de umeri şi, fără să-şi dea seama de ce se întâmplă, pălăvrăgeşte şi exclamă. Trebuie să-i amintesc mereu să dea din picioare, aşa cum l-a învățat instructorul, ca să mă ajute.

Nu ştie să înoate, ăsta e gândul care mi se învârte neîncetat în minte. Nu ştie să înoate. Nu ştie să înoate şi l-am adus aici bazându-mă pe spusele unui străin. Nu ştie să înoate şi l-am adus până departe, unde marea e adâncă, la sfatul unui idiot.

De fapt, eu sunt idioata. Am crescut în apropierea coastei, cu un tată înotător experimentat, care, când ne bălăceam sau exersam stilul craul unde Marea Irlandei era puțin adâncă, ne striga aceeaşi frază: „Stați unde e apa cât voi!” Cuvintele acelea îmi răsunau întotdeauna în urechi, *stați unde e apa cât voi,* dar, fiind copilul care eram, îmi făcea mare plăcere să depăşesc măcar puțin limita aceea, să simt pietrele şi nisipul plajelor din Donegal strecurându-mi-se printre degetele de la picioare, până când auzeam vocea tatei chemându-mă înapoi.

Ar trebui să am mai multă minte. Nu am auzit niciodată de maree, de schimbarea adâncimii apei, de imprevizibilitatea mării, de bancurile de nisip care se

scufundă brusc şi abrupt? M-am lăsat atât de amăgită, atât de infantilizată de serviciile atotprezente, mereu prevăzătoare ale acestei staţiuni de lux, încât mi-am abandonat liberul arbitru, judecata? Ce fel de mamă sunt, dacă ne pun şi pe mine, şi copilul într-un astfel de pericol? Mă cert singură, mă blestem în timp ce înot, dând la întâmplare din membre acum, fără să mai ţin cont de mişcările corecte, doar încercând să rămân la suprafaţă. Mă scufund, cu copilul apăsându-mă greu pe spate, dar reuşesc să mă redresez cu greu şi îl aud pe fiul meu încă vorbind.

Pare foarte important să nu arăt, să nu-i comunic că am dat de necaz, că s-ar putea să nu ajungem la liman. Nu am nevoie să întorc capul ca să ştiu că soţul meu e prea departe ca să ajute şi, în plus, cum ar putea să lase singur bebeluşul adormit? Dacă s-ar arunca în apă să ne salveze, fetiţa ar putea să se trezească, să plângă şi – Doamne fereşte – să se târască spre apă.

Una peste alta, este o situaţie imposibilă şi eu sunt cea mai mare idioată din lume. Ce n-aş da acum să fiu înapoi pe plajă, să fiu înapoi acasă, în Londra, cu amândoi copiii sănătoşi şi întregi, să nu fi văzut niciodată locul ăsta, plaja asta, platforma asta îndepărtată, să nu-l fi întâlnit niciodată pe oaspetele acela care ne-a zis că putem merge până la ea, să nu fi zăbovit cu el lângă bufet la micul-dejun.

Mă scufund din nou, braţele îmi sunt acum atât de slăbite, încât nu mai reuşesc să împingă apa. Nu mai am forţă în muşchi, nu mai am vlagă; am cvadricepşi deterioraţi, reflexe inhibate, bicepşi şi tricepşi moleşiţi. Ce o fi fost în capul meu? Ne scufundăm, asta chiar se întâmplă, ochii mă ustură din cauza sării, capul îmi este acoperit de marea înspumată, înecăcioasă. Fiul meu e oare deasupra apei sau aici, jos, cu mine? Nu-mi dau seama. Ce văd, totuşi, prin adâncimile verzui, străbătute de soare, ale apei

sărate este baza unei scări. Două trepte argintii, care apar, apoi dispar. Apar, apoi dispar.

Lovesc o dată cu picioarele, încă o dată, întind o mână. Ratez. Lovesc din nou, întind şi, de data asta, o ating. Mă prind de bara de jos, mă trag spre ea. Ne ridic pe amândoi afară din apă.

Lumina, zgomotul valurilor, sunetul fiului meu care, incredibil, încă vorbeşte, mă copleşesc. El se dă jos de pe mine şi urcă scara pe platformă, unde aleargă dintr-o parte în alta, exclamând. Eu cuprind scara cu braţele şi respir, respir, respir.

CEREBEL

1980

Chiar înainte de sfârşitul vacanţei de vară, m-am trezit devreme şi lumea mi s-a părut diferită. Culorile covorului, ale perdelelor, ale veiozei erau mai vibrante: pulsau ca o inimă, ca o anemonă-de-mare. Dormitorul părea brusc înclinat, cu podeaua în pantă, cu ferestrele atârnate în afară. Tavanul era ca o peliculă de lichid care plutea deasupra mea, un menisc distant şi estompat, iar eu mă aflam mult dedesubt, la o adâncime misterioasă. Nimic nu era static. Totul tremura şi se schimba. Aveam impresia că sora mea, aflată în patul de dedesubt, era la kilometri depărtare.

O vreme, am stat acolo cu braţele pe lângă corp şi am observat tot. Lumina, culoarea, mişcarea. O, minunată lume nouă!

După ce mi-am privit camera dizolvându-se şi formându-se la loc, am încercat să mă scol, dar când m-am ridicat de pe pernă, parcă mi-a crăpat capul. Era o durere atât de intensă, de pură, încât părea că undeva, în spatele ochilor, cineva apasă pe o coardă înaltă, de soprană. Era o durere

care îmi întindea capul până în punctul în care avea să plesnească, de parcă craniul meu era un balon umplut prea tare cu apă. Era o durere care avea culori – alb, galben, fâşii şi cioburi de roşu – şi personalitate. Ca şi cum mă aflam în compania unei persoane irascibile, care cerea mereu atenţie şi insista să mă îmbrăţişeze prea strâns, să-mi trăncănească în ureche, care nu mă lăsa singură nicio clipă, care îmi deturna viaţa, vorbea în locul meu şi nu mă lăsa în pace niciodată.

Nu am mai simţit niciodată durere ca aceea, nici înainte, nici de atunci încoace. Era fără limite, era perfectă, la fel cum coaja unui ou este perfectă. Şi era invazivă, colonizatoare: încerca – ştiam asta – să mă cucerească, să mă înlocuiască cu ea, ca un spirit malefic, ca un duh rău.

După aproximativ o zi, durerea s-a intensificat, a devenit mai puternică şi mai concentrată, iar mâinile mele păreau că gândesc singure. Au început să ezite până şi să se legene, ca membrele păpuşii cu păr blond şi rochie bavareză, atârnată de tavanul camerei noastre. Am întins mâna spre periuţa de dinţi de pe chiuvetă şi, cumva, mâna a atins peretele, aerul, apoi peretele din nou. Am încercat să apuc un creion, dar degetele mele refuzau să se strângă în jurul lui. Mesajele de la creier, de la partea aceea din mine pe care atunci o consideram sufletul meu, păreau să nu ajungă la membrul cu pricina. Transmisiunea fusese pierdută.

— Uite, i-am zis mamei, ia uită-te aici.

Când a ajuns doctorul – şi a venit acasă, într-o vizită rară şi urgentă la domiciliu –, picioarele, gâtul, capul şi braţele îmi erau cuprinse de un tremur incontrolabil.

Ceea ce îmi amintesc cu o claritate acută este că am fost chemată la parter să mă vadă doctorul. Am coborât treptele una câte una. Doctorul, un bărbat care mă ştia de mică, m-a privit atent, complet nemişcat, cu servieta în mână şi cu mama alături. Niciunul nu a zis nimic cât timp am coborât

spre ei, cu picioarele înmuindu-se sub mine, cu mâna încercând în zadar să se țină de balustradă. Chipurile lor pluteau în câmpul meu vizual, cu covorul din hol, în rotocoale portocalii şi maro, în spate, cu lumina pătrunzând prin geamul opac al uşii de la intrare, cu impermeabilul gri-bej al doctorului şi cu lănțişorul subțire de aur al ceasului său de buzunar întins pe partea din față a sacoului.

Când am ajuns la ultima treaptă, s-a întors spre mama şi a zis:

— Trebuie s-o duceți la spital.

La scurt timp după aceea, stăteam întinsă pe masa de examinare a unui pediatru. Mi-a spus să-l strâng de degetul arătător cât de tare pot eu, să urmăresc cu privirea o lanternă mică, să-mi ating nasul cu degetul mare, să-mi pun mâna stângă pe umărul drept. Mi-a atins fiecare talpă şi m-a întrebat: „Stânga sau dreapta?" Mi-a zâmbit, chiar dacă nu mi-a ieşit nimic bine, pe urmă le-a spus părinților mei să mă ducă la departamentul de neurologie al Spitalului Național din Cardiff.

Ştiam în ce pericol mă aflu, în timp ce stăteam pe bancheta din spate a maşinii, înfăşurată într-o pătură croşetată, pe drum spre marele spital, şi priveam oraşul perindându-se pe lângă geamurile maşinii? Acum, că am la rândul meu copii, văd scena aceasta dintr-o altă perspectivă. Sunt conştientă de panica pe care trebuie să o fi simțit-o părinții mei pe drumul acela – îi simt gustul – şi în timp ce mă treceau în brațe de uşile automate ale spitalului, în timp ce stăteau în cabinetul neurologului şi mă priveau internată şi dusă de acolo într-un scaun cu rotile.

Nu-mi aduc deloc aminte cum s-au purtat părinții mei, dacă au arătat ce simțeau. Eram prinsă într-un înveliş de durere, de febră. Îmi aduc aminte cabinetul neurologului, mult mai spațios decât îl avea doctorul cel prietenos, cu

jucării îndesate în coşuri, un halat mov, pufos, ceasurile argintii prinse cu susul în jos de piepturile asistentelor, felul în care îmi loveau uşor interiorul braţului pentru a-mi găsi venele, înţepătura, apoi senzaţia aceea că îmi este supt sângele pentru analize, şocul la vederea roşului ca de cârmâz care apărea în seringă. Am simţit oare pericolul când au sosit rude de departe să mă vadă, să stea lângă patul meu şi să se uite de sus la mine? Sau când au fost chemaţi doi doctori de la Great Ormond Street din Londra să mă examineze? Sau în timpul puncţiei lombare, când am fost răsucită pe o parte şi imobilizată pentru a mi se extrage fluid din coloană, cu cearşafurile de hârtie foşnind în jurul feţei când mă zbăteam? Sau în momentul în care nu am mai putut să mă mişc deloc, nici măcar pentru a face semn că-mi este sete, că mă doare capul, că am nevoie la toaletă?

Casa noastră se afla la peste treizeci de kilometri de spital, iar părinţii mei aveau încă doi copii care trebuiau hrăniţi, îngrijiţi, duşi şi luaţi de la şcoală, ca de obicei; era în timpul anului şcolar şi tata trebuia să se ducă la muncă. În fiecare zi, unul dintre ei venea să stea cu mine, dar au fost şi intervale de timp în care nu am avut de ales şi a trebuit să mă obişnuiesc să fiu singură. Era însă o singurătate ciudată, neliniştitoare, pentru că, ori de câte ori părinţii mei nu erau cu mine, lângă patul meu stătea tot timpul de serviciu câte o asistentă. Umbla la monitoare şi termometre şi, din când în când, se ridica brusc de pe scaun ca să-mi verifice pulsul. Ştiam că în salonul de pe hol sunt şi alţi copii bolnavi. Numai că şirul acela de saloane, ale căror ferestre dădeau într-o parte spre o parcare scăldată de soarele sfârşitului de vară, iar în cealaltă erau ornate cu personaje de desene animate redate inexact, era o cu totul altă poveste.

***

Când eşti copil, nimeni nu-ți spune că o să mori. Trebuie să-ți dai seama singur.

Printre indicii, se pot afla următoarele: mama ta plânge, dar apoi se preface că nu; fraţii tăi sunt ţinuți departe de tine; doctorii te examinează cu o expresie de concentrare, gravitate şi o anumită fascinație; asistentele evită să te privească în ochi; rudele vin de la mare depărtare ca să te viziteze. Saloanele de izolare din spital, procedurile invazive şi grupurile de studenți la medicină sunt, şi ele, indicii clare.

În plus: cadouri grozave.

***

Partea creierului care este responsabilă de controlul motric, cerebelul, stă îndesată la baza craniului, sub emisferele cerebrale.

Aceasta nu inițiază mişcarea, dar joacă un rol crucial în coordonarea, sincronizarea şi precizia acesteia, primind şi procesând mesaje de la măduva spinării şi de la alte părți senzoriale ale creierului. Este implicată şi în funcțiile cognitive, precum limbajul şi atenția, şi în reglarea răspunsurilor de frică şi plăcere.

Ca aspect, diferă de restul creierului: este acoperit cu şănțulețe paralele a căror textură te trimite cu gândul la gâtul unei balene albastre. Cortexul cerebral este un strat continuu de țesut, pliat ca burduful unui acordeon. În adâncimile pliurilor, numeroşi neuroni sunt aranjați în formație regulată, ceea ce îi asigură cerebelului capacitatea enormă de procesare a semnalelor.

Creierele noastre sunt o masă, o rețea de celule interconectate, care se aprind, ca beculețele dintr-o instalație, prin comunicare. În miezul, în esența noastră, suntem animați de circuite, de transmiterea de informații.

Creierele umane au peste o sută de miliarde de celule nervoase sau neuroni. Privite printr-un microscop puternic,

acestea seamănă extrem de bine cu un copac, din trunchiul (axonul) căruia se răspândesc numeroase filamente (dendritele). Trunchiul axon al unui neuron încape între ramurile dendrite ale vecinului său, iar punctul de contact dintre ele se numeşte sinapsă. Neuronii fac schimb de mesaje între ei la o viteză ameţitoare cu ajutorul acestor puncte de contact sau sinapse prin intermediul unor curenţi electrici minusculi. Absolut orice lucru pe care îl facem sau îl spunem sau la care reacţionăm este rezultatul schimbului de electricitate dintre neuroni. Dacă aceste celule neuronale nu reuşesc să comunice, dacă aceşti curenţi electrici dintre axon şi dendrite nu mai funcţionează, dacă sinapsele nu se produc, din cine ştie ce motiv – rănire, boală, vârstă, atac cerebral, virus –, corpul nu mai face nimic. Tace, se opreşte ca un ceas de jucărie care a rămas neîntors.

Deteriorarea neuronilor, axonilor, dendritelor şi sinapselor din cerebel afectează mişcările fine şi ample, învăţarea motorie, mişcările oculare, echilibrul, postura, vorbirea, reflexele, capacitatea de a estima distanţele şi de a şti când să te opreşti. Efectele pe termen lung ale leziunii cerebeloase pot include: hipersensibilitate, impulsivitate, iritabilitate, comportamente meditative şi obsesive, răspunsuri dereglate la frică, deficienţe sau acuităţi senzoriale, dezinhibare, disforie (o stare profundă de nelinişte sau nemulţumire), perturbarea somnului, migrene, dezorganizare vizual-spaţială, hipersensibilitate tactilă, hiperstimulare senzorială şi gândire ilogică.

„Cerebel” este cuvântul latinesc pentru „creierul mic”.

***

Pentru că am numai opt ani şi doctorii nu vorbesc cu mine decât ca să mă întrebe dacă simt una, dacă pot să fac alta ori să-mi zică să urmăresc lanterna cu privirea, trebuie să-mi dezvolt metode noi de interpretare. Îmi dau seama că

se spun multe afară, pe hol, la telefon, în spatele uşilor închise, în notiţele mâzgălite de la capătul patului. Învăţ să fiu atentă la nuanţe, la inflexiunile sprâncenelor, la modificări minime ale expresiilor faciale, la încleştarea dinţilor, la strânsul pumnilor, la zâmbetele forţate, înlăcrimate ale părinţilor mei. Caut sensuri în pauzele dintre cuvinte, dintre întrebări, în ezitările dinainte de răspunsurile doctorilor, în felul în care se uită toţi în jos la mine înainte de a se duce spre uşă şi a vorbi dincolo de ea.

Înţeleg, din tot ce ascult, că urmează să fac ceva care se numeşte „scanare CAT”[9]. Denumirea asta mă linişteşte, fiindcă mă face să mă gândesc la blană, lăbuţe, mustăţi, o coadă lungă şi curbată. Din ce reuşesc să prind din discuţiile lor, îmi vor fotografia creierul şi astfel doctorii vor şti cum să mă facă bine. Îmi place cum sună scanarea asta CAT: fotografii, ceva care are legătură cu pisicile, făcutul bine.

Când, în sfârşit, soseşte ziua cu pricina, sunt dusă în ditamai călătoria prin spital. Sunt împinsă într-un scaun cu rotile de o infirmieră care-mi place, aceea cu păr blond cârlionţat şi cu poveşti despre peruşii ei. Mergem de-a lungul unor coridoare, trecem de uşi, urcăm şi coborâm cu liftul, lăsând mult în spate rezervele de la pediatrie. Suntem în clădirea principală a spitalului, unde adulţii stau pe scaune, uşile automate se deschid şi se închid cu un fâşâit, lăsând să intre curenţi de aer de afară, unde oamenii se holbează la mine, apoi îşi mută repede privirea. Nu m-am văzut în oglindă de mult timp, dar îmi dau seama, în timp ce sunt împinsă în scaunul cu rotile, că nu mai arăt ca înainte.

---

[9] Este vorba despre tomografie computerizată, denumită şi scanare CAT (*cat*, „pisică” – en.).

Iar acum sunt ridicată din scaun pe o targă şi toată lumea iese din cameră – radiologul, infirmiera, brancardierii. Toți.

Cred că în momentul ăsta strig, întreb unde sunteți, dar cuvintele mele se pierd, pentru că targa pare să se mişte. Iar eu mă mişc odată cu ea. Se aude un vaiet electronic şi sunt glisată în gura întunecoasă a unei maşinării mari, cenuşii.

Capul, umerii, pieptul se află înăuntru. Sunt prinsă într-un tub îngust, gri. Şoldurile, picioarele. Sunt înghițită de un monstru. Sunt prinsă în capcană. Sunt în gâtlejul lui şi nu o să mai ies niciodată de aici.

Pe urmă începe un zgomot, un răget asurzitor, mecanizat. Sunt chiar în centrul furtunii, întemnițată de plastic gri, lucios.

Țip, bineînțeles. Cine nu ar țipa? Totuşi, sunetul nu se aude, pentru că zgomotul făcut de scanerul CAT este atât de puternic.

Îmi aduc aminte impulsul – mai puternic în această clipă decât în oricare alta – de a mă zbate, de a lupta, de a mişca, de a da din picioare pentru a ieşi din tunel şi de pe targă şi de a fugi din cameră, în hol, dincolo de uşile automate. Dar nu pot. Nu pot să mă mişc. Membrele nu ascultă de creier, de sinapsele mele, de semnalele mele neuromusculare. Creierul nu le vorbeşte muşchilor. S-au certat. Se ignoră reciproc, apoi îşi întorc spatele – se prefac că celălalt nici nu e acolo.

Probabil m-am mişcat totuşi puțin, în panica mea, pentru că toți oamenii se întorc în cameră. Mă scot de acolo. Infirmiera mă ține de mână în timp ce ei discută pe deasupra mea despre ce e de făcut.

Răspunsul lor este să mă imobilizeze. La opt ani, nu ştiu ce înseamnă asta, dar peste câteva secunde mă trezesc că picioarele, mijlocul, umerii şi fruntea îmi sunt prinse cu chingi.

De data asta țip înainte să-mi ajungă capul în tunel.

Infirmiera cu părul blond se întoarce. Trebuie să stau nemişcată ca să mi se fotografieze creierul, îmi explică ea. Mă smiorcăi, strângând-o de mână. Înțeleg, zic. Da, înțeleg.

Dar degeaba. Când simt apropierea tunelului, nu mă pot abține. Ideea de a sta întinsă în spațiul de-acolo, închis, cenuşiu, fără aer, e prea greu de suportat.

Încă o dată sunt scoasă de-acolo. Alte discuții. Radiologul se uită la ceas. Infirmiera este trimisă să aducă pe cineva. Brancardierii se fâțâie în jurul meu, dar nimeni nu-mi desface chingile.

Vă rog, scâncesc eu, vă rog, scoateți-mi-le. Presiunea lor pe cap, pe piept mi se pare intolerabilă. O simt şi acum, în timp ce scriu. În camera aceasta ciudată, plină de oameni pe care nu i-am mai văzut niciodată, devin ceea ce mama numeşte „ieşită din minți". Urlu cu voce aspră, de nerecunoscut; panica mă loveşte ca marea într-un zid din port. Inima galopează, se împiedică şi galopează din nou. Pare sfârşitul absolut. Oamenii din cameră îşi schimbă poziția stânjeniți, îşi fac de lucru cu fişele, cu jaluzelele. Nu sunt obişnuiți să aibă de-a face cu copii, în special cu unii crizați. Sunt radiologi, manevrează aparatură, produc grafice, analizează rezultate. Habar nu au cum să procedeze în cazul ăsta. Se îndepărtează spre colțurile sălii, eliberând spațiul din jurul meu. Lacrimile îmi curg de o parte şi de alta a feței şi mi se adună în păr.

Infirmiera se întoarce. A adus o asistentă cu ea. Aceasta exclamă, murmură ceva liniştitor, mă bate uşor pe umăr. Nu mă priveşte în ochi când îmi zice că totul o să fie bine, aşa că nu o cred. Şi, aşa cum se dovedeşte, bine fac.

Asistenta mai în vârstă răstoarnă o seringă cu acul în sus şi o umple cu un lichid transparent. De unde am ştiut că trebuie să mă tem de el?

— Nu! țip eu, cuprinsă de o groază nouă, nenumită. Nu, nu, nu!

Le spun că o să fiu cuminte, promit că o să stau nemişcată. Tot îmi fac injecția.

Sedarea, descopăr eu, funcționează numai la suprafața pielii. Te acoperă cu o căldură sufocantă, de parcă ai fi înfăşat strâns într-o pătură groasă. Nu te lasă să vorbeşti, să articulezi, să comunici. Limba îți atârnă în spatele dinților; ochii îți sunt adânciți în craniu. Membrele şi exteriorul corpului nu mai simt nimic.

Dar înăuntru? Înăuntru, panica şi frica încă forfotesc, numai că într-un spațiu mai mic.

Alunec pe targă în scanerul CAT. Zac pe toată lungimea închisă în sicriul cenuşiu, cu acoperişul la doar câțiva centimetri de fața mea nemişcată. Maşina se roteşte şi huruie în jurul meu. Sunt împinsă în față, sunt împinsă în spate.

Când sunt din nou afară, infirmiera mă aşteaptă. Mă ridică într-un scaun cu rotile; asistenta o ajută, fiindcă toată tensiunea mi-a dispărut din corp. Se prăbuşeşte ca un cadavru, greu, incomod de mânuit. În timp ce mă instalează în scaun şi mă înveleşte cu o pătură, văd că plânge, fața îi este străbătută de urme ude.

Rezultatele scanării CAT sunt neconcludente. Mi se mai face una săptămâna următoare. De data asta, mama vine cu mine. I se dă voie să stea în cameră, echipată cu o robă uriaşă, cât un elefant, care s-o protejeze de radiații. Mă ține de talpă cât timp sunt în interiorul aparatului. Şi de data aceasta, rezultatele sunt tot neconcludente.

***

Acum un an sau doi, mama mi-a dat, printre altele, un plic galben pe care scria CERTIFICATELE LUI M. Fusese în podul ei, păstrat într-o cutie cu lucruri rătăcite, uitate, iar

eu nu m-am sinchisit să-l deschid o vreme: colțurile lui uzate şi banda lipicioasă fragilă nu dădeau impresia că ar fi ceva urgent. Când m-am uitat totuşi înăuntru, mi-am găsit notele din şcoala generală, certificatele de la examenul de pian, o hârtie care spunea celor interesați că am absolvit un modul de nivelul doi de dactilografie oarbă, un document care atesta premiul al doilea la secțiunea de poezie din cadrul festivalului de poezii şi cântece, *eisteddfod,* organizat de şcoală. Intercalată printre aceste dovezi ale realizărilor mele, ale orelor nenumărate petrecute exersând la pian, am găsit şi o scrisoare pe care nu o mai văzusem înainte. Avea emblema roşu-dragon a unui spital din Țara Galilor, era adresată „celor interesați" şi scrisă de un consultant care îmi supraveghease spitalizarea inițială şi pe urmă, după câteva luni, recuperarea lentă.

Mi-l amintesc ca pe un om binevoitor, cu păr roşcat, sârmos, o atingere uscată şi grijulie, un şir de pixuri în buzunar şi o privire isteață. Era calm cu părinții mei şi cu mine. Din când în când, aluneca spre galeză şi îmi spunea „*cariad*" – „iubire". Am avut programări la el în fiecare lună timp de mai mulți ani, până când m-am mutat din Țara Galilor, la vârsta de treisprezece ani. Mă aşezam pe marginea canapelei lui şi stăteam de vorbă, el îmi testa genunchii, ca să vadă dacă reflexele mele erau încă neinhibate, dacă încă se legănau dintr-o parte în cealaltă, în loc de înainte şi înapoi – aşa au făcut mereu, aşa fac şi acum. Mă întreba cum merge şcoala, eu ridicam din umeri, iar el mă privea fără să vorbească. Aducea un grup de studenți la medicină, îi alinia, le arăta cele mai bune mişcări ale mele (trucul meu cu reflexul pendular, incapacitatea mea de a-mi atinge nasul cu degetul, scrisul meu de mână indescifrabil, dezechilibrul), pe urmă îi întreba ce mi se întâmplase. Mi-era milă de tinerii aceia emoționați, când îşi mutau privirea de la mine la el şi îşi făceau de lucru cu

stetoscoapele, şi eram adesea tentată să le şoptesc „leziune cerebeloasă” sau „ataxie” ca să-i ajut.

A lui este semnătura din partea de jos a scrisorii îngălbenite, dactilografiate, care prezintă schematic ce s-a întâmplat cu mine. În timp ce studiez scrisoarea, mă întreb pentru cine a fost întocmită. Cine anume ar fi vrut să afle aceste detalii, datele şi etapele bolii mele? Cine erau persoanele interesate? Oare să fi fost pentru mine, ca adult, ca să am o relatare a ceea ce mi s-a întâmplat fără ornamente, fără înfrumuseţări, din vremea respectivă? Oare pentru alţi doctori, specialişti, medici cu care aş putea să mă întâlnesc mai târziu în viaţă şi care s-ar întreba de ce nu pot să merg în linie dreaptă sau să stau într-un picior sau să mă orientez printre obiecte?

Există de fiecare dată un moment când cineva care are un post medical – un fizioterapeut, o moaşă, un specialist în fertilitate, o asistentă, un osteopat, un anestezist – examinează partea din mine relevantă pentru situaţia aceea şi chipul îi este traversat de o expresie nedumerită. Poate îmi ridică un deget şi îl flexează uimit înainte şi înapoi; se întreabă de ce ochelarii de citit pe care mi i-a prescris mă fac să mă clatin şi să mă dezechilibrez; nu mă crede când îi spun că nu consum absolut deloc alcool. Ceva i se pare neobişnuit, ciudat, inexplicabil şi aruncă o privire pe notiţele sale, pe urmă înapoi la mine.

Eu sunt nevoită să-mi dreg glasul şi să inspir adânc.

— Faza e că... încep eu şi apoi îi povestesc pe scurt esenţialul din scrisoarea aceasta.

***

Mi-e greu să scriu despre asta, dar nu din cauză că evoc o perioadă dificilă din viaţa mea. Nu din cauză că lucrurile la care mă gândesc sau pe care le modelez în propoziţii şi paragrafe sunt incomode sau dureroase. Ci, mai degrabă,

din cauză că de timpul petrecut în spital a atârnat copilăria mea. Până în momentul în care m-am trezit cu durerea de cap, am fost un om, iar după aceea, am fost cu totul altul. Gata cu săritul pe trotuar, gata cu fugitul de acasă, gata cu fugitul, punct. Nu am mai putut să mă întorc la eul meu dinainte şi nu îmi dau seama cine aş fi putut deveni dacă nu m-aş fi îmbolnăvit de encefalită în copilărie.

Experienţele cărora le supravieţuieşti când eşti grav bolnav capătă o calitate aproape mistică. Febra, durerea, medicamentele, imobilitatea: toate lucrurile acestea îţi dau şi claritate, şi distanţă, în funcţie de care dintre ele este mai puternic.

Îmi amintesc encefalita, în faza ei cea mai acută, în secvenţe, în explozii sacadate, în scene izolate. Unele lucruri sunt la fel de proaspete şi imediate ca în clipa în care s-au întâmplat; pe acestea le retrăiesc la persoana întâi, la timpul prezent, dacă doriţi. Pe altele, aproape că trebuie să mă oblig să le înfrunt şi le privesc ca pe un film: uite un copil pe un pat de spital, într-un scaun cu rotile, pe o masă de operaţie; uite un copil care nu poate să se mişte. Cum se poate ca acel copil să fi fost eu?

Perioada de după aceea, de reabilitare, îmi apare mai clar în minte. Întoarcerea acasă de la spital, săptămânile şi lunile de stat în pat, purtată de curenţii somnului, trasul cu urechea la conversaţiile, mesele, emoţiile, sosirile şi plecările din viaţa familiei, ce se desfăşura la parter. Vizitatorii care aduceau cărţi şi animale de pluş şi, odată, un bărbat de peste drum, care a adus un coş cu purceluşi de Guineea, pe care i-a lăsat să umble liberi în patul meu, iar ei fugeau speriaţi, cu picioruşele roz, cu gheare, peste picioarele mele slăbite.

Convalescenţa este o stare ciudată, distantă. Ore, zile, săptămâni întregi pot să treacă pe lângă tine. Tu, convalescentul, eşti înfăşurat în linişte şi nemişcare. Tu eşti

singurul lucru neclintit din casă, surprins în stază, o muscă în chihlimbar. Zaci acolo pe pat, ca o efigie de piatră acoperită, pe un mormânt. Cum singurul sunet pe care îl auzi este cel al propriului corp, detaliile acestuia capătă mare importanță, se amplifică: zvâcnirea pulsului, foşnetul firului de păr pe fața de pernă din bumbac, mutarea membrelor sub greutatea păturii, ocluzia apoasă de la atingerea genelor, susurul ca de pădure al aerului care îți pătrunde şi îți iese din gură. Salteaua apasă de dedesubt, ținându-te sus. Paharul cu apă aşteaptă lângă pat, cu bulele minuscule, argintii, lipindu-şi fețele de sticlă. Distanțele care păreau mici – de la pat la uşă, bucata de palier până la veceu, de la măsuța de toaletă până la fereastră – acum parcă au lungimi imense, incomensurabile. Dincolo de ziduri, dimineața se transformă în prânz, în după-amiază, în seară, apoi o ia de la capăt.

Mai târziu, am putut fi dusă în brațe la parter, unde stăteam întinsă pe canapea, acoperită cu o pătură, şi priveam păsările plonjând dinspre copaci către farfurioara cu semințe. M-am încălzit cu greu iarna aceea: căldura corpului depinde în aşa de mare măsură de mişcare, iar eu nu eram capabilă să generez nici una, nici alta şi strângeam din degetele inerte şi albastre.

Trebuia să fac exerciții şi întinderi ca să nu mi se atrofieze muşchii şi tendoanele. Tata înfăşura o sticlă într-o pătură, îmi aranja picioarele peste ea şi îmi spunea să ridic gleznele, bătând în podea dacă reuşeam să fac şi cea mai mică mişcare. Om foarte dedicat statisticilor şi cercetării, a păstrat grafice cu progresul meu. Încă are înregistrările şi rezultatele acelea, scrise cu cerneală verde decolorată, numerele în milimetri, greutatea în grame, gleznă, genunchi, braț şi coapsă. Are un teanc cu eforturile mele de a reînvăța scrisul de mână, de la runele mărunte, indescifrabile, până la literele tremurânde, dar recognoscibile.

În cea mai mare parte a timpului însă, surorile mele erau la şcoală, iar tata, la serviciu, aşa că în toate camerele acelea goale eram doar eu cu mama. Făceam hidroterapie la o piscină, unde eram încurajată în repetate rânduri să-mi ridic piciorul pe o treaptă subacvatică, în speranța că apa din jur va oferi sprijinul de care aveau nevoie membrele mele slăbite. Au fost şedințe nenumărate de fizioterapie la spitalul local. Eram singurul copil de la ambulatoriul de fizioterapie în 1981 şi îmi plăcea: fizioterapeuții păreau încântați să mă vadă în fiecare zi, la fel ca bătrânele cu degetele suferinde de artrită înfăşurate în ceară albă, ca bătrânii care se recuperau după atacuri cerebrale strângând mingi de cauciuc în mâinile neputincioase şi ridicând gleznele de care atârnau săculeți de un kilogram. „Ai venit”, exclamau ei în timp ce mama mă împingea pe linoleum, de parcă nu aşteptaseră decât apariția mea.

Într-o zi, un tânăr cu barba tunsă scurt şi un jerseu s-a apropiat de mine în scaunul cu rotile când fizioterapeutul meu a ieşit să dea un telefon.

— Vrei una? m-a întrebat el scuturând în aerul de deasupra mea o bomboană cu caramel ambalată în folie aurie.

Avea un accent unduios, cu vocale moi, din Valleys.

Am răspuns că da. Şi-a dat seama că trebuie să mi-o desfacă el şi s-a ocupat de asta cu un aer nepăsător, prefăcându-se că nu-mi observă tremurul compulsiv al mâinilor când am încercat să o iau.

A desfăcut una şi pentru el. Am supt şi mestecat prieteneşte o vreme, eu pe podea, el în scaunul cu rotile.

— Deci mereu ai fost aşa? a întrebat el brusc, dând din cap în jos spre mine.

— Nu, am zis eu mutându-mi bomboana dintr-un obraz în celălalt. Am avut un virus.

Am aruncat o privire spre picioarele lui subțiri şi răsucite, legate de suportul pentru talpă al scaunului. Arătau ca ale mele: membre fără muşchi, fără tonus, din care nu mai rămăseseră decât pielea şi osul. Trunchiul lui – pieptul şi umerii – era puternic, ridicol de mare. Am hotărât că are formă de sirenă: omenească în partea de sus, îngustându-se într-o coadă de peşte, cu aripioare.

— Ţie ce ţi s-a întâmplat? am întrebat eu.

— Am căzut de pe motocicletă, ce altceva? a zis el mototolind ambalajul bomboanei. Mi-am rupt spatele. Mi-am secționat coloana. Să nu te urci niciodată pe o motocicletă! mi-a zis el unduindu-şi un deget spre mine. Dacă eşti vreodată tentată, gândeşte-te la mine.

Ne-am uitat unul la altul şi am avut impresia că amândoi încercam să vedem oamenii dinainte, fantomele eurilor acelea care nu mai existau, bipezii apți fizic care nu se gândiseră niciodată la miracolul mişcărilor independente, ce fuseseră înghițiți de ființele încorsetate, atrofiate, de acum. Eu m-am uitat la el şi mi-am închipuit un motociclist în haine de piele, cu părul şi barba negre ascunse sub cască, îndepărtându-se în viteză de un sat din Valleys, cotind aplecat, despicând aerul. Oare el a văzut o fată cu contururile neclare din cauza mişcării, alegării, săriturilor, cocoțându-se în crengile unui copac sau sărind în mare?

I-am urmat sfatul despre motociclete, se pare. Nu m-am urcat niciodată pe una, în ciuda îndemnurilor unui prieten nedespărțit de a lui.

Nu-mi amintesc numele bărbosului din Valleys. L-am ştiut odată: ne întâlneam aproape în fiecare săptămână. El mă întreba: „Cum de încă stai pe jos? E timpul să te ridici, leneşo!” Flirta cu fizioterapeutele, iar bătrânelor le zicea „dragă”, făcându-le să roşească şi să râdă. A făcut un pariu cu mine despre care dintre noi doi o să meargă primul. Bineînțeles, acum îmi dau seama că a fost o păcăleală, că el

nu avea să mai meargă niciodată, că voia să mă ridic pe picioarele mele, ştiind prea bine că el nu va mai putea niciodată, poate tocmai pentru că el nu mai putea niciodată.

Undeva, poate în arhivele spitalului din sudul Ţării Galilor, există o înregistrare video alb-negru cu mine la vârsta de nouă sau zece ani, îmbrăcată într-un fel de costum de velur purtat în mod normal de pensionarii din azilurile din Florida, încercând cu grade diferite de succes să merg de-a lungul unui salon, să urc nişte trepte, să folosesc un stilou. Mă uit spre camera de luat vederi şi zâmbesc, de parcă aş apărea într-un film de vacanţă, nu într-un video pentru cercetare medicală. Mai este una, făcută câţiva ani mai târziu, în care sunt mai deşirată, mai îmbufnată, mai reticentă, îmbrăcată în blugi strâmţi şi o bluză de lână fără formă, cu mânecile trase peste mâini. Probabil aceste filme le-au fost arătate unor doctori – pediatri, neurologi, fizioterapeuţi – în timpul formării, ca să înveţe despre afecţiunile cerebeloase.

Pacienţii ambulatorii de la fizioterapie, personalul şi pacienţii internaţi pe care i-am cunoscut acolo sunt motivul pentru care merg astăzi. Faptul că nu au renunţat la mine, că m-au crezut capabilă să mă mişc, să mă deplasez, să mă recuperez, atunci când doctorii nu mai credeau asta, m-a determinat să merg. Dacă cineva îţi zice că poţi să faci ceva şi vezi că într-adevăr crede asta, lucrul acela devine posibil şi pentru tine.

— Hai! îmi aduc aminte că-mi striga bărbosul, în timp ce mă chinuiam să-mi ridic genunchii de pe saltea.

— Hai că poţi! dădeau încurajator din cap bătrânele aşezate la maşina cu ceară.

— Dă-mi mâna, îmi zicea fizioterapeutul. N-o să te las să cazi.

Asta mi-a şi dat iluzia că, deşi eram un copil care abia putea să meargă, abia putea să ţină un stilou în mână, care

îşi pierduse capacitatea de a alerga, de a merge pe bicicletă, de a prinde o minge, de a mânca singur, de a înota, urca trepte, sări, un copil care se deplasa oriunde într-un cărucior supradimensionat umilitor, aveam să fiu acceptată şi dorită. Acolo eram iubită, eram specială, eram acceptată, eram încurajată: toţi cei de acolo îmi doreau numai binele. Asta nu m-a pregătit deloc, nu mi-a dat niciun indiciu despre ce mă aştepta când, în cele din urmă, m-am întors la şcoală, unde ceilalţi mă făceau *mototoală, cretină, handicapată,* cereau să le zic ce e în neregulă cu mine sau cu ce puteau să se molipsească de la mine. Unde îmi puneau piedică doar ca să râdă de mine, mă scuipau şi mă trăgeau de păr, îmi ziceau că sunt *defectă, retardată.* Unde autorităţile şcolare au decis să-mi mute clasa la parter, dar nu şi sala de mese, aşa că în fiecare zi aveam de ales între a rămâne nemâncată sau a urca scările în singurul fel în care puteam, adică în patru labe, ca un urs, ca un bebeluş, în timp ce toată şcoala era cu ochii pe mine.

Facem ce trebuie să facem ca să supravieţuim; ca specie, suntem inventivi când ne confruntăm cu împrejurări potrivnice. Robert Frost a spus că „cea mai bună cale de a ieşi dintr-o încurcătură este să dai piept cu ea” şi cred că este adevărat, dar, în acelaşi timp, dacă nu poţi să dai piept cu ea, poţi oricând să o ocoleşti.

Am mâncat o mulţime de pachetele la prânz, în toaleta de la parter, cu uşa încuiată, cu picioarele ridicate, ca să nu mă găsească nimeni. Mirosul de dezinfectant şi cel al unei anumite mărci de hârtie igienică îmi aduc mereu aminte de sendvişurile strâmbe cu unt de arahide pe care le mâncam singură, cu picioarele încrucişate pe un rezervor.

***

Boala apare şi dispare din atenţia mea la vârsta adultă. Pot trece zile la rând fără să mă gândesc la ea; alteori, pare un eveniment definitoriu. Nu înseamnă nimic, înseamnă tot.

Înseamnă că trebuie să mâzgălesc propoziţii succinte şi totuşi numeroase în spaţiile acelea prea mici de pe formulare, la întrebarea „Alt istoric medical?”. Înseamnă că am fost nevoită să explic anumite lucruri oamenilor cu care îmi petrec timpul: de ce este posibil să cad sau să scap mereu tacâmuri sau să dărâm căni, de ce nu pot să merg pe jos sau cu bicicleta pe distanţe lungi, de ce trebuie să fac o serie de exerciţii şi de întinderi de mai multe ori pe zi.

Înseamnă că percepţia mea asupra lumii este modificată, instabilă. Văd lucruri care nu se află acolo: lumini, scânteieri, pete sau crăpături în imagini vizuale. În unele zile, indiferent la ce mă uit, văd găuri care pârâie şi ard în mijlocul obiectelor, iar textul dispare în secunda în care îmi arunc privirea spre el. Podeaua poate să se legene, ca puntea unui vas. Pot să-mi întorc capul spre un zgomot, iar creierul meu mă informează brusc şi încrezător că, în loc să fiu în picioare, stau aşezată, că încăperea este cu susul în jos, că nimic nu este aşa cum pare. Pot să mă răsucesc în pat şi, cumva, cerebelul meu nu ţine pasul şi rămâne cu faţa în partea cealaltă. Trebuie să închid ochii, să-mi apăs pumnii pe faţă, să respir adânc până când creierul meu se hotărăşte să mă prindă din urmă. Până şi copilul meu de doi ani poate să mă dărâme cu cel mai mic efort.

— Mi se pare mie, îl întreb pe soţul meu, sau canapeaua asta este câş?

— Ţi se pare ţie, îmi răspunde el cu răbdare.

— Şi nici tavanul nu se zgâlţâie?

— Nu, zice el dând pagina cărţii, nu tremură.

Înseamnă că, aproape de când mă ştiu, viaţa mea a implicat o serie de subterfugii, perdele de fum, trucuri de prestidigitaţie. Dorm cu o lumină aprinsă, ca să nu cad,

dacă am nevoie să cobor din pat noaptea. Nu beau alcool şi nu iau droguri, nu am făcut asta niciodată şi nici nu o s-o fac, pentru că nu pot să mă ating de nimic care ar putea să-mi afecteze controlul motric şi aşa şubred. M-am bâlbâit îngrozitor cea mai mare parte a copilăriei şi adolescenței; şi acum mi se mai întâmplă uneori, când mă confrunt cu o voce ostilă, o privire sceptică sau cu capul chel al unui microfon de la radio.

Cad sau mă împiedic dacă nu mă concentrez. Când urc sau cobor scări, trebuie să mă uit în jos la picioare şi să mă dedic sarcinii de a păşi pe fiecare treaptă. Nu vorbiți niciodată cu mine în timp ce urc scările sau negociez cu un prag: aceste lucruri îmi solicită toată atenția.

Nu o să joc niciodată baba-oarba, nu o să fac surfing, nu o să port tocuri înalte şi nu o să sar de pe o trambulină. Mesele aglomerate cu tacâmuri, pahare de apă, căni, vaze, şervețele îmi pun mari probleme. Mă aşez cu groază la ele, privindu-le ca pe o foaie de examen deosebit de dificil, cu un amestec de frică, anxietate şi început de umilință. Este o supraîncărcare senzorială, spațială, care poate duce la apă vărsată, furculițe scăpate din mână, sticlă spartă şi atacuri specifice, derutante, asupra simțului meu vestibular: prea multe obiecte, prea multe aşteptări de la simțurile mele deficitare, prea multe lucruri printre care să navighez.

Am o mulțime de vânătăi, pete de leopard negre-vineții pe picioare şi pe coaste, de la întâlniri cu biblioteci, tocuri de uşi, colțuri de masă, picioare de scaune. Mi-e oroare de scenele cu trepte de la festivalurile de cărți – să cad în fața unui public! –, dar refuz cu încăpățânare să accept ajutor. Când țin în brațe bebeluşi, în special unii pe care abia i-am cunoscut, pe trepte, procedez ca strămoşii noştri primate, folosindu-mi mâna liberă pentru mai multă stabilitate.

Brațul meu stâng este destul de inutil: abia poate să care o sacoşă cu cumpărături sau să țină de mână un copil sau

să ghideze o bicicletă ori un căruț, iar orice altceva este prea mult. Recent, eram într-un restaurant chinezesc cu prietena mea: am ridicat ceainicul cu mâna stângă ca să-i torn şi i-am ratat ceaşca cu mai bine de zece centimetri. Lichidul întunecat şi fierbinte s-a vărsat pe masă, peste mâncarea noastră, peste beţişoare şi şervețele, făcându-ne pe amândouă să izbucnim într-un râset nepoliticos.

— Scuze, am reuşit să zic. Mâna stângă nu prea îmi e de folos.

— Văd, a răspuns ea ştergându-se. Poate ar trebui s-o vinzi.

— Poate că asta o să şi fac, am zis eu. De vânzare. O mână inutilă.

Înseamnă şi că am o aversiune puternică față de spațiile mici, închise.

Când primul meu copil a început să meargă, l-am dus la un centru de joacă pentru copii mici aflat aproape de unde locuiam, în Londra. Nu mai fusesem niciodată într-un asemenea loc. Era un edificiu enorm, înalt de câteva etaje, făcut din planuri şi trepte căptuşite, tobogane în spirală, gropi pline cu mingi colorate. Cât de mult îi plăcea să alerge pe coridoare, îmbrăcat în ținuta lui de marinar beat, să urce scările, să se arunce cu fața în marea de mingi.

La nivelul cel mai înalt, alerga în fața mea pe o podea căptuşită, fosforescentă, şi brusc a dispărut într-un tunel albastru, îngust, târându-se repede în gura lucioasă, de plastic, a acestuia. Am apucat să-i văd picioarele în şosete chiar înainte să se facă nevăzute.

M-am ghemuit lângă gura tunelului şi l-am strigat.

— Vino înapoi! i-am zis.

El mi-a răspuns cu un râset.

M-am ridicat în picioare. Am analizat structura de joacă. Era vreo altă modalitate de a ajunge la el fără să folosesc tunelul de plastic?

Nu.

M-am ghemuit din nou. Tunelul era probabil lat de vreo trei palme. Trebuia să mă strecor înăuntru, posibil să mă unduiesc ca un şarpe. Şi era lung, mai lung decât corpul meu. Avea să-mi ia câteva secunde să ajung în partea cealaltă.

Fiul meu, încadrat de ieşirea din tunel, ca o creatură văzută la celălalt capăt al telescopului, mă chema dând din mână şi zicând „vino, vino”.

Este groaznic să recunosc că şi atunci am ezitat? În clipa aceea, nimic altceva nu mi se părea mai puțin tentant decât să intru în spațiul acela îngust din plastic, să mă supun constrângerilor lui.

Bineînțeles că am intrat. Dragostea maternă are o mare forță, mai mare poate decât toate celelalte.

Când am ajuns în partea cealaltă, tremuram copleşită. Fiul meu m-a mângâiat pe obraz şi a murmurat ce îi spuneam eu când voiam să-l liniştesc: „Nu’ mic. Nu’ mic”. Nu-i nimic.

***

Faptul că am fost atât de aproape de moarte în copilărie şi că am revenit la viață mi-a imprimat multă vreme o nesăbuință, o atitudine nepăsătoare sau chiar nebunească față de risc. Îmi dau seama că aş fi putut ajunge la polul opus, aş fi putut deveni un om limitat de frică, înlănțuit de precauție. În schimb, eu am sărit de pe zidurile portului. M-am plimbat singură prin munți îndepărtați. Am mers cu trenurile de noapte prin Europa pe cont propriu, sosind în capitale în toiul nopții, fără să am unde dormi. Am parcurs pe bicicletă, cu inima uşoară, ceea ce este cunoscut drept „cel mai periculos drum din America de Sud”, o potecă vertiginoasă, fărâmicioasă, în eroziune, decupată într-un masiv abrupt, cu marginea punctată generos de altare

ridicate celor care şi-au găsit moartea căzând de acolo. Am păşit pe lacuri îngheţate. Am înotat în ape periculoase, la propriu şi la figurat.

Nu era vorba că nu puneam mare preţ pe viaţa mea, ci mai degrabă că aveam o dorinţă nestăvilită de a încerca să experimentez tot ce avea ea de oferit. Faptul că aproape mi-am pierdut viaţa la vârsta de opt ani m-a făcut optimistă – poate excesiv – în privinţa morţii. Ştiam că o să se întâmple la un moment dat, dar gândul ăsta nu mă speria; dimpotrivă, apropierea ei mi se părea aproape familiară. Ideea că eram norocoasă să trăiesc, că atât de uşor ar fi putut să fie altfel mi-a schimbat felul de a gândi. Viaţa mea continua şi asta mi se părea ceva în plus, un bonus, un dar: puteam să fac orice doream cu ea. Şi nu numai că păcălisem moartea, dar scăpasem şi de soarta rezervată unei infirme. Ce altceva puteam să fac cu independenţa mea, cu starea aceea de mobilitate, decât să o exploatez cât mai mult?

O profesoară de la şcoală ne-a dat să studiem *Sonetul X* al lui John Donne, iar felul în care poetul a înfăţişat moartea, ca pe un despot arogant, nepriceput şi îngâmfat, m-a făcut să zâmbesc a recunoaştere:

„Moarte, lasă deoparte fala, căci de-alţii au văzut în tine
Putere nesfârşită, de groaz-aducătoare, alta ţi-i firea
...nici c-ai să m-omori pe mine”.

Această nepăsare a încetat în clipa în care am avut copii. Atunci mi-am făcut brusc griji că tachineriile mele obraznice la adresa morţii ar putea să se întoarcă împotriva mea. Dacă personificarea semeaţă şi răzbunătoare a morţii din sonetul lui Donne se hotăra să se întoarcă şi să caute revanşă pentru toată insolenţa mea? Dacă mă lua pe mine şi îmi lua

copilul? Când naşti, te expui riscurilor, fricii. Ţinându-mi copilul în braţe, mi-am conştientizat vulnerabilitatea în faţa morţii: pentru prima dată, am fost speriată de ea. Ştiam mult prea bine cât de fină e membrana care ne separă de locul acela şi cât de uşor poate fi străpunsă.

***

Când i-am povestit unui iubit versiunea scurtă a ceea ce mi se întâmplase în copilărie – mai degrabă ca explicaţie decât ca altceva – a părut îngrozit, la fel ca majoritatea oamenilor, şi a spus: „Ce ghinion ai avut.”.

Îmi aduc aminte că am fost surprinsă, pentru că „ghinion” era opusul felului în care vedeam eu lucrurile. Au crezut că o să mor; nu am murit. Au crezut că nu o să mai pot să merg, să înot sau să ţin un stilou în mână; am putut. Au crezut că o să am nevoie de scaun cu rotile tot restul vieţii; scaunul cu rotile a fost înapoiat spitalului după vreun an. Au crezut că o să trebuiască să învăţ la o şcoală specială; nu a fost aşa. Şi-au închipuit c-o să am o viaţă de limitări, de spitale, de neputinţă, de dependenţă.

Mă consider plină de noroc, de şansa de a fi evitat soarta pe care mi-au decretat-o doctorii. Am avut braţele pline de trifoi, buzunarele pline de talismane, am găsit comoara de la capătul curcubeului[10]. Nu aş fi putut cere mai mult de la viaţă decât să fiu cruţată de ceea ce ar fi putut să fie. Aş fi putut muri acolo, în spitalul acela, dar nu a fost aşa. Aş fi putut fi condamnată la o viaţă de imobilitate, dar nu a fost aşa. Am scăpat ca prin urechile acului – şi nu o dată.

---

[10] Aluzie la folclorul irlandez, conform căruia spiriduşii (*leprechaun*) îşi adună monedele de aur într-o oală pe care o ascund la capătul curcubeului.

Într-o zi, m-am trezit în spital cu un bărbat aplecat deasupra patului meu. Avea ochi distanțați, care mă fixau, un lanț gros de aur la gât, asemănător cu cel purtat de labradorul vecinilor noştri, şi păr sur, subțire, ciufulit. Mi se părea familiar şi ciudat în acelaşi timp.

— Bună, bună, ce avem noi aici? a zis el.

De îndată ce a vorbit, mi-am dat seama că îl ştiu de la televizor. Copiii îi scriau cele mai aprinse dorințe ale lor – să zboare cu aeroplanul, să aibă grijă de elefanți la grădina zoologică, să danseze step pe scenă –, iar el, ca un duh vrăjit, le îndeplinea.

Iar acum stătea chiar acolo, lângă patul meu. M-a cântărit cu o privire pătrunzătoare, uşor trufaşă; i-am răspuns cu una nedumerită, uimită.

Peste ani, voi fi blocată în trafic cu copiii în spate şi voi aştepta în coada de maşini să se schimbe culoarea semaforului, când voi auzi ştirea la radio. Titlul zilei este că numeroasele vizite ale acestui bărbat la spitalul pediatric nu erau ceea ce păreau. Cu mâinile pe volan, privesc prin parbrizul stropit de ploaie. Sunt şocată şi totuşi nu sunt deloc. Îmi aduc aminte momentul în care s-a întors spre asistentă şi i-a zis: „Poți să pleci. O să am eu grijă de ea". Asistenta a clătinat din cap şi a rămas.

Ascult crainicul o vreme, apoi apăs pe butonul radioului, să-l amuțesc. Nu vreau să audă şi copiii mei, nu vreau ca vorbele acelea să alunece în urechile lor neştiutoare. Mai târziu, în aceeaşi seară, o sun pe mama şi îi amintesc că bărbatul acela venise şi la mine.

Ea trage repede aer în piept şi zice:

— Eu unde eram?

— Nu ştiu, răspund. Nu erai acolo. Dar e OK. Nu m-a atins nici măcar cu un deget.

— Eşti sigură?

— Sunt sigură. Asistenta nu a vrut să plece. A rămas cu mine tot timpul.

Figura aceea din fundal, cu halat alb şi bonetă, care se mişca prin salon în spatele bărbatului în trening, cu brăţările şi cu vocea lui puternică şi cu întrebările lui despre cum mă simt şi când o să mă ridic şi o să merg din nou şi ia uite ce poză frumoasă pe noptieră cu mine în costumul de balerină?

Nu a ieşit deloc din salon. A clătinat din cap când el i-a sugerat din nou să plece, să ia o pauză. Trebuie să fiu urmărită nonstop, a răspuns ea. Mi-o amintesc ca pe o tânără cu chipul plăcut, cu un coc şaten, bucuroasă să-mi citească poveşti ore în şir. A stat acolo, ţinându-se aproape, în spatele lui, refuzând să-şi părăsească postul: încă o salvatoare, încă un înger deghizat.

Înainte să plece, bărbatul mi-a dat o carte cu autograful lui. A strecurat-o între saltea şi barele metalice din jurul patului. Era despre cum să-ţi faci singur costumele de Halloween. Mama mi-a citit-o a doua zi, când a venit în vizită. Ne-am uitat împreună la diagrame şi ilustraţii şi am vorbit despre ce o să confecţionăm când o să mă simt mai bine. Am păstrat cartea aceea ani de zile. Am urmat instrucţiunile să fac un cap tăiat din papier mâché, acoperind un balon cu fâşii de ziar şi lăsându-l să se usuce în uscător.

Recent, pe când căutam într-o cutie cu cărţi vechi ceva să le citesc copiilor, am dat iar peste cartea aceea. Am scos-o, am deschis-o, m-am uitat la autograful lui. Pe urmă am traversat camera şi am îndesat-o adânc în sobă. A ars repede, feroce, lăsând în urmă o fantomă a formei sale din cenuşă neagră, diafană.

***

Neputința de a te mişca e cea mai ciudată. Nu te simți greoi, aşa cum v-ați putea imagina, ci uşor. Îți locuieşti ființa aşa cum ai locui o casă: corpul este o structură în care trebuie să locuieşti, cât de bine poți, trecând rapid de la un perete la următorul. Cadrul este inert, dar tu – partea aceea invizibilă, interioară a ta – eşti chiar opusul. Pielea ta simte căldura, frigul, cutele de pe cearşaf, apăsarea păturii, zgârietura etichetei de la cămaşa de noapte, dar nu are legătură cu tine. Nu mai are.

Ce e de făcut când nu poți să te mişti, când eşti la pat? Cum să-ți ocupi timpul, să te distrezi şi să-ți abați gândurile? Eu petrec mult timp uitându-mă la tavan deasupra mea, la ceasul de pe perete, la sigiliul de cauciuc de jur-împrejurul uşii. Memorez absolut fiecare detaliu al camerei, felul în care vopseaua de pe peretele îndepărtat are o nuanță uşor mai deschisă decât pe ceilalți, fâşia de lumini care strălucesc galben la margini şi alb în centru, felul în care apa de la robinet picură o dată, de două ori, în succesiune rapidă, iar apoi deloc o veşnicie. Mă uit afară pe fereastră, privesc lumina soarelui care se reflectă de pe parbrizele maşinilor în mişcări repezi pe tavanul meu. Absorb frânturile ciudate de conversație, care plutesc ca nişte bule de săpun în camera mea când trec oameni prin dreptul ferestrelor mele. Sunt nevoită să implor pe oricine vine aproape să-mi citească. Mama petrece ore în şir spunându-mi poveştile fraților Grimm, o carte cu poveşti din Biblie; tata preferă o colecție de basme irlandeze. Eu stau întinsă şi mă gândesc la Moise plutind pe râu, oprindu-se într-un mal cu stuf, pe David alegând piatra perfectă cu care să-şi încarce praştia, pe Oonagh, soția isteață a lui Finn McCool, spărgând dinții unui uriaş rival cu o tigaie de fier ascunsă într-o pâine.

În cele din urmă, un vecin ne împrumută o selecție de casete cu poveşti: nu am mai văzut niciodată aşa ceva. În

sfârşit, o soluție. Lângă patul meu este instalat un casetofon şi pot să o ascult pe Felicity Kendal citind *My Naughty Little Sister* şi o voce masculină cam sonoră intonând textele lui Beatrix Potter.

Salata are *efect soporific.*

El şi-a purtat *galoşii.*

Jemima era o *nătângă.*

Dar niciunul din cei doi nu făcu vreo remarcă.

Rostogolesc cuvintele acestea în minte ca pe nişte pietricele. Mi le repet. Le pun la păstrare.

Ascult casetele iar şi iar, adesea noaptea, când în spital este aproape linişte, în afara unui bâzâit bizar, când pantofii asistentelor scârțâie pe podele, când întunericul de afară ajunge înăuntru prin crăpăturile jaluzelelor, când brațele ceasului din fața patului meu sar şi se opresc, sar şi se opresc. Partea neplăcută e atunci când caseta se termină şi locaşul ei se deschide cu un sunet metalic, iar eu trebuie să aştept până când vine cineva s-o întoarcă în locul meu. Liniştea din acele momente, cu neclintirea ei apăsătoare, copleşitoare, este oribilă.

Într-o astfel de noapte, sunt trează. Asistenta care mă veghează a spus că nu, nu pot să ascult şi cealaltă parte a casetei, trebuie să dorm, zice ea, trebuie să mă odihnesc.

Durerea de cap pulsează în continuare, un metronom puternic luminat, demonic. Întotdeauna mă uit de dincolo de masca ei albă, orbitoare. Sunetul televizorului din rezervă a încetat, aşa că ştiu că e târziu; e toiul nopții. Mă fură somnul sau altceva când aud zgomotul de pe coridor?

Paşi, vocea melodioasă a unui copil, un zgomot ritmic, ca acela al unei jucării trase pe linoleum.

Copilul zice ceva pe un ton subțire, interogativ, iar o asistentă îi spune să tacă.

— Şşş, zice ea. E o fetiță pe moarte aici.

Am inserat o astfel de scenă în al treilea meu roman. Am redistribuit-o, reînchipuit-o, repoziționat-o. A fost singura dată – până acum – când am folosit în scris ceva legat de encefalita mea. Am făcut-o pe fata din pat sora protagonistei; l-am făcut pe copilul de afară un băiețel care trage un tren de jucărie. Am făcut-o pe asistenta de lângă mine să sară în picioare, jenată şi şocată, ca să închidă uşa. Citeam scena ori de câte ori eram invitată la lecturi publice de promovare a cărții, ceea ce acum mi se pare o alegere ciudată. De ce făceam asta? De ce citeam o scenă extrasă poate dintr-unul dintre cele mai urâte momente pe care le trăieşte cineva vreodată – un copil care află că moare?

Ca Nina din romanul meu, m-am gândit o clipă la fata pe moarte, la ce vârstă ar putea să aibă, la ce vârstă trebuia să ai ca să mori. Mi-a părut rău pentru ea şi m-am uitat la asistentă, să văd dacă şi ei îi pare rău.

Adevărul este că nu l-am văzut niciodată pe copilul care făcea zgomot afară, pe coridor, nici pe asistenta care ar fi trebuit să ştie mai bine, care trebuia să învețe să vorbească încet. Nu puteam să-mi întorc capul ca să-i văd.

Adevărul este că asistenta de lângă mine nu a sărit în picioare ca să închidă uşa. A părut deranjată, ca cineva care tocmai a aflat că trebuie să facă ore suplimentare. Şi-a târşâit picioarele până la uşă şi a împins-o cu călcâiul ca să o închidă, dar uşa a rămas întredeschisă.

În roman, scena se încheie aici, cu Nina dându-şi seama că fata despre care discută, fata pe moarte, este chiar ea. Viața, bineînțeles, este diferită. Merge mai departe. Nu strigă nimeni „Stop!” Nu pune nimeni punct, să lase capitolul încheiat frumos acolo.

Aşadar, în viața reală, uşa s-a deschis din nou şi i-am auzit pe copilul nevăzut şi pe asistentă discutând despre decesul meu iminent. Când s-ar putea întâmpla? Curând – mâine, poimâine, cândva săptămâna aceasta, am aflat eu.

De ce se întâmpla asta? Eram foarte bolnavă. De ce nu puteau doctorii să mă facă bine? Boala mea era prea gravă. Asta însemna că nu o să mă mai duc niciodată acasă? Nu, nu mă mai duceam niciodată acasă. Mă duceam în rai? Da, a venit răspunsul pe un ton didactic, pentru că fusesem fetiță cuminte şi îmi luasem toate medicamentele.

FIICĂ

În prezent

Gonim cu maşina printr-o zonă rurală verde, luxuriantă, cu drumurile şerpuind în ac de păr pe marginea câmpurilor, când îmi dau seama că viața fiicei mele este în pericol.

Peisajul din afara maşinii este ca dintr-un tablou renascentist: dealuri verzi care se înlănțuie şi se repetă până când se topesc în albastrul vaporos al cerului. E Duminica Floriilor. Mai devreme, am trecut pe lângă o biserică, iar oamenii care ieşeau de la slujbă țineau în mâini ramuri de măslin. Soarele este aşa de sus pe cer, încât copacii şi hambarele de pe marginea drumului stau în bălțile formate de propria umbră.

Cu câteva minute mai devreme, m-am târât pe bancheta din spate a maşinii cu geanta de prim ajutor în mâini, iar acum îmi țin fiica în brațe, în timp ce soțul meu conduce cât de repede îi permite maşina.

Fiica mea respiră superficial, greoi, cu buzele dilatate, cu pielea pătată şi livid㠍. Trăsăturile delicate de pe fața ei sunt trase, umflate, distorsionate. Mâinile ei le strâng pe ale mele, dar ochii i se duc pe spate. Îi ating obrazul, o strig. Îi zic „rămâi trează, rămâi cu noi”.

În astfel de momente, gândirea ți se micşorează, se ascute, se îngustează. Lumea se închide şi tu eşti redus la un punct cristalin, la un singur scop: să-ți ții copila în viață,

să o ademeneşti în lumea celor vii, să te agăți de ea şi să nu-i dai drumul niciodată.

În partea din față a minții tale, vor fi instrucțiunile şi etapele planurilor medicale de urgență, care sunt lipite pe interiorul dulapurilor de bucătărie. Asupra lor am rămas pe gânduri, m-am încruntat, uneori am plâns. Le-am dat la laminat, ca să se păstreze mai bine. Deasupra am lipit o fotografie mică în care fiica mea, mai mică decât este acum, se uită la aparatul de fotografiat cu o expresie de amuzament şi încredere.

În viața de zi cu zi, expresii, paranteze şi nume de medicamente din aceste documente îmi plutesc nechemate prin gânduri. *Dacă respirația devine anevoioasă,* îmi murmură mintea mea în timp ce îi citesc o poveste mezinului. *Auto-injecție cu adrenalină* aud când amestec în terci, într-o dimineață din timpul săptămânii, sau mă trezesc intonând *Chemați ajutoare. Rămâneți cu pacientul* când aştept să se schimbe roşul la semafor. *Riscă să sufere o reacție alergică ce îi poate pune viața în pericol.*

Acum, când stau în maşină cu ea, am toate documentele clare în minte. Le văd în fața mea, casetele mici, verzi, pline de text formulat simplu, cu numere de telefon, cu scheme, săgețile ferme trimițând de la o etapă a suferinței la următoarea, de la un cerc al iadului la următorul. Le-am memorat, învățat ca pe apă, internalizat. Toate dățile acelea când mintea mea îmi şoptea fragmente erau, înțeleg acum, repetiții. O verificare necesară a informațiilor pentru momente ca acesta. Acum, casetele verzi dansează în fața mea.

***

Anafilaxie: afecțiunea a fost descoperită în 1901 de un doctor francez pe nume Charles Richet, care studia efectele veninului de meduză asupra câinilor. Inițial a crezut că,

dacă le dă o doză mică de venin, asta îi va imuniza la dozele viitoare; de fapt, la a doua injecție, câinii au manifestat dificultăți de respirație, pe urmă au murit, din păcate. Se spune că Richet a strigat: „*C'est un phénomène nouveau, il faut le baptiser!"*[11].

Mai întâi a inventat termenul „afilaxie" din greacă, prefixul „a" însemnând „fără", iar „philaxie", „apărare". Fără apărare. Pe urmă a adăugat nişte litere ca să sune mai bine: „anafilaxie". Pentru această descoperire a primit Premiul Nobel.

Primul caz cunoscut se spune că este cel al lui Menes, un faraon egiptean, care a murit în 2641 î.e.n. după ce a fost înțepat de o viespe. Deci nu chiar un *phénomène nouveau.* Există panou cu hieroglife la capătul cărora se poate vedea insecta ucigaşă. Am tot privit descrierea şi parcă îmi închipui scena: durerea fulgerătoare a înțepăturii, erupția de pe gât, umflarea membrelor, a căilor respiratorii, respirația îngreunată, prăbuşirea. Cât a durat până când a murit Menes? A ştiut ce i se întâmplă? Mai fusese înțepat şi înainte? Sper, pentru binele lui, că nu a suferit mult, că moartea a venit repede. Oroarea de a te sufoca în propriul corp, cruzimea ca propriul sânge să se întoarcă împotriva ta.

Fiica mea, asemenea lui Menes şi câinilor lui Richet, trăieşte fără apărare. Primul semn al şocului anafilactic este adesea urticaria, o erupție roşie şi inflamată în jurul gurii sau pe membre. Uneori, atacul poate fi calmat în această fază cu o doză de antihistaminice orale, dacă norocul este de partea noastră, dacă se aliniază planetele. Dar se pot umfla şi buzele, mâinile şi ochii, pe urmă limba. Respirația devine greoaie, zgomotoasă. Şi atunci ştii că te afli pe teren periculos, că antihistaminicele nu au funcționat, nu i-au

---

[11] „Este un fenomen nou. Trebuie să-l botezăm!" (fr.)

înduplecat pe zei: ai nevoie să-i aplici un şoc sistemului, ai nevoie de adrenalină, şi repede. Deja victima ţipă, încleştându-şi mâinile pe gât, horcăie de panică, de frică. Pe urmă, poate să devină palidă şi moale. Poate să-şi piardă cunoştinţa. Dacă nu este tratată, ca în cazul lui Menes, atacul de cord nu este departe.

În medie, fiica mea suferă de reacţii alergice, cu grade diverse de gravitate, cam de douăsprezece până la cincisprezece ori pe an. Ţin o evidenţă detaliată. S-a născut cu o afecţiune imunologică, din cauza căreia sistemul ei imunitar nu răspunde suficient la anumite lucruri şi răspunde exagerat la altele. Când ceilalţi copii ai mei au o simplă răceală, ea ajunge la spital, ventilată şi cu perfuzii. Dacă întâlneşte orice de pe lunga listă de lucruri la care este alergică, poate intra în şoc anafilactic. Asta se poate întâmpla dacă mănâncă ceva cu urme de nuci[12]. Sau dacă se aşază la o masă la care cineva a consumat recent seminţe de susan. Sau dacă se sparge un ou în apropiere. Sau dacă este înţepată de o albină sau o viespe. Dacă atinge mâna cuiva care a mâncat nuci sau ouă sau salată cu ulei de dovleac. Dacă intră într-o debara şi una dintre haine are o nucă într-un buzunar. Dacă intră într-un bazin de copii şi cineva este dat cu cremă de protecţie solară care conţine ulei de migdale. Dacă la o cafenea mi se spune că biscuitul nu conţine urme de nuci sau de ouă, dar îmi este servit cu cleştele folosit mai devreme pentru o negresă. Dacă cineva din partea opusă a vagonului de tren sau a avionului deschide ambalajului unui baton energizant cu nuci. Dacă cineva de la şcoală, aflat lângă ea, a mâncat müsli la micul-dejun.

---

[12] Termenul generic de nuci include în acest caz nuci, migdale, alune de pădure, nuci de macadamia sau de Brazilia, fistic, nuci pecan, caju etc. (n.t.)

Şi lista ar putea continua.

Aşadar, trăim într-o stare de alertă continuă. În orice clipă, trebuie să ştiu unde este şi cu cine. Intru într-o cameră şi o scanez ca o echipă SWAT: ce anume de aici ar putea fi un pericol pentru ea? Suprafaţa mesei, clanţele, materialele textile, farfuria aceea cu firmituri? Profesorii şi ajutoarele lor trebuie să fi făcut cursuri despre alergii, medicamente şi resuscitare. Citesc şi recitesc listele de ingrediente şi alergeni. Verific şi reverific oriunde mergem: sunteţi siguri, sunteţi absolut siguri, puteţi să juraţi pe viaţa voastră că supa aceea nu conţine nuci sau seminţe? Este posibil să fi fost atinsă cu o ustensilă folosită recent pentru a amesteca nuci? Sunteţi siguri că ciocolata caldă nu are pudră de alune? Vă rog, pot să văd ambalajul?

Nu plecăm niciodată de acasă fără medicamentele ei, fără trusa ei de prim ajutor. Ştim să-i facem injecţii, să-i facem resuscitare cardio-pulmonară, să recunoaştem semnele de presiune sanguină scăzută, problemele respiratorii, urticaria, începutul atacului de cord.

Ştiu că trebuie să încuviinţez calm când oamenii îmi spun că ştiu exact cum mă simt, pentru că şi ei au alergie la gluten, ceea ce-i face să se baloneze tare de fiecare dată când mănâncă pâine. Ştiu că trebuie să fiu răbdătoare şi binevoitoare când le explic că nu, nu pot să aducă humus în casa noastră. Nu, nu este o idee bună să-i dăm câte puţin, ca să o obişnuim. Nu, te rog, nu deschide asta lângă ea. Da, prânzul tău ar putea să-mi omoare copilul.

L-am învăţat pe fratele ei la şase ani să formeze numărul de urgenţă şi să spună la telefon propoziţia: „Este un caz de urgenţă de anafilaxie”. A-na-fi-la-xi-e: repeta pronunţia, ca să se asigure că e corectă. Viaţa mea cu ea înseamnă destul de multe alergături pe holurile spitalelor. Asistentele din secţia de urgenţe locală o întâmpină zicându-i pe nume. Alergologul ei mi-a zis de mai multe ori că nu ar trebui să

plecăm cu ea în zone de unde nu putem ajunge repede la un spital bun.

***

Problema noastră, în maşină în Italia, este că nu ştim unde ne aflăm. Ne-am rătăcit. Mai devreme, o prietenă ne-a invitat la ferma prietenilor ei: vor fi măgăruşi acolo, ne-a promis, şi ieduți abia fătați, şi cățeluşi, brânză proaspătă, cai şi porci. Am făcut rapid, ca de obicei, un inventar al riscurilor pe care le presupune o astfel de ieşire: minime, cu siguranță. Nu vom mânca nimic, vom fi afară, la aer curat şi soare, pot să-i dau o doză mică de antihistaminice, preventiv. Adoră animalele şi ce motiv aş putea avea să-i refuz această excursie? Nu ar trebui să aibă toți copiii şansa să mângâie nişte măgăruşi şi să hrănească din mână un ieduț abia fătat?

Am urmat maşina prietenei noastre orbeşte, fără griji, fără să ne uităm pe hartă. Ne-am petrecut dimineața la fermă, mângâind ieduții, cu cornițele lor abia ieşite, şi măgăruşul, privind o broască țestoasă croindu-şi drum cu greu, dar nepăsătoare, prin iarba înaltă. Când fiica mea a început să se simtă rău şi să aibă mâncărimi, am plecat în grabă prin peisajul rural, luând-o în ceea ce credeam noi că este direcția bună.

Acum a depăşit faza în care se simțea rău. Acum este în pericol, iar noi ne-am rătăcit.

Avem vaga bănuială că suntem undeva la granița cu Lazio, dar nu avem semnal mobil, iar GPS-ul nostru de pe bord se învârte în gol. Cu fiecare secundă care trece, viața se scurge din copilul meu. După ce foloseşti adrenalina intramuscular, trebuie să chemi imediat o ambulanță. Are nevoie de un spital: are nevoie de un monitor cardiac, o doză de steroizi, medicamente care să-i stabilizeze presiunea

sanguină, instrumente de resuscitare, un doctor – mai mulți, de fapt.

Cum să sunăm după ajutor, dacă nu avem semnal mobil şi nici nu ştim unde suntem?

Reiau în minte toate mişcările ei, întrebându-mă ce Dumnezeu putea să fie, ce am greşit, ce nu am observat, ce ar fi putut să treacă de vigilența mea. Polen de la un nuc în floare din apropiere, o urmă pe mâna vreunei persoane, poate ceva din hrana animalelor? Să fi inhalat particule de nucă sau semințe de undeva? Ce nu am văzut, ce nu am evitat, ce nu am observat?

Privirea mea o întâlneşte pe cea a soțului meu în oglinda retrovizoare. Încerc să comunic cu el fără cuvinte, pentru că nu vreau să o alarmez pe ea sau pe frații ei, dar încerc să-i trimit lui mesajul ăsta: moare, ca Menes, aici, în brațele mele.

Pe piele i-au apărut băşici şi pustule, fiecare răsuflare este o simfonie chinuită de şuierături şi horcăituri. Fața ei, sub urticaria stacojie, sub umflăturile groteşti, este înspăimântător de albă.

Mă gândesc: nu poate să moară, nu acum, nu aici. Mă gândesc: cum de am lăsat să se întâmple aşa ceva?

***

A fost odată o fată care s-a întâlnit cu un băiat şi cu prietenul lui în mijlocul unei curți. Fata era supărată de ceva în ziua cu pricina (nu contează motivul) şi, în timp ce stătea de vorbă cu băiatul şi cu prietenul lui, a lovit un zid cu vârful ghetei. Purta nişte ghete mari şi negre pe vreme aceea, care se încheiau cu şiret la nivelul gleznelor, şi cei mai scurți pantaloni scurți pe care îi văzuse vreodată băiatul.

Băiatul a plecat, gândindu-se că nu a mai cunoscut niciodată pe cineva aşa înspăimântător ca fata aceea. Fata a

plecat, gândindu-se că băiatul era foarte timid. Niciunul nu ar fi bănuit că, peste mulți ani, se vor îndrăgosti şi, în cele din urmă, se vor căsători.

După doisprezece ani de la incidentul cu gheata în zid, băiatul şi fata sau, mai degrabă, bărbatul şi femeia au un copil. Bebeluşul are ochii femeii şi linia părului în formă de V, ca bărbatul. Amândoi sunt profund convinşi în sinea lor că este cel mai frumos bebeluş care s-a născut vreodată.

Când copilul începe să meargă şi să vorbească, femeia se gândeşte că i-ar plăcea încă un copil. Rămâne însărcinată, dar bebeluşul acesta moare înainte chiar să vină pe lume. Ea plânge mult, îşi îmbrățişează copilul mai strâns şi încearcă iar să rămână gravidă. Încearcă şi aşteaptă, aşteaptă şi încearcă, dar, din cine ştie ce motiv, corpul ei nu mai vrea să facă ce a făcut deja. S-a închis. Pare să fi uitat cum să facă asta, cum să-i iasă trucul acela special.

Ia vitamine, face yoga, se duce la un specialist care îi înfige ace foarte fine în carne, aşteaptă şi aşteaptă. Fiecare lună, fiecare douăzeci şi opt de zile i se par încă o ratare, încă o pierdere derutantă.

Un doctor îi face nişte analize de sânge.

— Nu există niciun motiv pentru care să nu puteți avea încă un copil, îi zice el femeii.

Cineva îi scanează abdomenul.

— Nu e niciun motiv, i se spune, pentru care să nu puteți avea încă un copil.

Şi atunci de ce nu se întâmplă, vrea ea să ştie.

Asta nu pot să-i spună. Ridică din umeri, îi întorc spatele, se spală pe mâini.

— Dacă nu vă mai gândiți la asta, zic ei, probabil o să se întâmple pur şi simplu.

Femeia se îndreaptă spre parcare călcând apăsat. Dacă ar fi un zid acolo, ar da cu piciorul în el. Hotărăşte, în timp ce

se chinuie să bage cheia în contact, că asta este fraza ei cel mai puțin preferată din limba engleză.

Dacă nu vă mai gândiți la asta, mârâie ea la bariera automată când se ridică să o lase să plece, *probabil o să se întâmple pur şi simplu.*

*Dacă nu vă mai gândiți la asta, s*e răsteşte ea la radioul tăcut.

Când opreşte în fața şcolii fiului ei, mormăie: *O să se întâmple pur şi simplu. Probabil*. Aruncă o privire spre grupul de mame care aşteaptă la poartă. Toate au câte un copil la şcoală, poate doi, şi unul mai mic în sling sau în cărucior. Fiul ei a încetat recent s-o mai întrebe când o să aibă un frățior sau o surioară; acest lucru nu a trecut neobservat de femeie. În schimb, chiar săptămâna trecută, a întrebat-o dacă e posibil să joace leapşa singur.

Inspiră adânc, deschide portiera, îşi dă părul pe spate şi coboară din maşină.

Problema, bineînțeles, este că nu se poate gândi la nimic altceva. Nu poate să nu se gândească la asta. Dorința, nevoia, durerea, frustrarea sunt mereu prezente. O însoțesc în orice face. Vrea un bebeluş; vrea un frate sau o soră pentru fiul ei; vrea bebeluşul pe care l-a pierdut; vrea orice bebeluş. E ca şi cum ar purta o pereche de ochelari pe care nu o poate da jos.

Bărbatul şi femeia se duc la alt doctor. Clinica aceasta are ferestre opace; sala de aşteptare este plină de oameni cu chipurile nemişcate; aerul de aici este saturat cu dor, cu pierdere, cu speranțe slabe. Nimeni de aici nu o s-o întrebe când are de gând *să treacă la treabă.* Nimeni de aici nu îi va spune cuvintele *tic-tac, tic-tac.*

La una dintre vizite, femeia îşi ia fiul cu ea şi celelalte persoane din sala de aşteptare se uită repede la el – la sandalele lui cu baretă pe mijloc şi la şosetele lăsate în jos, pe glezne, la umerii lui pe sub cămaşă, la degetele care

strâng mâna mamei lui –, apoi îşi mută privirea şi femeia se simte ruşinată de propria tristeţe când are atât de mult, când îl are pe el. Femeile acelea vin la clinică de ani de zile şi fără rezultat. Absolut niciunul.

Femeii i se fac injecţii, scanări, analize de sânge; stă întinsă pe paturi în timp ce ei caută şi cercetează amănunţit cu instrumente metalice.

Când primeşte telefonul prin care este anunţată că nu a funcţionat, că analiza sângelui are rezultat negativ, insuficient, că totul a fost degeaba, că embrionii nu au prins, stă la raionul de brânzeturi de la supermarket.

OK, zice ea la telefon, holbându-se la Cheddar, la Brie cea cremoasă, la triunghiurile de parmezan. OK, mulţumesc, înţeleg. Închide fără să salute.

— Cine era?

Fiul ei îşi ridică privirea spre ea strângând în mână un pachet din triunghiurile lui preferate cu brânză.

Nimeni, răspunde ea. Nimic. Nu era nimeni.

***

A fost un fel de magie. De asta sunt sigură.

Nu cred în misticisme, în superstiţii. Nu cred în noroc, în soartă, în vreo zeitate, în repercusiuni karmice sau pedeapsa divină. Nu fac vrăji.

Cu toate acestea, săptămâni întregi după momentul de la raionul de brânzeturi, m-am simţit în permanenţă apatică, obosită, îngreţoşată. Am fost pe Insula Skye, unde am stat într-o rulotă şi a plouat, şi a plouat, nu din când în când, ci în fiecare zi, fără întrerupere. Am sângerat continuu, mai mult decât părea posibil. M-am dus la o farmacie şi m-am auzit cerând încet, aproape şoptit, tablete de fier şi „abcalmante”, o greşeală care m-a făcut să izbucnesc într-un râs isteric. Când am plătit, am zărit-o pe doamna de la ghişeu privindu-mă cu îngrijorare.

A plouat orizontal; a plouat vertical; a plouat în vârtejuri. Am plâns pe munte, pe plajă, în păduri, în mare: oriunde puteam să plâng fără să mă observe fiul meu. Am înotat în cascadele zânelor de la Glen Brittle, trăgând fermoarul costumului de neopren şi scufundându-mă prin arcadele de apă, apoi reieşind la suprafaţă într-un aer atât de rece, încât mă dureau plămânii. Am hotărât, în timp ce loveam cu braţele apele acelea limpezi şi răcoroase, că nu voi mai face tratamente de fertilitate, nu voi mai încerca; nu vor mai fi alţi copii în casa noastră.

M-am întors acasă şi am scos toate lucrurile din garaj: toate păturile de bebeluş, coşurile pentru nou-născuţi, hainele de gravidă au fost împachetate şi trimise la magazine de caritate. Făcusem un copil şi nu aveam să mai fac alţii. Capitolul acela din viaţa mea se încheiase. Era terminat, gata, iar eu trebuia să mă împac cu asta.

Dar ceva era în neregulă. Corpul meu făcuse prima expulzare, după fertilizarea in vitro, pe urmă, nimic. Părea să se fi întrerupt, să aştepte ceva. Au trecut zece săptămâni de la sfârşitul fertilizării in vitro, pe urmă unsprezece, pe urmă douăsprezece, şi tot nu aveam menstruaţie. Aşa că m-am întors la clinică, pe care bineînţeles că acum o uram, şi am fost iar consultată de doctor, care m-a trimis la o ecografie „ca să vedem ce se întâmplă”. Şi în timp ce îmi treceau scanerul peste burtă, am văzut-o. O formă vioaie, activă, care dădea frenetic din mâini şi picioare, ca pentru a atrage atenţia, o inimă care pulsa şi pulsa, întunecându-se şi deschizându-se la loc.

Doctorul a exclamat. Asistentele şi-au dus mâinile la gură, pe urmă au început să-mi răsfoiască nerăbdătoare dosarul. Cum a fost posibil aşa ceva? au întrebat ele. Cum de rezistase embrionul acesta, deşi nu fuseseră semne de sarcină, deşi sângerasem abundent, deşi geamănul lui se pierduse, deşi analiza sângelui ieşise negativă, deşi toate

dovezile indicau că embrionii plecaseră, se desprinseseră, dispăruseră?

Cu toate acestea, ea era acolo, cu treisprezece săptămâni de gestație la activ şi făcându-ne cu mâna din toate puterile ei.

***

Fiica mea s-a născut peste şase luni, la începutul primăverii. Era mică, netedă ca o vidră şi cu ochii mari, iar capul îi era acoperit de un puf blond. Când o lua cineva din brațele mele, plângea de parcă i se rupea inima. Prima noapte şi-a petrecut-o ghemuită pe umărul meu, foarte liniştită şi nemişcată. De fiecare dată când mă uitam la ea, avea ochii pe jumătate deschişi şi mă privea, la rândul ei, de parcă voia să verifice că încă sunt acolo, că nu am plecat nicăieri.

În orice basm, ca să primeşti ceea ce îți doreşti, ai de plătit un preț. Mereu există o condiție, un adaos pentru îndeplinirea dorinței. Mereu există un cost. De unde era să ştiu, când o țineam în brațe în noaptea aceea, când mă uitam la ecranul ecografului, când am dat buzna afară din clinică, încercând să apăs butoanele corecte pe telefon ca să-l sun pe soțul meu, pe băiatul din curte, şi să-i zic „N-o să-ți vină să crezi ce tocmai am văzut”?

Cât am tânjit ca eu, cea care îşi pusese dorința, să fiu şi cea care trebuia să plătească prețul magiei, să ducă greul! Aş da orice să iau asupra mea blestemul, să mut povara pe umerii mei. Dar, aşa cum stau lucrurile, trebuie să rămân pe margine, în timp ce nevinovatul, copilul, bebeluşul trebuie să fie cel care suferă.

Şi asta face.

***

În a doua zi din viața celui de-al doilea copil al meu, când încă eram conectată la o perfuzie, amețită după anestezie, i-am dat jos salopeta în care o îmbrăcaseră asistentele. Mâinile îmi tremurau din cauza noutății sau a medicamentelor, greu de zis care anume, şi în timp ce o dezbrăcam am observat nişte particule cu consistența zăpezii. Brusc, în poala mea era o pudră albă.

Ciudat, m-am gândit, pe urmă am dat salopeta la o parte şi am uitat cu totul de asta.

Acela a fost primul indiciu.

Când doctorii mă întreabă când a dezvoltat eczema, le zic că s-a născut cu ea. Peste o săptămână, de pe pielea ei se desprindeau fâşii ca lipiciul uscat. Mânecile hainelor păreau prea aspre pentru delicatețea de petală a pielii ei; partea din spate a nasturilor metalici şi interiorul fermoarelor erau un afront şi îi lăsau leziuni roşii, crude.

Pielea ei nu a arătat niciodată aşa cum ar trebui. Era pătată, fierbinte, uscată ca nisipul, de textura crepului, din cauza inflamației. La aniversarea de un an, eczema îi cuprinsese tot corpul ca într-un coşciug livid şi crud. Pielea i se crăpa dacă îşi îndoia încheietura, brațul, piciorul; boala îi invadase fiecare milimetru, fiecare fisură, de la încheieturile degetelor de la picioare până la cele mai adânci pliuri ale urechilor.

În primăvara aceea, de fiecare dată când se apropia cineva de cărucior, dornic să vadă bebeluşul, îmi încleştam mâinile pe mâner, ca pentru a mă pregăti pentru reacția sa. Te rog, îi ziceam în gând, zi ceva drăguț: complimentează-i ochii albaştri, cârlionții blonzi. Nu te da înapoi îngrozit. Nu icni, nu mă întreba ce are.

Îmi amintesc zilele acelea şi îmi vine să mă duc la cea care eram atunci, să-i pun o mână pe umăr şi să-i spun: habar nu ai ce urmează. Pe vremea aceea, încă credeam că e

o problemă ce putea fi rezolvată. Era doar o eczemă, nu-i aşa? Cât de rău putea să fie?

Erau unele lucruri pe care nu le ştiam când împingeam căruciorul în sus la deal: că nu se cunoaşte niciun leac pentru eczemă. Că, deşi părea că pielea ei nu poate arăta mai rău de atât, avea să fie mult mai rău. Că eczema, în forma sa cea mai gravă, poate fi periculoasă şi chiar să-i pună viaţa în pericol. Că pielea ei o va tortura în fiecare minut din fiecare zi. Că era un indiciu al unor probleme de sănătate mult mai serioase pentru ea.

Până pe la nouă luni, fusese deja consultată de asistenta comunitară, care o trimisese la un medic de medicină generală, care o trimisese la o asistentă de dermatologie, care o trimisese la un doctor dermatolog din spitalul mare din Londra unde fuseseră născuţi ea şi fratele ei.

Când ieşeam de la programarea aceasta, am dat peste prietena mea Constance. S-a uitat la mine, cum stăteam acolo, pe trotuar, şi m-a întrebat ce Dumnezeu am păţit. M-am aşezat pe un zid mic, ţinându-mi în braţe fata, care se tot scărpina, se agita şi sângera pe haine, şi am plâns. Constance a luat copilul în timp ce i-am povestit că aşteptasem patruzeci şi cinci de minute să intru la doctoriţă, iar când am intrat, ea scria deja ceva pe o reţetă. Îmi închipuisem că sunt notiţe legate de pacientul dinainte, dar pe urmă doctoriţa a rupt foaia din reţetar şi mi-a întins-o înainte să apuc să mă aşez. „Poftim!", spusese. „Vestea bună e că, la vârsta asta, încă nu au învăţat să se scarpine!" Nu mi-a consultat fiica; nu mi-a pus nicio întrebare; nici măcar nu s-a uitat spre cărucior. Dacă ar fi făcut toate astea, poate ar fi văzut cum copilaşul îşi freca încheieturile de curelele căruciorului, poate ar fi văzut un bebeluş acoperit din cap până în picioare de abraziuni deschise, curgătoare, poate ar fi văzut privirea disperată, epuizată,

chinuită din ochii fiicei mele – o privire pe care niciun copil de nouă luni nu ar trebui să o aibă.

În timp ce coboram cu liftul la nivelul străzii, mă uitasem pe rețetă, pe care era notat același emolient pe bază de parafină pe care mi-l dăduse asistenta comunitară când fiica mea avea cinci săptămâni. Nu ajutase cu absolut nimic.

***

Când aveam douăzeci și ceva de ani și încă îmi căutam drumul în viață, aveam un vis recurent nemaipomenit de veridic. Venea în faze visul ăsta, dar mereu cu același scenariu, același decor și, de obicei, într-un moment de schimbare sau transformare. Își făcea apariția ridicându-se din subconștientul meu, dacă mă mutam iar dintr-un apartament amărât și umed în altul, dacă aveam un job nou, dacă părăsisem un bărbat sau un bărbat mă părăsise pe mine, dacă primisem o veste groaznică, dacă vreunei persoane dragi i se întâmplase ceva rău. De fiecare dată, în astfel de momente, visul ieșea la suprafață, adesea câteva nopți la rând.

În vis, mergeam pe o cale ferată și în fața mea era un copil, o fată cu păr blond, cârlionțat. De fiecare dată plângea. Îi vedeam umerii slabi căzuți de supărare, mâinile care își ștergeau lacrimile, picioarele împiedicându-se în mers.

De fiecare dată, încercam să o prind din urmă. Uneori, îmi era permis; alteori, încercam iar și iar s-o ajung, dar distanța dintre noi se tot mărea. Dacă reușeam să ajung lângă ea, o ridicam și o duceam în brațe sau în spate. Încă îmi amintesc senzația din vis a brațelor ei care îmi strângeau umerii.

Pentru un copil atât de mic, era grea, de parcă suferința ei ne apăsa pe amândouă. Dacă reușeam să ajung la ea, dacă o luam în brațe, se oprea din plâns: eram conștientă că

puteam să aduc schimbarea asta. Erau dăți când mă trezeam brusc, sufocată de panică, ştiind că nu am putut s-o ajut.

Prima oară când am avut visul ăsta aveam douăzeci şi doi de ani, eram în transsiberian, în toiul nopții, şi mă întorceam din China. Îmi aduc aminte că m-am trezit sărind în fund, pe patul meu de la cuşetă, strângând sacul de dormit în jurul meu şi uitându-mă în jur, prin compartiment, de parcă fata putea să fie acolo, să mă aştepte.

Nu era.

Am coborât din pat, am trecut în vârful picioarelor pe lângă colegii de cabină, care dormeau sub mine, şi am ieşit pe hol. Trenul se legăna şi zăngănea în noapte, ducându-ne în nord în timp ce dormeam, departe de China, prin Mongolia. M-am uitat pe geam la Deşertul Gobi, care aluneca pe lângă noi, şi mi-am apăsat degetele pe sticlă, încercând să reții firele efemere ale visului: fata, calea ferată, durerea ei, nevoia mea copleşitoare de-a o ajuta. Cerul de dincolo de geam era vast, perforat de lumina stelelor, o privelişte atât de imensă, încât mi s-a părut că ar fi aproape posibil să vezi curbura pământului.

Îmi aduc aminte că, aşa cum stăteam acolo, singură, noaptea, în deşert, mă gândeam că probabil copilul acela eram eu: din spate, arăta aşa cum arătasem eu, măruntă, cu părul deschis la culoare, cu emoții manifestate din plin. Credeam că probabil încercasem să regăsesc o versiune mai tânără a mea, să o liniştesc, să-i spun că totul o să fie bine. Dar aşa era? M-am întrebat în timp ce priveam deşertul. O să fie bine? Habar nu aveam.

Ani de zile am crezut această interpretare: că aceste viziuni nocturne erau o întâlnire în subconştient între eul meu adult şi cel de copil. Acum totuşi mă întreb dacă acolo, înaintea mea pe cărare, nu era cumva fiica mea.

Ea şi eu avem în comun anumite caracteristici; asemănarea dintre noi este remarcată adesea atât de prieteni, cât şi de necunoscuți. Fotografiile cu noi la aceeaşi vârstă pot fi uşor confundate, dacă ignori hainele de nailon din anii ’70 cu care eram îmbrăcată. O filmare tremurată, decolorată, cu mine la vârsta de cinci ani la o petrecere de stradă a făcut-o odată să exclame cu convingere absolută: „Acolo-s eu”.

Nu am mai avut visul acela de atunci. A dispărut, s-a evaporat, odată cu celelalte lucruri efemere de la douăzeci şi ceva de ani: apartamentele sumbre închiriate, joburile nesigure, care-mi atrofiau creierul, rătăcirile prin oraş noaptea târziu, ultimele autobuze, abonamentele lunare de transport, mesele sărite, iubiții aleşi greşit, apelurile presante făcute din cabine telefonice, hainele (rochiile minuscule, tricourile atât de scurte, încât îmi dezgoleau toată talia, pantalonii căzuți pe şolduri), eforturile sincere şi consistente de a-i convinge pe adulții mai în vârstă decât mine că aş putea, într-adevăr, să fac ce au nevoie, cu siguranță aş putea, sunt sigură de asta, dacă doar mi-ar da o şansă.

Mi-a apărut oare fiica mea în vis cu un deceniu şi jumătate înainte să se nască? Aşa îmi place să cred. Iat-o, călătorind înapoi în timp pentru a trece rapid pe lângă o femeie care încă nu era pregătită să-i fie mamă – nici pe departe pregătită, ca să fiu sinceră – dându-mi de înțeles că într-o zi va sosi în viața mea. Pregătindu-mă poate pentru drumul care mi se aşternea în față, sădind semințele pentru puterea, compasiunea şi reziliența necesare pentru existența ei.

***

E greu să spun de câtă grijă şi răbdare este nevoie pentru a creşte un copil cu eczemă cronică. Aceşti copii simt

suferință şi disconfort în fiecare minut al zilei. Nu dorm, nu pot să mănânce, nu pot să se joace. Hainele li se par de nesuportat. Orice le provoacă mâncărimi – căldura, frigul, lâna, canapelele, animalele, vântul, iarba, frunzele, mâncarea, jucăriile, parfumul, săpunul, fumul, nisipul, betonul, noroiul, apa, sucul, sforile, elasticul, hainele, praful, mucegaiul. Nu se pot concentra la nimic mai mult de o secundă sau două pentru că durerea de la nivelul pielii lor este atât de intensă, de tulburătoare.

Eu nu am trăit niciodată aşa ceva. Nu mă gândisem că e posibilă o asemenea suferință, o asemenea tortură. Mă plimbam dintr-o cameră în alta a casei cu copila nefericită, înlăcrimată, în brațe şi habar nu aveam ce să fac. Am dat-o cu unguentele recomandate de doctoriță, dar nu au funcționat – nici vorbă. Nu-mi venea să cred că poate exista o asemenea afecțiune, că e permis aşa ceva. Îmi venea să urlu la pereți, la covoare, la scaune, ce naiba să fac? Voiam să fac o reclamație, să atrag atenția cuiva, undeva. Mă apuca adesea să fug cu ea în stradă, să opresc trecătorii, să le-o arăt pe fiica mea şi să le zic: „Uite, vedeți asta? Ați mai întâlnit vreodată aşa ceva? Ştiți ce e de făcut? Puteți s-o ajutați? Puteți să mă ajutați?”

Habar nu aveam cum să trăiesc, cum să fiu martoră la nivelul ăsta de agonie la un copil atât de mic, cum să-i uşurez cât mai mult durerea.

O lăsam în pătuț o clipă, ca să fac ceva de băut sau de mâncat sau chiar să mă duc la toaletă. Nici nu ajungeam bine la jumătate, că eram chemată înapoi de țipete, ca să descopăr că, în scurta mea absență, aşternutul, pătuțul, pereții, copilul erau acoperiți cu sânge, pentru că se scărpinase, îşi rupsese hainele, ca să-şi jupoaie pielea. O ridicam, o alinam, o acopeream cu unguent, o schimbam în haine curate, schimbam şi cearşafurile, puneam hainele şi aşternuturile murdare în maşina de spălat. Încercam să

rămân calmă, să gândesc pozitiv. Uite, îi ziceam aşezând-o pe salteaua de joacă, o minge! O morişcă! O carte minunată, o raţă care scârţâie! Pe urmă mă uitam la ea cum le întorcea spatele, lăsându-le să-i alunece printre degete, se ghemuia şi începea să-şi frece braţele de suprafaţa saltelei, căutând o alinare, o eliberare, o altă senzaţie decât suferinţa bolii ei.

A doua zi după întâlnirea cumplită cu dermatologa, încerc pentru a douăzecea sau treizecea oară în dimineaţa aceea să-mi ung fiica cu cremă ca să reuşesc s-o alăptez, când mă sună Constance.

— Am aflat la cine trebuie să mergi, zice ea. Se numeşte dr. Fox şi va trebui să plăteşti, dar e cel mai bun. Toată lumea zice asta.

— Nu ştiu, mormăi eu aruncând sticluţe şi castronaşe cu loţiune la loc în coşul de sub canapea. Sistemul privat de sănătate, nu sunt sigură dacă...

Constance mă întrerupe:

— Nu poţi să continui aşa. Şi nici ea.

Mă uit la chipul fiicei mele, la privirea ei albastră vie, la obrajii şi fruntea cu erupţii şi inflamaţii, la pielea infectată şi purulentă de pe gât, la salopeta pătată de sânge.

Notez numărul de telefon. Fac programarea. Plătesc cele două sute de lire sterline. Peste câteva zile, stăm în faţa doctorului Fox (fără listă de aşteptare, fără întârziere nejustificată). Mă întreabă despre naşterea fiicei mele, despre alimentaţia ei, istoricul meu medical şi cel al soţului. Îi zâmbeşte fiului meu, care stă în cabinet cu noi, şi zice: „Nicio eczemă la dumnealui, văd”. Mă roagă s-o dezbrac pe fiica mea şi, când fac asta, îşi şterge cu grijă orice expresie de pe chip, o contemplă profesional. Îi ridică braţele, îi examinează încheieturile, picioarele, trunchiul, cu cele mai uşoare atingeri.

Scrie o listă cu ce ar trebui să folosim: uleiuri de baie, înlocuitori de săpun, steroizi, loţiuni, unguente

antibacteriene, şampon fără agenți degresanți. Ne dă trimitere la clinica de stat unde profesează, ca să nu trebuiască să plătim data următoare. Îmi înmânează un teanc de pliante despre pielea sensibilă, creme de protecție solară, spălatul rufelor, haine speciale pentru persoanele cu eczemă, mănuşi de mătase, pijamale închise.

Îi mulțumesc şi mă ridic să plec, când zice:

— Aş vrea să-i fac nişte teste de alergie. Ca măsură preventivă.

Sunt surprinsă. Aproape că-i zic să nu se deranjeze. Alergiile nu au mai fost menționate până acum de niciunul dintre ceilalți medici din sistemul de stat care au consultat-o. Până acum, a consumat doar lapte şi puțin piure de legume. Alergiile nu se află pe radarul meu. Eu nu am niciuna şi nici soțul sau fiul meu. Dar fiindcă doctorul a fost atât de bun, de atent, de grijuliu cu fiica mea, spun da. Sigur că asta spun. Am de ales?

Nu mai e nevoie să zic, nu-i aşa, că rezultatul analizelor a fost pozitiv, imediat şi irevocabil? Că era alergică la o listă lungă de lucruri, dintre care câteva îi puteau provoca şoc anafilactic periculos, mortal. Că, în grafice, nivelurile ei de imunoglobulina E erau undeva sus, în zonele gri, care depăşeau limitele superioare, care erau mai rele decât formele grave. Că în momentul acela viețile noastre au luat-o într-o altă direcție. Că, uitându-mă la rezultate, nu-mi venea să cred că umblasem prin lume cu ea într-o stare de ignoranță cruntă. (Dar am dus-o în Africa, şi pe o insulă suedeză îndepărtată, îmi venea să strig, de parcă numai volumul vocii putea să anuleze retroactiv aceste lucruri.) Că, peste doar câteva minute, eram într-un salon cu o asistentă care ne arăta mie şi soțului meu cum să injectăm adrenalină în coapsa unei păpuşi de cauciuc.

***

Cum e să ai un copil care suferă de o afecțiune fatală, să iubeşti pe cineva care în orice moment ar putea fi luat de lângă tine? Mă gândesc adeseori la asta.

Îți duci viața cu pericole potențiale bâzâindu-ți constant în fundal. Începi să simți lumea diferit. Este posibil să nu mai mergi niciodată într-o plimbare, într-o grădină, într-un loc de joacă, la o fermă cu iezi. Trebuie să cataloghezi şi să evaluezi în permanență riscul: mesteacănul acela în curs de polenizare, ambalajele acelea de mâncare din coşul de gunoi, nucii aceia înfloriți, câinii aceia zburdalnici, care îşi lasă iritarea şi părul în aer. Te educi singură, repede, să-ți temperezi anxietatea, să-ți ascunzi vigilența, să rămâi calmă, să vorbeşti pe un ton armonios, chiar şi când eşti atât de cuprinsă de panică, încât nu mai auzi nimic în afară de bubuiturile inimii tale. Dacă vezi pe cineva apropiindu-se cu o ciocolată cu alune, îi zici – nonşalantă, calmă – hai să mergem mai departe, când, de fapt, o parte din tine ar vrea să țipe fugi, fugi cât te țin picioarele.

Devii înspăimântător, atipic de organizată: sunt rețete de actualizat, date de expirare de notat, scrisori de trimis, departamente guvernamentale de contactat, căutări pe internet de făcut, medicamente de sortat şi ambalat, simptome şi factori declanşatori de înregistrat, formulare de completat, recepționiste de sunat, lucrări şi rapoarte medicale şi studii clinice de urmărit, programări de făcut, kituri medicale de scos dintr-o geantă şi de băgat în alta pentru că absolut niciodată nu trebuie să pleci de acasă fără ele.

Îți compui o față de poker excelentă pentru momentele în care doctorii îți dau veşti cumplite în prezența copilului. Înveți repede să iei cu tine căşti şi cărți audio la toate programările de la spital ca să i le poți aşeza pe urechi şi să-i dai să asculte *Marele uriaş prietenos* în loc de orice urmează să spună doctorul. Înveți să mulțumeşti iar şi iar:

recepționistelor, asistentelor, doctorilor, infirmierilor, oamenilor care aduc căruciorul cu ceai, oamenilor care golesc coşurile cu ace şi alte obiecte ascuțite.

Te asiguri că-ți iei la revedere cum se cuvine, uitându-te în ochii lui, de fiecare dată când copilul tău iese din casă. Uneori o să-ți fie greu să-i dai drumul la mână când ajungeți la poarta şcolii, dar îți spui că trebuie să fii puternică, să ascunzi asta cu orice preț. O să-ți fie greu să arunci orice obiect pe care copilul tău l-a desenat sau confecționat sau iubit; o să zăboveşti deasupra coşurilor de gunoi şi în fața magazinelor caritabile înainte de a hotărî că nu, nu poți să te desparți de bufnița aceea lipită strâmb ori de vulpea aceea veche şi roasă, chiar dacă dulapurile dau pe dinafară.

Îți faci griji – multe – pentru efectul pe care îl au toate astea asupra ei, asupra psihicului ei, asupra nivelurilor ei de stres. Ştii pe pielea ta că o experiență vecină cu moartea te schimbă pentru totdeauna: te întorci din ghearele morții schimbat, mai înțelept, mai trist. Te întrebi ce gândeşte, unde se duce când îşi simte căile respiratorii închizându-i-se, când aude vaietul distant al ambulanței, când îşi vede mama aplecându-se deasupra ei cu o seringă, când simte puterea adrenalinei în sânge. Ştii că orice astfel de călătorie către marginea abisului marchează un copil, îl diferențiază. Nu ai cum să schimbi asta, bineînțeles, dar tot îți faci griji. Îți faci griji pentru efectul pe care acest lucru l-ar putea avea asupra dinamicii dintre frați. Nu vrei ca fratele sau sora ei să se simtă vreodată neglijați, eclipsați sau – Doamne fereşte – ranchiunoşi din cauza ei. Îți faci griji.

Eşti disperat ca lumea să vadă omul din spatele afecțiunii, ca el să nu fie redusă la o colecție de simptome. De prea multe ori, eczema, alergiile, manifestările bruşte ale bolii ei sunt văzute ca o sinecdocă a ei, a copilului care este ea. Auzi pe cineva la poarta şcolii numind-o „fata cu

mănuşile” şi îți vine să te duci la el şi să-i spui „zi-mi ce altceva mai vezi la ea”.

Vrei să fie recunoscută ca individ, nu doar ca un fenomen medical. Începi să urăşti cuvântul „problemă”: ce are ea nu sunt „probleme”; ea în sine nu este o „problemă” şi nici prezența ei într-o cameră. Îți petreci mult timp alcătuind liste cu cuvinte acceptabile, până când alegi „provocare”. Încerci cuvântul să vezi cum sună: copilul meu are provocări imunitare; are provocări dermatologice.

Te prefaci că nu observi, că nu-ți pasă, când graficele de înălțime şi greutate îți arată că nu a crescut deloc în ultimul an. Înşiri sinonime pozitive pentru cuvântul „mică”, atunci când se întreabă de ce toți colegii ei de clasă sunt mai înalți decât ea: mignonă, îi zici, delicată, drăguță, miniaturală, perfectă.

O vreme, îți vei consuma timp şi energie cercetând de ce s-a întâmplat aşa ceva. De ce ea? Unele teorii expuse de diverşi specialişti includ: plombele de amalgam din molarii tăi, conceperea ei prin fertilizare in vitro, pierderea celuilalt embrion şi resimțirea acestui lucru ca pe pierderea unei piei, traumă dintr-o viață anterioară (pentru ea sau pentru tine, asta nu a fost clar niciodată), o injecție cu tetanos care ți s-a făcut când nu ştiai că eşti însărcinată cu ea, o casă nefiresc de curată (asta te face să râzi), combinația dintre astmul tău uşor şi eczema ocazională a soțului şi aşa mai departe. Hotărăşti să renunți la motiv şi, în schimb, să te concentrezi pe moduri de a-i face față.

Sunt momente în care totul capătă nuanțe mitologice: ridici injectorul cu adrenalină în lumină, privind lichidul acela galben pal, şi îți dai seama că ți s-a dat un elixir cu care îți poți aduce copilul înapoi din moarte. Trebuie să-l înfigi în ea ca s-o salvezi. Poți s-o tragi înapoi din întuneric, dar numai dacă ai setul potrivit de instrumente, numai dacă apelezi la cine trebuie. Sunt momente în care te cerți că eşti

prea fantezistă. Dar pe urmă, când îi citeşti fiicei tale povestea Persefonei, nu-ţi vine să crezi ce pertinentă e şi te întrebi ce ştiau oamenii despre asta pe vremea aceea. Tu şi fiica ta vă întoarceţi capetele una spre cealaltă şi vă priviţi fără cuvinte, absorbind legenda fetei care a mâncat şase seminţe fatale, condamnându-se la lumea de dincolo, şi a mamei care a luptat ca s-o aducă înapoi.

Îţi vei duce copiii la un muzeu de antropologie şi vei privi amulete din Papua Noua Guinee, datând din secolul al optsprezecelea, care erau purtate pentru a alunga spiritele rele, moartea, bolile. Câteva au circumferinţa încheieturii unei mâini de copil. Mărgelele, împletiturile şi penele emană o amestecătură familiară de speranţă, disperare şi dorinţă de a proteja. Te gândeşti: şi voi? Te gândeşti: a funcţionat? Îţi vine să-ţi strecori mâna pe sub geam, să iei una, să o legi de mâna copilului, a tuturor copiilor tăi, şi să pleci repede de acolo.

Vei deveni un om care poate să-i spună unei copile iubite că totul o să fie bine, chiar dacă ştii că, dincolo de perdeaua aceea, cineva pregăteşte un bisturiu care, peste puţin timp, va fi folosit pentru a drena un abces de pe piciorul ei. Tu vei fi cea care o va ţine nemişcată. Mâinile tale se vor afla pe genunchii ei, pe braţele ei; trunchiul tău va apăsa pe al ei. Vocea ta se va auzi peste ţipetele ei, încercând s-o liniştească, încercând să-i spună că se va termina în curând.

Înveţi să zâmbeşti distant când oamenii zic oh, nu ştiu cum reuşeşti. Înveţi că sunt zile în care responsabilitatea, limitările, ameninţarea par copleşitoare, devastatoare. În astfel de momente, trebuie să pleci undeva, departe de toţi ceilalţi, undeva unde poţi să plângi şi să mormăi de una singură. Vei participa la un curs ca să înveţi să faci resuscitare cardio-pulmonară şi, în timp ce loveşti inima mecanică a manechinului fără chip, numărând invers de la

cincisprezece, te gândeşti că, într-o zi, acolo ar putea fi copilul tău.

Îți vei găsi surse de putere pe care nici nu ştiai că le ai. Vei găsi prieteni care îți vor spune sigur că poate să vină la noi, o să dau cu aspiratorul, o să fac curat şi o să şterg praful ca să pregătesc casa pentru ea, o să frec mesele şi o să coc prăjituri fără ouă, o să fac orice, spune-mi ce să fac. Vei fi înduioşată de bunătate de mai multe ori decât vei fi îndurerată de cruzime. Uneori vei crede că nu mai poți suporta, dar vei mai putea.

Înveți să faci obrazul gros pentru mamele din părculețe care se uită la eczema cronică a fiicei tale şi întreabă tare, cât să le audă şi ea: „Dar ce are? Se ia?" Întorci privirea când cineva îți spune că nu o invită la o petrecere de ziua de naştere a copilului său fiindcă „e prea mare bătaie de cap".

Vei deveni atât de recunoscătoare oamenilor care îi arată bunătate şi compasiune, încât îți va fi greu să te controlezi. Trebuie să-ți spui să fii rațională, să nu-ți dai frâu liber emoțiilor, când întâlneşti astfel de îngeri tereştri, să nu-i îmbrățişezi cu o intensitate alarmantă, să nu le mulțumeşti iar şi iar. Nu te ambala, te avertizezi singură, când îl vezi pe profesorul care a insistat să-ți fie primit copilul, în ciuda muncii suplimentare pe care o implică acest lucru; când o vezi pe farmacista care s-a uitat o dată la ea şi a autorizat o comandă de salopete de protecție a pielii, chiar dacă doctorul de medicină generală le-a considerat prea scumpe. O femeie din cabina de probă dintr-un magazin care nu a spus nimic atunci când sângele care pătrunsese prin hainele copilei lăsa pete pe scaun. O asistentă de la alergologie care este dispusă să scrie scrisori pentru tine, să facă lobby la şcoli şi la autoritățile din sistemul de învățământ pentru tine, să vină cu brațele deschise la uşile ambulanței când copilul tău soseşte în chinurile şocului anafilactic.

Nu vei dori nimic mai mult pentru copilul tău, pentru toți copiii tăi, decât să trăiască fără griji, fără disconfort, fără povara judecății celorlalți. Te vei duce la culcare seara şi vei respira în întuneric şi te vei gândi: încă o zi. Am ținut-o în viață încă o zi.

Nu te vei speria de amigdalită, de apendicită, de un copil ud până la piele la începutul unei plimbări lungi, de genunchi zgâriați, de aşchii, de salopete pe care s-a întărit rahat de câine, de păr uns în secret cu iaurt, chiar când vrei să te îmbarci într-un zbor internațional, de un lac de şampon vărsat pe podeaua din baie, de vizite la urgențe pentru copci, membre luxate şi contuzii, de mâzgălituri cu creioanele colorate pe pereții proaspăt văruiți, de ploaia care pătrunde prin acoperişul casei, de un elev al şcolii de şoferi care îți loveşte maşina. Chestiile astea sunt nesemnificative; viața e importantă.

***

În Italia, am mers pe un drum asfaltat care se continuă cu unul pietruit, accidentat. Will a dat în marşarier în tăcere, cu îndârjire, şi a accelerat în direcția opusă. Şi al doilea drum pare să se îngusteze, suprafața sa, cu mai multe hopuri, copacii, aplecați mai mult. Nu îi mai surprind privirea lui Will în oglinda retrovizoare. Mă uit numai la fiica mea, o țin strâns, de parcă asta ar putea să schimbe ceva. Este evident mai slăbită, mai palidă, încă gâfâie şi îşi încleştează mâna pe gât; ceilalți copii sunt abătuți, tăcuți.

Deodată, de pe bordul maşinii, sistemul de navigație scoate un sunet puternic. Ecranul se aprinde, apoi se stinge, şi se afişează o hartă, cu drumurile marcate în alb, iar câmpurile în verde. Avem semnal. Iată, ne arată el, urmează o intersecție în față şi, după câteva cotituri, un drum principal: minunat de drept, milostiv de lat.

Sistemul ne informează cu calmul său electronic inimitabil că suntem la două minute de *autostrada* şi la opt minute de un spital. În timp ce înaintăm, în colțul ecranului apare şi dispare un H roşu, ademenindu-ne, ghidându-ne: opt minute distanță, şapte, şase. Will accelerează pe *autostrada,* ducă-se naibii limitele de viteză, iar când ajungem la Spitalul Orvieto, oprim cu scrâşnet de roți la intrarea pentru ambulanțe şi eu sar afară, deja alerg, cu fiica mea întinsă în față, ca pe o ofrandă. Mă voi gândi: o, nu, cu niciun chip. Nu acum, nu aici. Nu o iei acum, nu azi, nu prea curând.

Ea există, există, există.

Mulţumiri

Mulțumesc, Will Sutcliffe.

Mulțumesc, Mary-Anne Harrington şi Victoria Hobbs.

Mulțumesc, Cathie Arrington, Sarah Badhan, Yeti Lambregts, Georgina Moore, Hazel Orme, Vicky Palmer, Amy Perkins, Barbara Ronan şi toți cei de la Tinder Press. Mulțumesc, Jennifer Custer, Vickie Dillon, Hélène Ferey şi toți cei de la A.M. Heath.

Mulțumesc părinților mei pentru că mi-au răspuns la întrebări şi mi-au oferit documente; surorii mele pentru că a depănat cu mine amintiri din copilărie; lui Sarah Urwin Jones, pentru conversațiile liniştitoare despre natura memoriei; lui Ruth Metzstein, pentru încă o neprețuită îndrumare a ultimei ciorne; domnului profesor Rustam Al-Shahi Salman, pentru informațiile şi sfaturile neurologice.

Le sunt recunoscătoare pe veci următorilor pentru cunoştințele lor, precum şi pentru compasiunea şi sprijinul pe care le-au arătat fiicei mele: Dr. Adam Fox (care în casa

noastră va fi mereu cunoscut drept „Fantasticul Dr. Fox”), Profesor Jürgen Schwarze, Susan Brown, asistenta Lowe şi echipa de la secţia de dermatologie din Lauriston Place, Daisy Donovan, Francisca Morton, Susana Montoya-Peláez, Charlotte Willson, Lorna Wills, Vivienne Mackay şi Karen Ford. Absolut fiecare dintre voi i-a schimbat enorm viaţa fiicei mele.

O parte din încasările obţinute de această carte vor fi donate către următoarele organizaţii caritabile: Anaphylaxis Campaign, campania de conştientizare cu privire la şocul anafilactic, care sprijină şi face lobby pentru persoanele cu alergii grave; Medical Alert Dogs, care dresează câini pentru a oferi sprijin şi protecţie oamenilor cu afecţiuni medicale ce le pot pune viaţa în pericol.

Cuprins

1. GÂT (1990)
2. PLĂMÂNI (1988)
3. COLOANĂ, PICIOARE, PELVIS, ABDOMEN, CAP (1977)
4. ÎNTREGUL CORP (1993)
5. GÂT (2002)
6. ABDOMEN (2003)
7. BEBELUŞ ŞI FLUX SANGUIN (2005)
8. PLĂMÂNI (2000)
9. SISTEMUL CIRCULATOR (1991)

10. CAP (1975)
11. CRANIU (1998)
12. INTESTINE (1994)
13. FLUX SANGUIN (1997)
14. CAUZĂ NECUNOSCUTĂ (2003)
15. PLĂMÂNI (2010)
16. CEREBEL (1980)
17. FIICĂ (În prezent)
18. Mulţumiri